

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

**«ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ
ΜΙΑΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΑΣ»**

Υπό

ΚΛΑΡΟΥΜΕΝΟΥ ΝΙΚΟΛΕΤΑΣ (Α.Μ 06913)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΔΙΟΔΩΡΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2018

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή	6
Κεφάλαιο 1 Σημαντικά Στατιστικά Στοιχεία	8
1.1. Οικονομικά Στατιστικά για την Ε.Ε.....	8
1.2. Οικονομικά Στατιστικά για την Ελλάδα	10
1.3. Στατιστικά Μεγέθη για τη Δυτική Μακεδονία.....	23
1.4. Η Περιφερειακή Ενότητα (Π.Ε.) Κοζάνης	26
Κεφάλαιο 2 Αγοραστικές Συνήθειες Καταναλωτών.....	27
2.1 Η Διεξαγωγή Ερευνών Καταναλωτικών Δαπανών	27
2.2. Επισκόπηση Βιβλιογραφίας για Μελέτες – Έρευνες Καταναλωτικών Δαπανών	30
Κεφάλαιο 3 Μεθοδολογία Έρευνας	34
3.1. Ανάλυση επιλογής της έρευνας ως μεθόδου ανάπτυξης της πτυχιακής	34
3.2. Επιλογή βέλτιστης μεθόδου.....	35
3.3. Δομή ερωτηματολογίου	35
3.4 Μεθοδολογία στατιστικής ανάλυσης του ερωτηματολογίου	35
Κεφάλαιο 4 Αποτελέσματα Έρευνας.....	37
4.1 Παρουσίαση Πινάκων και Γραφημάτων	37
4.2. Συγκριτική Ανάλυση	71
Συμπεράσματα – Προτάσεις – Περιορισμοί Έρευνας.....	73
Βιβλιογραφία.....	75
Παράρτημα Α Ερωτηματολόγιο Έρευνας.....	78

Λίστα Πινάκων

Πίνακας 1.1, Συνολική δαπάνη, μέση μηνιαία δαπάνη και μεταβολή σε τρέχουσες τιμές ΕΟΠ 2016-2017.....	12
Πίνακας 1.2, Μόνιμος πληθυσμός κατά φύλο και περιφέρεια (Απογραφή 2011)	16
Πίνακας 1.3, Ποσοστιαία Κατανομή του Μόνιμου Πληθυσμού κατά Περιφέρεια.....	16
Πίνακας 1.4, Επιλεγμένοι οικονομικοί δείκτες για το διάστημα 2008-2014.....	17
Πίνακας 1.5, Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν 2010-2014 και Τριμηνιαία στοιχεία 2014 και 2015 (1ο τρίμηνο).....	17
Πίνακας 1.6, Μέσοι ετήσιοι υποδείκτες ομάδων ειδών ΔΤΚ, 2011-2014 (2009=100,0).....	18
Πίνακας 1.7, Μέση μηνιαία δαπάνη (αγορές) των νοικοκυριών για αγαθά και υπηρεσίες 2010-2014.....	19
Πίνακας 1.8, Ποσοστιαία κατανομή μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών για αγαθά και υπηρεσίες, 2014.....	20

Πίνακας 1.9 Μέση μηνιαία καταναλωθείσα ποσότητα βασικών αγαθών, 2010-2014.....	20
Πίνακας 1.10, Ποσοστιαία κατανομή της μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών κατά κατάσταση φτώχειας, 2014.....	21
Πίνακας 1.11, Ποσοστιαία κατανομή των νοικοκυριών κατά κύριο μέσο θέρμανσης 2010-2014.....	22
Πίνακας 1.12, Ποσοστιαία κατανομή των νοικοκυριών κατά κύριο μέσο θέρμανσης 2014 .	22
Πίνακας 1.13, Ποσοστιαία κατανομή των νοικοκυριών κατά αριθμό δωματίων και εμβαδόν της κατοικίας τους 2010-2014	23
Πίνακας 1.14, Απογραφή 2011 Δυτική Μακεδονία.....	23
Πίνακας 1.15, Δείκτες απασχόλησης σε επίπεδο Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, σύνολο χώρας και ΕΕ – 27 (2012)	24
Πίνακας 1 16, Πληθυσμιακή εξέλιξη πραγματικού και μόνιμου πληθυσμού ανά Δήμο Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης	26
Πίνακας 4 1 Ερώτηση 1	37
Πίνακας 4 2 Ερώτηση 2	38
Πίνακας 4 3 Ερώτηση 3	38
Πίνακας 4 4 Ερώτηση 4	39
Πίνακας 4 5 Ερώτηση 5	40
Πίνακας 4 6 Ερώτηση 6	41
Πίνακας 4 7 Ερώτηση 7	42
Πίνακας 4.8 Ερώτηση 8	43
Πίνακας 4.9 Ερώτηση 9	44
Πίνακας 4.10 Ερώτηση 10	45
Πίνακας 4.11 Ερώτηση 11	46
Πίνακας 4.12 Ερώτηση 12	47
Πίνακας 4.13 Ερώτηση 13	47
Πίνακας 4 14 Ερώτηση 14	48
Πίνακας 4.15 Ερώτηση 15	49
Πίνακας 4.16 Ερώτηση 16	50
Πίνακας 4.17 Ερώτηση 17	51
Πίνακας 4.18 Ερώτηση 18	52
Πίνακας 4.19 Ερώτηση 19	53
Πίνακας 4.20 Ερώτηση 20	54
Πίνακας 4.21 Ερώτηση 21	55
Πίνακας 4.22 Ερώτηση 22	55
Πίνακας 4 23 Ερώτηση 23	56
Πίνακας 4.24 Ερώτηση 24	57
Πίνακας 4.25 Ερώτηση 25	58
Πίνακας 4.26 Ερώτηση 26	58
Πίνακας 4.27 Ερώτηση 27	59
Πίνακας 4.28 Ερώτηση 28	60
Πίνακας 4.29 Ερώτηση 29	60
Πίνακας 4.30 Ερώτηση 30	61
Πίνακας 4.31 Ερώτηση 31	62

Πίνακας 4.32 Ερώτηση 32	63
Πίνακας 4.33 Ερώτηση 33	64
Πίνακας 4.34 Ερώτηση 34	64
Πίνακας 4.35 Ερώτηση 35	65
Πίνακας 4.36 Ερώτηση 36	66
Πίνακας 4.37 Ερώτηση 37	67
Πίνακας 4.38 Ερώτηση 38	68
Πίνακας 4.39 Ερώτηση 39	68
Πίνακας 4.40 Μέσοι όροι ερωτημάτων	70
Πίνακας 4.41 Στατιστικά στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ. για καταναλωτικές δαπάνες νοικοκυριών έτους 2017	71

Λίστα Γραφημάτων

Γράφημα 1.1 Ποσοστιαία κατανομή μηνιαίων δαπανών (αγορές), για αγαθά και υπηρεσίες (τρέχουσες τιμές): ΕΟΠ 2017 – ΕΟΠ 2016	13
Γράφημα 4.1 Ερώτηση 1	37
Γράφημα 4.2 Ερώτηση 2	38
Γράφημα 4.3 Ερώτηση 3	39
Γράφημα 4.4 Ερώτηση 4	39
Γράφημα 4.5 Ερώτηση 5	40
Γράφημα 4.6 Ερώτηση 6	41
Γράφημα 4.7 Ερώτηση 7	42
Γράφημα 4.8 Ερώτηση 8	43
Γράφημα 4.9 Ερώτηση 9	44
Γράφημα 4.10 Ερώτηση 10	45
Γράφημα 4.11 Ερώτηση 11	46
Γράφημα 4.12 Ερώτηση 12	47
Γράφημα 4.13 Ερώτηση 13	47
Γράφημα 4.14 Ερώτηση 14	48
Γράφημα 4.15 Ερώτηση 15	49
Γράφημα 4.16 Ερώτηση 16	51
Γράφημα 4.17 Ερώτηση 17	52
Γράφημα 4.18 Ερώτηση 18	52
Γράφημα 4.19 Ερώτηση 19	53
Γράφημα 4.20 Ερώτηση 20	54
Γράφημα 4.21 Ερώτηση 21	55
Γράφημα 4.22 Ερώτηση 22	56
Γράφημα 4.23 Ερώτηση 23	56
Γράφημα 4.24 Ερώτηση 24	57
Γράφημα 4.25 Ερώτηση 25	58
Γράφημα 4.26 Ερώτηση 26	58
Γράφημα 4.27 Ερώτηση 27	59
Γράφημα 4.28 Ερώτηση 28	60

Γράφημα 4.29 Ερώτηση 29	61
Γράφημα 4.30 Ερώτηση 30	61
Γράφημα 4.31 Ερώτηση 31	62
Γράφημα 4.32 Ερώτηση 32	63
Γράφημα 4.33 Ερώτηση 33	64
Γράφημα 4.34 Ερώτηση 34	65
Γράφημα 4.35 Ερώτηση 35	66
Γράφημα 4.36 Ερώτηση 36	66
Γράφημα 4.37 Ερώτηση 37	67
Γράφημα 4.38 Ερώτηση 38	68
Γράφημα 4.39 Ερώτηση 39	69

Εισαγωγή

Με την ανάπτυξη της οικονομίας και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, οι άνθρωποι τείνουν να καταναλώνουν περισσότερα αγαθά, υπηρεσίες και ενέργεια ώστε να αποκτήσουν μια ποιότητα ζωής που χαρακτηρίζεται από άνετη διαβίωση και βολική καθημερινότητα (Wang & Yang, 2014). Οι καταναλωτικές δαπάνες των πολιτών αλλάζουν από εξωγενείς και ενδογενείς παράγοντες οι οποίοι σχετίζονται με τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις στην χώρα που διαβιών. Εξαρτώνται φυσικά και από το ύψος του εισοδήματος που διαθέτει κάθε νοικοκυριό και τις μεταβαλλόμενες ανάγκες των μελών του.

Υπάρχουν πολλές και διάφορες έρευνες πάνω στο ζήτημα των καταναλωτικών δαπανών των πολιτών διαφόρων χωρών οι οποίες συνήθως διεξάγονται από εθνικούς και δημόσιους φορείς που μελετούν τα στατιστικά (μικροοικονομικής και μακροοικονομικής φύσεως). Στην Ελλάδα αυτός ο φορέας είναι στο σύνολο της χώρας η ΕΛ.ΣΤΑΤ. αλλά και οι Περιφέρειες και οι Δήμοι διεξάγουν τις δικές τους έρευνες.

Η εργασία αυτή επέλεξε να εξετάσει το θέμα από τη σκοπιά των δαπανών και όχι του εισοδήματος γιατί θεωρήθηκε πιο καλή προσέγγιση για την αναγνώριση και καταγραφή του βιοτικού επιπέδου των νοικοκυριών της εξεταζόμενης περιοχής. Επιπλέον, η κατανάλωση μπορεί να εξακριβωθεί ακριβέστερα σε σχέση με το εισόδημα τα οποία μπορεί να υφίσταται βραχυπρόθεσμες διακυμάνσεις (Browne & Levell, 2010). Ακόμη, το εισόδημα δεν μπορεί να αναδείξει το σύνολο των οικονομικών πόρων πάνω στους οποίους μπορεί να βασιστεί ένα νοικοκυριό ώστε να αντιμετωπίσει τις ανάγκες της καθημερινής διαβίωσης και έκτακτα γεγονότα (Atkinson & Piketty, 2007).

Υπάρχουν κάποιες γενικές κατηγορίες προϊόντων στις οποίες κατανέμονται οι καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών (Wang & Yang, 2014):

- Τρόφιμα
- Ένδυση – υπόδηση
- Οικιακές εγκαταστάσεις, είδη και υπηρεσίες
- Εκπαίδευση
- Πολιτιστικές δραστηριότητες και υπηρεσίες αναψυχής
- Φαρμακευτική και ιατρική αγωγή και υπηρεσίες
- Μετακινήσεις και τηλεπικοινωνίες
- Αγαθά και υπηρεσίες που αφορούν την κατοικία
- Είδη πολυτελείας

Αυτές αλλά και άλλες πτυχές των καταναλωτικών εξετάζει η παρούσα εργασία στην περιοχή της Πτολεμαΐδας με την χρήση ερωτηματολογίου το οποίο διανεμήθηκε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας. Η δομή της εργασίας είναι η ακόλουθη:

Το Κεφάλαιο 1 αφορά σημαντικά στατιστικά στοιχεία που αφορούν άμεσα ή έμμεσα τις καταναλωτικές δαπάνες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα τη Δυτική Μακεδονία. Ακόμη, εξετάζονται η οικονομική, κοινωνική και δημογραφική εικόνα της Πτολεμαΐδας.

Το Κεφάλαιο 2 αφορά τις αγοραστικές συνήθειες των καταναλωτών. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρονται στοιχεία σχετικά με τη διεξαγωγή ερευνών

καταναλωτικών δαπανών, γίνεται επισκόπηση της σύγχρονης βιβλιογραφίας και εξετάζονται περιπτώσεις ερευνών καταναλωτικών δαπανών.

Στο Κεφάλαιο 3 επεξηγείται η μεθοδολογία της έρευνας. Αναλύονται οι λόγοι επιλογής της έρευνας ως μεθόδου ανάπτυξης της παρούσας πτυχιακής εργασίας, εξηγείται η διαδικασία επιλογής της βέλτιστης μεθόδου, δίνονται πληροφορίες για τη δομή του ερωτηματολογίου και αναλύεται η μεθοδολογία στατιστικής ανάλυσης του ερωτηματολογίου.

Στο Κεφάλαιο 4 αναλύονται τα αποτελέσματα της έρευνας μέσα από πίνακες και γραφήματα και γίνεται μια συγκριτική ανάλυση των αποτελεσμάτων αυτών με τα αντίστοιχα της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το σύνολο των κατοίκων της χώρας.

Στο Κεφάλαιο 5 καταγράφονται τα συμπεράσματα καθώς επίσης και οι περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.

Κεφάλαιο 1 Σημαντικά Στατιστικά Στοιχεία

1.1. Οικονομικά Στατιστικά για την Ε.Ε.

Η κατανάλωση αποτελεί βασικό δείκτη ευημερίας των πολιτών με τη στέγαση, την ενέργεια, τις μεταφορές και τα τρόφιμα να αντιπροσωπεύουν περίπου το ήμισυ των συνολικών δαπανών ενός νοικοκυριού (Gerstberger & Yaneva, 2013). Σύμφωνα με το World Inequality Report, το 2050 αναμένεται η παγκόσμια ανισότητα να αυξηθεί. Το 50% των πιο φτωχών νοικοκυριών κατέχει λιγότερο από 10% του παγκόσμιου πλούτου, ενώ το 1% των πλουσιότερων πολιτών του κόσμου κατέχει περίπου το 25% του παγκόσμιου πλούτου (IME ΓΣΕΒΕΕ, 2017). Αυτό το γεγονός επηρεάζει και το επίπεδο κατανάλωσης παγκοσμίως.

Σύμφωνα με τους Stiglitz et al. (2009) σε έρευνά τους για την μέτρηση των οικονομικών επιδόσεων και την κοινωνική πρόοδο, η πραγματική κατανάλωση κατά κεφαλή αποτελεί έναν εναλλακτικό δείκτη που θεωρείται καταλληλότερος για την περιγραφή της κατάστασης της υλικής ευημερίας των νοικοκυριών, καθώς λαμβάνει υπόψη τις διαφορές που υπάρχουν στην κατανάλωση μεταξύ των χωρών ειδικά όσον αφορά στα μερίδια δημόσιας χρηματοδότησης για την παροχή εκπαίδευσης και υπηρεσιών υγείας σε ιδιώτες. Όσον αφορά τον αντίκτυπο της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης στην πραγματική ατομική κατανάλωση των νοικοκυριών στην Ε.Ε. φαίνεται ότι ήταν σχετικά μέτριος κυρίως γιατί η αύξηση της δημόσιας κατανάλωσης λειτούργησε αντισταθμιστικά τουλάχιστον σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες.

Συνολικά, για την Ε.Ε. των 27 χωρών το 2009 υπήρξε η χειρότερη χρονιά της κρίσης. Το μεγαλύτερο, βέβαια, πλήγμα στην Ε.Ε. υπέστησαν το 2009 οι Βαλτικές χώρες (Gerstberger & Yaneva, 2013). Ωστόσο, στην Ελλάδα ήταν εκεί όπου οι δαπάνες των νοικοκυριών συνέχισαν την πτωτική τους πορεία εξαιτίας της δημοσιονομικής κρίσης και η πτώση εντάθηκε το 2011. Παρά τις γενικές τάσεις στα δεδομένα της Ε.Ε. των 27, τα ακριβή πρότυπα κατανάλωσης ανά χώρα παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές.

Το ΑΕΠ της Ε.Ε. μειώθηκε 4,6% το 2009, ενώ το αντίκτυπο αυτής της πτώσης στα ευρωπαϊκά νοικοκυριά ήταν μόλις 1,8% για την ίδια χρονιά (Gerstberger & Yaneva, 2013). Επιπλέον, η ατομική κατανάλωση έπεσε κατά 1%, καθώς οι κρατικές δαπάνες συνέχισαν να αυξάνονται κατά 2% το 2008 και το 2009. Από τότε, η πραγματική κατανάλωση αυξήθηκε 1% το 2010, 0,3% το 2011, ενώ ο ρυθμός ανάπτυξης των κρατικών δαπανών έπεσε.

Το 2011 η συνολική δαπάνη των νοικοκυριών αντιπροσώπευε το 56,5% του ΑΕΠ. Με την προσθήκη μη κυβερνητικών οργανισμών που εξυπηρετούν τα νοικοκυριά (1,5% του ΑΕΠ) και τις κρατικές δαπάνες ανά άτομο (13,6% του ΑΕΠ) το ποσοστό αυτό άγγιξε το 71,4% του ΑΕΠ. Ακόμη, την ίδια χρονιά τόσο η συνολική καταναλωτική δαπάνη στην Ε.Ε. των 27 όσο και η πραγματική ατομική κατανάλωση ήταν 18.000€ και 21.100€ αντίστοιχα. Ωστόσο, η καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών δεν έχει επανέλθει σε όγκο ειδικά με τις αναπροσαρμογές των ανατιμήσεων των προϊόντων (Gerstberger & Yaneva, 2013).

Ενώ το μερίδιο της πραγματικής κατανάλωσης κατά κεφαλή αντιπροσωπεύει κατά μέσο όρο για την Ε.Ε. των 27 για το 2011 το 70% του ΑΕΠ για τις περισσότερες χώρες, παρουσιάζει εντούτοις και σημαντικές διαφορές. Για παράδειγμα, στο

Λουξεμβούργο το ποσό ανέρχεται σε 35.000€, στη Δανία σε 29.600€, ενώ στην Ουγγαρία σε 6.400, ενώ στη Ρουμανία σε 4.200€. Παρόλα αυτά οι διαφορές αυτές εξομαλύνονται όταν ληφθούν υπόψη οι διαφορές στην αγοραστική δύναμη που υπάρχουν στις ευρωπαϊκές χώρες (Gerstberger & Yaneva, 2013).

Ακόμη, οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης είχαν διαφορετικό αντίκτυπο σε κάθε χώρα. Οι Βαλτικές χώρες και η Ελλάδα, όπως αναφέρθηκε, επλήγησαν περισσότερο με απώλειες της τάξης του 12-15% μεταξύ 2008 και 2011 για την πραγματική ατομική κατανάλωση. Οι Βαλτικές χώρες άρχισαν να ανακάμπτουν το 2011, αλλά στην Ελλάδα οι απώλειες αυξήθηκαν περαιτέρω κατά 15%. Στη Ρουμανία, την Ουγγαρία, την Βουλγαρία, την Ιρλανδία και την Πολωνία η κατά κεφαλή πραγματική κατανάλωση έπεσε μεταξύ 5% και 9% από το 2008 στο 2011, ενώ αυξήθηκε μεταξύ 5% και 8% στο Λουξεμβούργο, τη Σουηδία και την Πολωνία (Gerstberger & Yaneva, 2013).

Τα νοικοκυριά στην Ε.Ε. των 27 κατανάλωσαν κατά μέσο όρο το 2011 3.400€ ανά άτομο για τη στέγαση, το νερό, την ηλεκτρική ενέργεια, το φυσικό αέριο και άλλα καύσιμα. Πιο συγκεκριμένα, 1.700€ για τεκμαρτά έξοδα, 600€ για τα ενοίκια των κατοικιών, 200€ για συντήρηση και επισκευές της κατοικίας, 200€ για παροχή νερού και άλλες υπηρεσίες σχετικές και 600€ για ηλεκτρική ενέργεια, φυσικό αέριο και άλλα καύσιμα. Όσον αφορά τις υπόλοιπες δαπάνες, τα μεταφορικά αφορούν 1.900€, τα τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά 1.800€. Όλες αυτές οι κατηγορίες συνιστούν σχεδόν το 50% των συνολικών δαπανών ανά άτομο (Gerstberger & Yaneva, 2013).

Οι υπόλοιπες δαπάνες κατανομούνται ως εξής (Gerstberger & Yaneva, 2013):

- 1300€ για δαπάνες σε αναψυχή και πολιτιστικές δραστηριότητες,
- 1.200€ σε εστιατόρια και ξενοδοχεία,
- 800€ σε έπιπλα, οικιακό εξοπλισμό και συνήθη συντήρηση του σπιτιού,
- 800€ σε ένδυση και υπόδηση,
- 500€ σε υγεία,
- 500€ σε αλκοολούχα ποτά, τσιγάρα και οπιούχα,
- 500€ σε τηλεπικοινωνίες,
- 400€ σε εκπαίδευση και
- 1.600€ σε άλλα αγαθά και υπηρεσίες (π.χ. δαπάνες για ατομική φροντίδα, ασφαλιστικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες).

Την τελευταία δεκαετία τα κύρια καταναλωτικά προϊόντα μεταβλήθηκαν ομαλά. Υπάρχουν, ωστόσο, κάποιες τάσεις οι οποίες πρέπει να ληφθούν υπόψη και φαίνεται να επηρεάζουν τις μελλοντικές καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών. Για παράδειγμα, υπάρχει μια τάση αύξησης των δαπανών για ηλεκτρική ενέργεια και γενικά καύσιμα, για ενοίκιο κατοικίας, υπηρεσίες ύδρευσης και άλλες υπηρεσίες για την κατοικία (Gerstberger & Yaneva, 2013).

Από την άλλη, υπάρχει μια πτωτική τάση για τις δαπάνες των επίπλων, τα είδη ένδυσης και αναψυχή. Επιπλέον, η οικονομική κρίση είναι βέβαιο ότι επηρέασε δαπάνες που αφορούν ασφαλιστικές και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες ειδικά την περίοδο 2007-2009 και οι οποίες είναι πολύ πιθανό να αυξηθούν στο μέλλον εφόσον υπάρξει αντίστοιχη ανάπτυξη. Οι δαπάνες για τα τρόφιμα και τα μη αλκοολούχα ποτά, την υγεία, τα πραγματικά και τεκμαρτά ενοίκια κατοικιών αυξήθηκαν το ίδιο χρονικό διάστημα. Αυτό υποδηλώνει ότι οι δαπάνες για τις βασικές ανάγκες των νοικοκυριών τείνουν να είναι πιο ανθεκτικές σε σχέση με άλλα είδη κατανάλωσης ακόμη και σε περιόδους ύφεσης.

Με βάση την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το 2017 προκύπτει ότι η σχέση μεταξύ της κατανάλωσης και της επένδυσης δε μεταβλήθηκε μέσα στο χρονικό διάστημα της

κρίσης (παρέμεινε η σύνθεση 90% ιδιωτική και 10% δημόσια κατανάλωση). Η μείωση της ανεργίας που παρατηρείται για το 2017 προκύπτει από την αύξηση θέσεων εργασίας μερικής απασχόλησης με χαμηλότερες απολαβές και όχι από τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας γενικά.

1.2.Οικονομικά Στατιστικά για την Ελλάδα

Σύμφωνα με την Καπλάνογλου (2016), εξαιτίας της αλλαγής στα μακροοικονομικά μεγέθη έχει αυξηθεί η ανισότητα στις καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών στην Ελλάδα. Η κύρια αιτία είναι ότι επηρεάστηκε περισσότερο η αποκαλούμενη ως «μεσαία» τάξη από την κρίση η οποία έχασε μεγάλο ποσοστό του εισοδήματός της επομένως μειώθηκαν και οι καταναλωτικές της δαπάνες.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2014) η μέση καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών σε σταθερές τιμές 2013 μειώθηκε κατά 32% σχεδόν σε σχέση με το 2009. Η πτώση αυτή δεν ήταν ομοιόμορφη σε όλες τις ηλικιακές ομάδες. Η κρίση επηρέασε τις καταναλωτικές δαπάνες ποικιλοτρόπως. Σύμφωνα με έρευνα της Τράπεζας της Ελλάδος (2017) το 26% του εισοδήματος των ελληνικών νοικοκυριών έχει χαθεί μετά την έναρξη της κρίσης όπως επίσης και το 37,5% της αξίας των περιουσιακών τους στοιχείων.

Η εκτίμηση της επίδρασης της κρίσης μπορεί να υπολογιστεί αν μετρηθεί η συνολική ανισότητα στην καταναλωτική δαπάνη και ελεγχθεί αν αυξήθηκε ή μειώθηκε κατά τη διάρκεια της κρίσης. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν για αυτή τη μέτρηση διάφοροι δείκτες ανισότητας όπως ο συντελεστής Gini και ο δείκτης Atkinson. Με την χρήση διαφορετικών δεικτών μπορούν οι ερευνητές να καταλήξουν σε καλύτερες αξιολογήσεις της αξίας της ευημερίας (Cowell, 2011).

Η Ελλάδα αντιμετώπισε τις επιπτώσεις της μεγαλύτερης ύφεσης και των πολιτικών δημοσιονομικής προσαρμογής που οδήγησαν στη μείωση του ΑΕΠ της από το 2008 σε δραματικά ποσοστά. Σύμφωνα με την Καπλάνογλου (2016), η καταναλωτική δαπάνη των ελληνικών νοικοκυριών μειώθηκε σχεδόν 30% από την αρχή της κρίσης. Η δημοσιονομική πολιτική που έχει ακολουθηθεί στην Ελλάδα οδήγησε σε μείωση του ΑΕΠ κατά 19,3% το χρονικό διάστημα 2010-2013, ενώ το ίδιο χρονικό διάστημα η αντίστοιχη μείωση κατά μέσο όρο στην ευρωζώνη ήταν 4,3% του ΑΕΠ (OFCE et al., 2014). Εκτός από τη μείωση στο ΑΕΠ η οικονομική κρίση έφερε μεγάλες μεταβολές και σε μεγέθη όπως οι μισθοί, οι συντάξεις, η φορολογία, οι δημόσιες δαπάνες.

Μέσα από τις καταναλωτικές συνήθειες είναι εφικτό διαχρονικά να φανούν οι αλλαγές στην αποταμίευση των νοικοκυριών, η κατοχή διαρκών καταναλωτικών αγαθών όπως τα αυτοκίνητα και τα ακίνητα καθώς και η δανειοδότηση. Σύμφωνα με στοιχεία του OECD (2014) η καθαρή αποταμίευση των νοικοκυριών κατέρρευσε από -4% το 2008 σε -14,6% το 2012. Αυτό συνέβη κατά βάση γιατί τα νοικοκυριά μείωσαν το ύψος των αποταμιεύσεων λόγω δυσκολιών ρευστότητας (εξαιτίας της μείωσης συντάξεων και μισθών) και έπρεπε να αναπληρώσουν αυτή τη ρευστότητα προκειμένου να διατηρήσουν το ίδιο ή και λιγότερο καλό το βιοτικό τους επίπεδο.

Η στέρηση αγαθών είναι συνήθως πιο αισθητή σε εκείνους που έχουν χαμηλό επίπεδο καταναλωτικής δαπάνης σε σχέση με εκείνους που έχουν χαμηλό εισόδημα

(Καπλάνογλου, 2016). Για αυτό το λόγο εξετάζεται στην εργασία μας η σκοπιά των καταναλωτικών δαπανών και όχι του εισοδήματος.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) χρησιμοποιείται το εισοδηματικό μερίδιο του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού ως ποσοστό του εισοδηματικού μεριδίου του φτωχότερου 20% ως δείκτης καταγραφής της ανισότητας (Atkinson & Brandolini, 2011). Από τα Δεδομένα των Ερευνών Οικογενειακών Προϋπολογισμών της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για την περίοδο 2008-2013 προκύπτει ότι τη μεγαλύτερη (αρνητική) μεταβολή στο μερίδιο καταναλωτικής δαπάνης είχε η μεσαία τάξη (Καπλάνογλου, 2016). Ουσιαστικά η μεσαία τάξη έγινε πιο φτωχή κατά τη διάρκεια της κρίσης, ενώ οι πλουσιότεροι δεν αντιμετώπισαν μεγάλες μεταβολές.

Με στοιχεία από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2014) προκύπτει ότι το 2008 σχεδόν τα μισά νοικοκυριά είχαν εργαζόμενο αρχηγό, ενώ το 2013 αυτό το ποσοστό ήταν 42%. Για τα νοικοκυριά με παιδιά το 2008 το ποσοστό ήταν 90%, ενώ το 2013 70%. Το ποσοστό των οικογενειών με παιδιά όπου εργάζονται και οι δύο γονείς μειώθηκε από 51% το 2008 σε 39% το 2013 (Καπλάνογλου, 2016).

Παρά τις μειώσεις στους μισθούς κατά την περίοδο της κρίσης τα νοικοκυριά μείωσαν τις καταναλωτικές τους δαπάνες λιγότερο από τον μέσο όρο του πληθυσμού και αυτό είχε ως αποτέλεσμα η σχετική και όχι η απόλυτή τους θέση να βελτιωθεί. Δυστυχώς, όμως, το ποσοστό οικογενειών με παιδιά και έναν άνεργο γονέα αυξήθηκε από 8,6% το 2008 σε 33,8% το 2013 και το βιοτικό επίπεδο αυτών των οικογενειών – νοικοκυριών υπέστη σοβαρή μείωση. Εξαιτίας των οικονομικών δυσκολιών που αντιμετώπισαν τα χρόνια της κρίσης τα νοικοκυριά με παιδιά παρατηρήθηκε μια αύξηση του ποσοστού των οικογενειών που βασίζονται σε κάποια σύνταξη από 8,8% το 2008 σε 13,8% το 2013. Σύμφωνα με τους Diris et al. (2014) οι συντάξεις αντιπροσωπεύουν σημαντικό μερίδιο του εισοδήματος των οικογενειών με παιδιά σε χώρες όπως η Ελλάδα.

Σύμφωνα με την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το έτος 2016, η συνολική μηνιαία δαπάνη των νοικοκυριών για το 2016 ανήλθε στα 5,7 δις ευρώ μειωμένη κατά 2,5%. Η μέση μηνιαία δαπάνη των νοικοκυριών για αγορές ανήλθε σε 1.392,03€ μειωμένη κατά 2%. Η μέση συνολική δαπάνη ανά άτομο ανήλθε στα 538,94€ μειωμένη επίσης κατά 2%. Ο κίνδυνος φτώχειας απειλεί το 18,2% του πληθυσμού της χώρας λαμβανομένης υπόψη της ισοδύναμης δαπάνης με τρόπο κτήσεως την αγορά, ενώ το 2015 ήταν 18,3% και λαμβάνοντας υπόψη όλες τις καταναλωτικές δαπάνες (Εμβολος, 2017).

Και το 2015 και το 2016 το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών αφορούσε στα είδη διατροφής (20,7%), τη στέγαση (13,8%), τις μεταφορές (12,9%) ενώ η εκπαίδευση αποτελεί μικρό ποσοστό των δαπανών (3,2%). Η μεγαλύτερη μεταβολή δαπανών σε σχέση με το 2015 παρατηρείται στα διαρκή αγαθά, τις δαπάνες για αναψυχή και πολιτισμό και τα οινοπνευματώδη ποτά και τον καπνό. Δέκα από τις 12 εξεταζόμενες κατηγορίες παρουσιάζουν μείωση ενώ αύξηση παρουσιάζει η στέγαση (1,8%) και οι μεταφορές (0,1%).

Μεγαλύτερη μείωση στη μέση μηνιαία δαπάνη καταγράφεται στις υπηρεσίες (π.χ. αμοιβές δικηγόρων, άδειες κυνηγιού, έξοδα θρησκευτικών ιεροτελεστιών, συνδρομές σε σωματεία κλπ.) με μείωση 32,6% και στα έπιπλα, φωτιστικά και καλύμματα δαπέδου με μείωση 27,2%. Μεγαλύτερη αύξηση καταγράφεται στις οικονομικές υπηρεσίες (π.χ. αμοιβές λογιστών) (38%) και στην κοινωνική προστασία (24,5%).

Στα είδη διατροφής παρατηρείται μείωση της μηνιαίας δαπάνης για μεταλλικά νερά και χυμούς (7,1%), φρούτα (5,2%), ψάρια (4%), γαλακτοκομικά προϊόντα και αυγά (3,9%), λαχανικά (2,6%), κρέας (1,2%), ζάχαρη, μαρμελάδες και μέλι (0,4%) και αλεύρι, ψωμί και δημητριακά (0,3%). Αύξηση της μηνιαίας δαπάνης παρατηρείται

για τα είδη τροφίμων στον καφέ, το τσάι και το κακάο (7,4%) και στα έλαια και λίπη (0,2%).

Από την ίδια έρευνα (Εμβολος, 2017) προκύπτει ότι νοικοκυριά με ένα μόνο άτομο ηλικίας 65 ετών και άνω έχουν λιγότερες δαπάνες κατά 54,3% της μέσης μηνιαίας δαπάνης του συνόλου των νοικοκυριών της χώρας. Νοικοκυριά τα οποία απαρτίζονται από ένα ζευγάρι και δύο παιδιά ηλικίας έως 16 ετών έχουν περισσότερες δαπάνες κατά 40% της μέσης μηνιαίας δαπάνης του συνόλου των νοικοκυριών. Νοικοκυριά τα οποία έχουν οικονομικά υπεύθυνο μη ενεργό ή άνεργο δαπανούν κατά μέσο όρο το 77,1% της μέσης μηνιαίας δαπάνης, ενώ αυτά με υπεύθυνο αυτοαπασχολούμενο με μισθωτούς το 213,4%.

Προκύπτει ότι η μέση μηνιαία δαπάνη διαφέρει ανάλογα με την ηλικία του υπεύθυνου του νοικοκυριού (Εμβολος, 2017). Συνήθως τα νοικοκυριά με υπεύθυνο ηλικίας 45-54 ετών δαπανούν κατά μέσο όρο περισσότερα χρήματα μηνιαίως. Τα νοικοκυριά με τη μικρότερη ποσοστιαία συμμετοχή για το 2016 ήταν όσα είχαν υπεύθυνο ηλικίας 75 ετών και άνω. Τα νοικοκυριά σε αστικές περιοχές δαπανούν κατά μέσο όρο 1.464,08€ μηνιαίως σε αντίθεση με αυτά σε αγροτικές περιοχές που δαπανούν 1.134,13€ αντίστοιχα. Με άλλα λόγια τα νοικοκυριά σε αγροτικές περιοχές δαπανούν πάνω από 20% λιγότερο από αυτά στις αστικές περιοχές.

Η μέση κατανάλωση σε φυσικό αέριο, υγρά καύσιμα και υγρά ηλεκτρικής ενέργειας αυξήθηκε για το 2016 κατά 2,9%, 0,2% και 19,4% σε σχέση με το 2015. Η μέση μηνιαία ποσότητα στερεών καυσίμων όπως τα καυσόξυλα και του υγραερίου μειώθηκε κατά 6,7% και 5,9% αντίστοιχα.

Η μέση ισοδύναμη δαπάνη του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού είναι 5,5 φορές μεγαλύτερο από το μερίδιο της μέσης ισοδύναμης δαπάνης του φτωχότερου 20%. Το μερίδιο της μέσης ισοδύναμης δαπάνης για είδη διατροφής των νοικοκυριών του φτωχότερου 20% του πληθυσμού ανέρχεται στο 32,2% των δαπανών των νοικοκυριών ενώ το αντίστοιχο μερίδιο του πλουσιότερου 20% ανέρχεται στο 14,2%. Τα φτωχά νοικοκυριά δαπανούν το εισόδημά τους σε είδη διατροφής κατά 32,1%, ενώ τα μη φτωχά κατά 19,8%. Η δαπάνη για την υγεία στα φτωχά νοικοκυριά ανέρχεται σε 9,3% του μέσου προϋπολογισμού τους ενώ των μη φτωχών σε 7,8%.

Στην Ελλάδα φαίνεται ότι το μεγαλύτερο μερίδιο δαπανών αφορά τα είδη διατροφής (Εμβολος, 2017). Στην Ιταλία, την Ιρλανδία και την Ισπανία το μεγαλύτερο μερίδιο αφορά τη στέγαση, ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο τις μεταφορές και τη στέγαση.

Η ΕΛ.ΣΤΑΤ. πραγματοποίησε δειγματοληπτική Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών για το έτος 2017 σε 6.176 ιδιωτικά νοικοκυριά στο σύνολο της χώρας. Η συνολική μηνιαία δαπάνη των νοικοκυριών για το 2017 ανήλθε στα 5,7€ δις περίπου παρουσιάζοντας αύξηση 1% σε σχέση με το 2016. Η μέση μηνιαία δαπάνη των νοικοκυριών για αγορές το 2017 ανήλθε στα 1.414,09€ παρουσιάζοντας αύξηση 1,6% σε σχέση με το 2016. Η μέση συνολική δαπάνη ανά άτομο το 2017 ανήλθε σε 547,51€ παρουσιάζοντας αύξηση 1,6% σε σχέση με το 2016. Σε πραγματικούς όρους, η μέση μηνιαία δαπάνη των νοικοκυριών αυξήθηκε σε ποσοστό 0,7% λόγω της επίδρασης του πληθωρισμού σύμφωνα με τον Δείκτη Τιμών Καταναλωτή για το έτος 2017 (Tax Heaven, 2018).

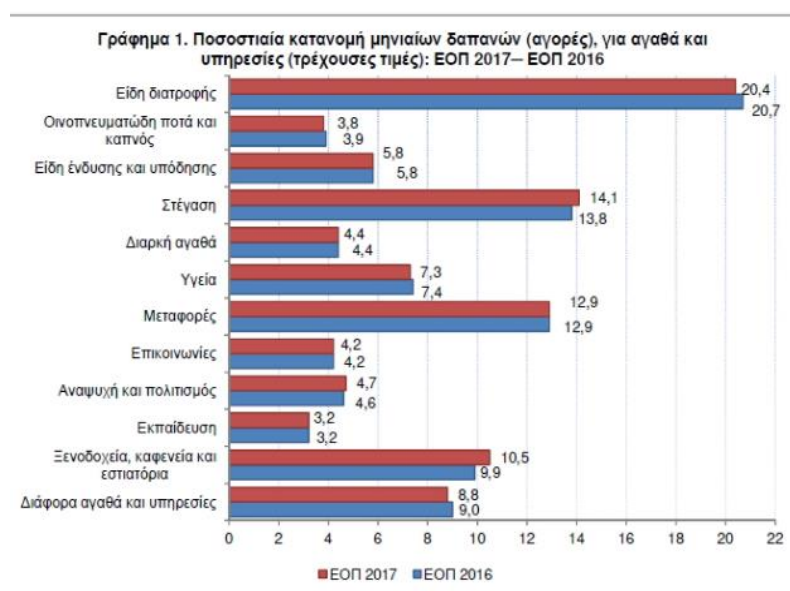
Πίνακας 1.1, Συνολική δαπάνη, μέση μηνιαία δαπάνη και μεταβολή σε τρέχουσες τιμές ΕΟΠ 2016-2017

	2017	2016	Μεταβολή %
Συνολική μηνιαία δαπάνη νοικοκυριών	5.768.848.031	5.713.151.430	1,0%
Μέση μηνιαία δαπάνη νοικοκυριών	1.414,09	1.392,03	1,6%
Μέση μηνιαία δαπάνη ατόμων	547,51	538,94	1,6%

Πηγή: *Tax Heaven, 2018*

Το μεγαλύτερο μερίδιο δαπανών αφορά σε είδη διατροφής (20,4%), στέγαση (14,1%) και μεταφορές (12,9%).

Γράφημα 1.1 Ποσοστιαία κατανομή μηνιαίων δαπανών (αγορές), για αγαθά και υπηρεσίες (τρέχουσες τιμές): ΕΟΠ 2017 – ΕΟΠ 2016

Πηγή: *Tax Heaven, 2018*

Η ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (2017) διεξήγαγε έρευνα εισοδήματος και δαπανών των νοικοκυριών στην Ελλάδα για το έτος 2017. Σύμφωνα με αυτή την έρευνα προκύπτει ότι τα χαμηλά και μεσαία εισοδήματα έχουν καθηλωθεί μετά το ξέσπασμα της χρηματοοικονομικής κρίσης του 2008. Τα ευρήματα της έρευνας υποδηλώνουν σχετική σταθεροποίηση της οικονομίας, ενίσχυση της απασχόλησης και κατ' επέκταση της εγχώριας κατανάλωσης πλέον για το 2017. Ωστόσο, προκύπτει επίσης ότι δεν υπάρχει αντίστοιχη βελτίωση στο επίπεδο ζωής των Ελλήνων πολιτών ούτε δομικές αλλαγές στη ζήτηση.

Η ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (2017) καταγράφει στην έρευνά της οριακή βελτίωση σε σχέση με την εισοδηματική κινητικότητα. Πάνω από ένα στα τρία νοικοκυριά (34,2%) δηλώνει ότι διαβιώνει με ετήσιο οικογενειακό εισόδημα έως 10.000€. Ακόμη, το 62,4% των νοικοκυριών παρουσιάζει μείωση εισοδήματος για το 2017 σε σχέση με το 2016 αλλά και το 35,6% δηλώνει σταθεροποίηση της εισοδηματικής του κατάστασης σε σχέση με το 22,2% που ήταν το 2016. Το αποτέλεσμα αυτό επιβεβαιώνεται και από τα ετήσια στοιχεία της ΕΡΓΑΝΗ από όπου προκύπτει ότι ο μέσος ετήσιος μικτός μισθός το 2017 ανήλθε σε 1.021,13€ ενώ το 2016 ανήλθε στα 1.057,21€.

Από την έρευνα επίσης προκύπτει ότι η ανισότητα διευρύνεται για τα ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια δηλαδή στην κατηγορία άνω των 30.000€. Πρόβλημα φαίνεται να αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά με ένα άνεργο μέλος. Σημαντικό στοιχείο επίσης της έρευνας είναι ότι μόλις το 3,1% του πληθυσμού αποταμιεύει. Ακόμη, το ποσοστό των νοικοκυριών με ληξιπρόθεσμες οφειλές αυξάνεται, ενώ το ποσοστό των νοικοκυριών που δηλώνουν ότι δεν θα προβούν σε μελλοντική πληρωμή μειώνεται.

Το 14,6% των νοικοκυριών δηλώνει ότι το εισόδημα δεν είναι επαρκές ούτε καν για τις βασικές τους ανάγκες. Σύμφωνα με την Eurostat, το κατώφλι της σχετικής φτώχειας μειώθηκε από τις 7.178€ το 2010 στις 4.500€ το 2016. Ουσιαστικά, αν λάμβανε κανείς ως μέτρο σύγκρισης το κατώφλι φτώχειας του 2010, τότε τα μισά νοικοκυριά θα θεωρούνταν φτωχά (48%). Αυτό το αποτέλεσμα υποδηλώνει τη σαφή μείωση των μεσαίων εισοδημάτων.

Το 16,3% της έρευνας δηλώνει ότι δεν θα μπορούσε να πραγματοποιήσει μια έκτακτη ανάγκη πληρωμής ύψους 500€, ενώ το 52,2% θα την κάλυπτε με μεγάλη δυσκολία. Πάνω από έξι στα δέκα νοικοκυριά (61,1%) προχωρά σε περικοπές ώστε να εξασφαλίσει τα απολύτως απαραίτητα για τη διαβίωσή του. Τα πολυμελή νοικοκυριά (άνω των πέντε μελών) αντιμετωπίζουν πολύ σοβαρό πρόβλημα επιβίωσης στην περίπτωση που διαθέτουν άνεργο μέλος.

Η σύνταξη παραμένει η κυριότερη πηγή εισοδήματος σε περισσότερα από τα μισά νοικοκυριά παρά το γεγονός ότι οι συντάξεις έχουν υποστεί μεγάλες περικοπές. Χαρακτηριστικά αναφέρεται από την ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (2017) ότι λειτουργεί ως υποκατάστατο της κοινωνικής προστασίας.

Τα νοικοκυριά που δηλώνουν εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα ως κύρια πηγή εισοδήματος είναι πολύ λίγα (5,9%). Το 29,9% των νοικοκυριών (περίπου ένα εκατομμύριο) έχουν στην οικογένεια τουλάχιστον ένα άτομο άνεργο. Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας ανέρχεται στο 83,5% του συνόλου των ανέργων. Το ποσοστό αυτών που λαμβάνει επίδομα ανεργίας ανέρχεται σε μόλις 7,3%.

Όσον αφορά τις οικονομικές υποχρεώσεις των νοικοκυριών, το 19,6% των νοικοκυριών έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς την εφορία, ενώ το 55,6% αυτών των οφειλετών έχει κάνει κάποιου είδους ρύθμιση. Το 31,1% των νοικοκυριών με δανειακές υποχρεώσεις έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς τις τράπεζες (περίπου 450.000 νοικοκυριά). Παρά το γεγονός ότι το ιδιωτικό χρέος έχει αυξηθεί, εντούτοις παρουσιάζεται βελτίωση για το 2016 στη δυνατότητα ανταπόκρισης των νοικοκυριών στις φορολογικές τους υποχρεώσεις.

Παρά τη σχετική βελτίωση κάποιων δεικτών κατανάλωσης, η εγχώρια ζήτηση βαίνει μειούμενη (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2017). Μεγάλο τμήμα των νοικοκυριών έχει κάνει περικοπές δαπανών στην ένδυση και υπόδηση (61,3%), στις εξόδους (48,3%), στα είδη διατροφής (40,2%) και τα οικιακά είδη (40,1%). Αυτές οι δαπάνες συνδέονται με μεταβολή των καταναλωτικών προτύπων που έχει πραγματοποιηθεί κυρίως εξαιτίας της κρίσης και έχει οδηγήσει τα νοικοκυριά στην κατανάλωση χαμηλότερης ποιότητας αγαθών.

Από την άλλη, έχει αυξηθεί ο αριθμός των νοικοκυριών που αύξησαν την ιδιωτική δαπάνη για υγειονομική και φαρμακευτική περίθαλψη και τη θέρμανση (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2017). Αυτό συνεπάγεται την απώλεια εμπιστοσύνης προς το σύστημα υγείας της χώρας και την ανάγκη επανάκτησής της από την πλευρά του κράτους. Επιπλέον, αυτή η τάση αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα της κοινωνικής ευημερίας. Το 47,8% των νοικοκυριών δήλωσε ότι ανέβαλλε ή καθυστέρησε λάβει ιατρικές συμβουλές και θεραπείας λόγω οικονομικής αδυναμίας. Πάνω από ένα στα τρία νοικοκυριά έχει καθυστερήσει να επισκευάσει οικιακή ηλεκτρική συσκευή και να κάνει επισκευή στο αυτοκίνητο. Επίσης, ένα στα τέσσερα νοικοκυριά καθυστερεί

στην πληρωμή κοινοχρήστων. Σύμφωνα με την ΕΛ.ΣΤΑΤ. τα νοικοκυριά στα κατώτατα εισοδηματικά κλιμάκια έχουν αυξήσει τα έξοδα σε οικιακούς λογαριασμούς κατά 17% και σε μεταφορές 25% από το 2009.

Πιο συγκεκριμένα όσον αφορά την καταναλωτική συμπεριφορά των νοικοκυριών ισχύουν τα εξής (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2017):

- Ένδυση – υπόδηση: Το 61,3% προέβη σε περικοπές, το 4,9% σε αύξηση δαπανών, το 19,4% είχε περίπου τις ίδιες δαπάνες σε σχέση με το 2016, ενώ το 14,4% δεν απάντησε.
- Δώρα/ Είδη δώρων: Το 53% προέβη σε περικοπές, το 2,5% σε αύξηση δαπανών, το 24,1% είχε περίπου τις ίδιες δαπάνες σε σχέση με το 2016, ενώ το 20,4% δεν απάντησε.
- Έξοδοι: Το 48,3% προέβη σε περικοπές, το 3,5% σε αύξηση δαπανών, το 16,9% είχε περίπου τις ίδιες δαπάνες σε σχέση με το 2016, ενώ το 31,3% δεν απάντησε.
- Είδη διατροφής: Το 40,2% προέβη σε περικοπές, το 22,1% σε αύξηση δαπανών, το 37,7% είχε περίπου τις ίδιες δαπάνες σε σχέση με το 2016.
- Οικιακά είδη: Το 40,1% προέβη σε περικοπές, το 7,5% σε αύξηση δαπανών, το 10,8% είχε περίπου τις ίδιες δαπάνες σε σχέση με το 2016, ενώ το 41,6% δεν απάντησε.
- Μετακίνηση: Το 37,5% προέβη σε περικοπές, το 12,8% σε αύξηση δαπανών, το 38,5% είχε περίπου τις ίδιες δαπάνες σε σχέση με το 2016, ενώ το 11,2% δεν απάντησε.
- Ταξίδια: Το 34,7% προέβη σε περικοπές, το 4,2% σε αύξηση δαπανών, το 15,8% είχε περίπου τις ίδιες δαπάνες σε σχέση με το 2016, ενώ το 45,3% δεν απάντησε.
- Θέρμανση: Το 31% προέβη σε περικοπές, το 18,6% σε αύξηση δαπανών, το 44,3% είχε περίπου τις ίδιες δαπάνες σε σχέση με το 2016, ενώ το 6,1% δεν απάντησε.
- Ποτά/τσιγάρα: Το 20,2% προέβη σε περικοπές, το 4,6% σε αύξηση δαπανών, το 19,7% είχε περίπου τις ίδιες δαπάνες σε σχέση με το 2016, ενώ το 55,5% δεν απάντησε.
- Λογαριασμοί σπιτιού: Το 15,4% προέβη σε περικοπές, το 34,1% σε αύξηση δαπανών, το 50,4% είχε περίπου τις ίδιες δαπάνες σε σχέση με το 2016, ενώ το 0,1% δεν απάντησε.
- Συντήρηση/ Ασφάλεια ΙΧ: Το 14,3% προέβη σε περικοπές, το 8,8% σε αύξηση δαπανών, το 60,4% είχε περίπου τις ίδιες δαπάνες σε σχέση με το 2016, ενώ το 16,5% δεν απάντησε.
- Υγεία/ Φάρμακα: Το 12,4% προέβη σε περικοπές, το 31,1% σε αύξηση δαπανών, το 44,9% είχε περίπου τις ίδιες δαπάνες σε σχέση με το 2016, ενώ το 11,6% δεν απάντησε.
- Εκπαίδευση: Το 4,9% προέβη σε περικοπές, το 14,4% σε αύξηση δαπανών, το 12,9% είχε περίπου τις ίδιες δαπάνες σε σχέση με το 2016, ενώ το 67,8% δεν απάντησε.

Στον Πίνακα 1.2 φαίνεται ότι η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας είναι από τις μικρότερες σε πληθυσμό στην Ελλάδα και διαθέτει ίση κατανομή μεταξύ αντρών και γυναικών.

Πίνακας 1.2, Μόνιμος πληθυσμός κατά φύλο και περιφέρεια (Απογραφή 2011)

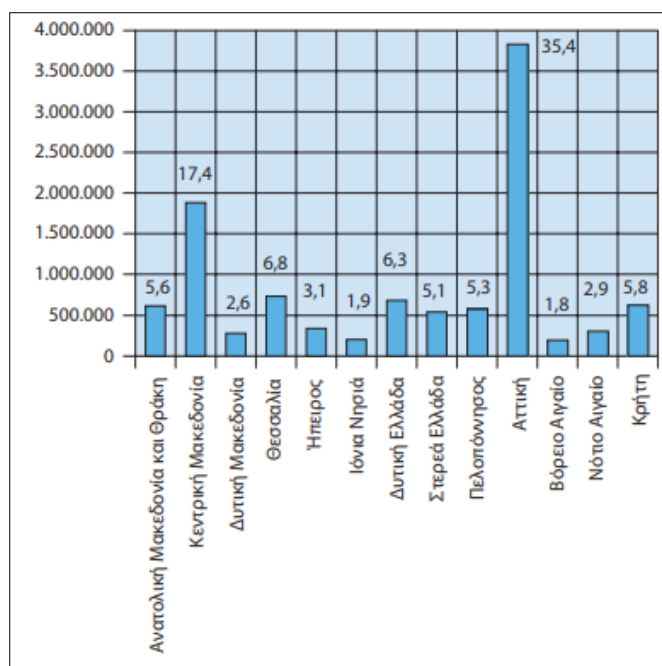
Περιφέρεια	Σύνολο	Άρρενες	Θήλεις	Ποσοστό (%) επί του συνόλου της περιφέρειας	
				Άρρενες	Θήλεις
Σύνολο Ελλάδος	10.816.286	5.303.223	5.513.063	49,0	51,0
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	608.182	299.643	308.539	49,3	50,7
Κεντρική Μακεδονία	1.882.108	912.693	969.415	48,5	51,5
Δυτική Μακεδονία	283.689	141.779	141.910	50,0	50,0
Θεσσαλία	732.762	362.194	370.568	49,4	50,6
Ήπειρος	336.856	165.775	171.081	49,2	50,8
Ιόνια Νησιά	207.855	102.400	105.455	49,3	50,7
Δυτική Ελλάδα	679.796	339.310	340.486	49,9	50,1
Στερεά Ελλάδα	547.390	277.475	269.915	50,7	49,3
Πελοπόννησος	577.903	291.777	286.126	50,5	49,5
Αττική	3.828.434	1.845.663	1.982.771	48,2	51,8
Βόρειο Αιγαίο	199.231	99.984	99.247	50,2	49,8
Νότιο Αιγαίο	309.015	155.865	153.150	50,4	49,6
Κρήτη	623.065	308.665	314.400	49,5	50,5

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015

Ακόμη, όπως φαίνεται στον Πίνακα 1.3 η ποσοστιαία κατανομή του μόνιμου πληθυσμού είναι πολύ χαμηλή στο σύνολο της χώρας.

Πίνακας 1.3, Ποσοστιαία Κατανομή του Μόνιμου Πληθυσμού κατά Περιφέρεια

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015

Στον Πίνακα 1.4 παρουσιάζονται επιλεγμένοι οικονομικοί δείκτες για το χρονικό διάστημα 2008-2014. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι η ιδιωτική κατανάλωση επανήλθε σε θετικό πρόσημο το 2014.

Πίνακας 1.4, Επιλεγμένοι οικονομικοί δείκτες για το διάστημα 2008-2014

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
(% μεταβολή, εκτός άλλης αναφοράς)							
<i>Εγχώρια οικονομία</i>							
ΑΕΠ σε τιμές έτους αναφοράς 2010	-0,4	-4,4	-5,4	-8,9	-6,6	-3,9	0,8
Συνολική εγχώρια ζήτηση (συμβολή)	-0,3	-7,2	-8,0	-11,6	-9,8	-5,0	0,5
Ιδιωτική κατανάλωση	3,0	-1,0	-7,1	-10,6	-7,8	-2,0	1,3
Δημόσια κατανάλωση	-2,1	1,6	-4,3	-6,6	-5,0	-6,5	-0,9
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	-6,6	-13,2	-20,9	-16,8	-28,7	-9,5	2,7
Εξωτερικό ισοζύγιο (συμβολή)	-0,1	2,8	2,6	2,8	3,0	0,9	0,2
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	3,5	-18,5	4,6	0,0	1,2	2,1	9,0
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	2,6	-19,6	-5,5	-9,0	-9,1	-1,6	7,4
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	4,4	2,6	0,8	0,8	0,1	-2,3	-2,6
ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές (δισεκατομμύρια €)	242,1	237,4	226,2	207,8	194,2	182,4	179,1
ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές	4,0	-1,9	-4,7	-8,2	-6,5	-6,1	-1,8
Εθνικός ΔΤΚ ⁽¹⁾ (μέσος δείκτης 12μήνου)	4,2	1,2	4,7	3,3	1,5	-0,9	-1,3
Εν. ΔΤΚ ⁽²⁾ (μέσος δείκτης 12μήνου)	4,2	1,3	4,7	3,1	1,0	-0,9	-1,4
Πυρήνας Πληθωρισμού ⁽³⁾ (μέσος δείκτης 12μήνου)	2,9	2,4	2,7	1,0	-0,3	-2,8	-1,4
Ανεργία (μέσο ετήσιο ποσοστό)	7,8	9,6	12,7	17,9	24,4	27,5	26,5

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015

Στον Πίνακα 1.5 παρουσιάζονται στοιχεία σχετικά με την τελική καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών από το 2010 μέχρι το 2014 με βάση προσωρινά στοιχεία που έχουν ανακοινωθεί από την ΕΛ.ΣΤΑΤ.. Προκύπτει ότι μέχρι το 2013 η καταναλωτική δαπάνη γνώρισε συνεχή μείωση ενώ το 2014 ελάχιστη άνοδο αλλά σίγουρα όχι νέα μείωση.

Πίνακας 1.5, Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν 2010-2014 και Τριμηνιαία στοιχεία 2014 και 2015 (1ο τρίμηνο)

	2010	2011*	2012*	2013*	2014*
Προσέγγιση παραγωγής					
Παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών (σε βασικές τιμές)	-6,6	-10,6	-6,1	-3,9	0,7
Ενδιάμεση ανάλωση (σε αγοραίες τιμές)	-7,7	-13,0	-6,6	-4,1	0,9
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (σε βασικές τιμές)	-5,7	-8,8	-5,7	-3,7	0,5
Γεωργία, θήρα και δασοκομία, αλιεία	4,8	-6,3	-1,1	-7,7	-0,5
Βιομηχανία, συμπεριλαμβανομένης ενέργειας και κατασκευών	-15,4	-13,2	-12,6	-9,1	-4,5
Υπηρεσίες	-4,1	-8,0	-4,7	-2,6	1,4
Φόροι επί των προϊόντων	-3,7	-9,3	-12,7	-5,3	2,7
Επιδότησεις επί των προϊόντων	-24,1	5,2	-4,0	-1,0	3,7
Προσέγγιση δαπάνης					
Τελική καταναλωτική δαπάνη	-6,4	-9,7	-7,2	-3,0	0,9
Νοικοκυριών και ΜΚΙΕΝ ⁽¹⁾	-7,1	-10,6	-7,8	-2,0	1,3
Γενικής Κυβέρνησης	-4,3	-6,6	-5,0	-6,5	-0,9
Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	-11,0	-16,4	-20,8	-16,5	-2,2
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	-20,9	-16,8	-28,7	-9,5	2,7
Εγχώρια ζήτηση ⁽²⁾	-8,0	-11,6	-9,8	-5,0	0,5
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	4,6	0,0	1,2	2,1	9,0
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-5,5	-9,0	-9,1	-1,6	7,4
Εξωτερικό ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών ⁽²⁾	2,6	2,8	3,0	0,9	0,2
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε αγοραίες τιμές	-5,4	-8,9	-6,6	-3,9	0,8

* = Προσωρινά στοιχεία.

(1) Μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα που Εξυπηρετούν Νοικοκυριά.

(2) Συμβολή στον ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ.

Αλυσιωτοί δείκτες όγκου. Μη εποχικά διορθωμένα στοιχεία	2014				2015
	Q1*	Q2*	Q3*	Q4*	Q1*
Ετήσιες μεταβολές (%)					
Προσέγγιση παραγωγής					
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (σε βασικές τιμές)	0,0	0,3	1,3	0,4	0,1
Γεωργία, θήρα και δασοκομία, αλιεία	1,0	-2,6	-1,2	0,8	0,8
Βιομηχανία, συμπεριλαμβανομένης ενέργειας και κατασκευών	-0,7	-5,1	-4,1	-7,6	-1,4
Υπηρεσίες	0,0	1,4	2,3	1,7	0,3
Φόροι επί των προϊόντων	-3,8	0,4	7,0	6,5	1,0
Επιδότησεις επί των προϊόντων	2,5	2,8	5,1	4,1	4,5
Προσέγγιση δαπάνης					
Τελική καταναλωτική δαπάνη	-0,1	1,0	1,9	0,6	0,9
Νοικοκυριών και ΜΚΙΕΝ ⁽¹⁾	-0,4	0,7	3,3	1,7	1,2
Γενικής Κυβέρνησης	0,7	2,2	-3,6	-2,6	-0,2
Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	-15,2	-4,2	-21,2	29,3	23,1
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	-5,3	-6,0	2,7	17,9	17,4
Εγχώρια ζήτηση ⁽²⁾	-2,8	0,5	0,2	4,1	3,7
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	9,7	9,5	6,9	10,8	0,9
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	0,0	9,3	3,0	17,3	10,6
Εξωτερικό ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών ⁽²⁾	2,2	-0,1	1,6	-2,7	-3,1
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε αγοραίες τιμές	-0,5	0,3	2,0	1,2	0,2

* = Προσωρινά στοιχεία.

(1) Μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα που Εξυπηρετούν Νοικοκυριά.

(2) Συμβολή στον ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015

Στον Πίνακα 1.6 εμφανίζονται οι μέσοι ετήσιοι δείκτες για βασικές ομάδες ειδών προϊόντων και υπηρεσιών για την περίοδο 2011 -2014 με έτος βάσης το 2009 οπότε και θεωρείται ότι ξεκίνησε η οικονομική κρίση στην Ελλάδα. Οι κατηγορίες οι οποίες γνώρισαν αύξηση το 2014 που είναι το πιο πρόσφατο έτος σε σχέση με το 2009 είναι τα τρόφιμα και ποτά, η στέγαση, οι μεταφορές και τα ξενοδοχεία – καφέ – εστιατόρια. Αντιθέτως, όλες οι υπόλοιπες κατηγορίες, δηλαδή, η ένδυση και υπόδηση, τα διαρκή αγαθά, είδη νοικοκυριού και υπηρεσίες, η υγεία, οι επικοινωνίες, οι πολιτιστικές δραστηριότητες, η εκπαίδευση και οριακά τα υπόλοιπα αγαθά και υπηρεσίες, έχουν μικρότερο γενικό δείκτη σε σχέση με το 2009.

Πίνακας 1.6, Μέσοι ετήσιοι υποδείκτες ομάδων ειδών ΔΤΚ, 2011-2014 (2009=100,0)

Ομάδες αγαθών και υπηρεσιών	Σταθμίσεις %	2011	2012	2013	2014
Γενικός δείκτης	1.000,00	108,20	109,82	108,81	107,38
Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά	210,47	103,18	104,73	104,74	102,97
Αλκοολούχα ποτά και καπνός	44,80	123,53	124,38	128,53	131,06
Ένδυση και υπόδηση	62,81	101,13	102,40	101,64	99,07
Στέγαση	135,43	116,45	125,62	132,58	129,54
Διαρκή αγαθά - Είδη νοικοκυριού και υπηρεσίες	58,21	102,47	100,50	96,84	95,67
Υγεία	74,95	100,92	99,16	96,37	97,77
Μεταφορές	123,26	123,53	126,93	123,97	122,47
Επικοινωνίες	43,00	104,63	102,87	98,41	98,44
Αναψυχή - Πολιτιστικές δραστηριότητες	44,59	100,89	99,30	96,35	94,05
Εκπαίδευση	32,71	101,88	99,95	95,91	92,39
Ξενοδοχεία - Καφέ - Εστιατόρια	98,58	104,98	106,68	104,45	102,91
Άλλα αγαθά και υπηρεσίες	71,19	107,68	107,63	103,52	99,95

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015

Στον Πίνακα 1.7 παρουσιάζεται η μέση μηνιαία δαπάνη των νοικοκυριών για αγαθά και υπηρεσίες την περίοδο 2010-2014. Παρατηρούμε τεράστια μείωση αρχικά στο συνολικό ποσό που διατίθεται από τα νοικοκυριά το 2010 σε σχέση με το 2014. Το 2010 η μέση μηνιαία δαπάνη ενός νοικοκυριού άγγιζε σχεδόν τα 2.000€ (1.956,42€) ενώ το 2014 μετά βίας άγγιζε τα 1.500€ (1.460,52). Τα τρόφιμα αύξησαν το μερίδιό τους ποσοστιαία καθώς ως βασικό είδος ανάγκης δεν μειώθηκε η κατανάλωσή τους αλλά αυξήθηκε το ποσοστό τους στο σύνολο των δαπανών των νοικοκυριών. Μεγάλη μείωση γνώρισαν τα είδη ένδυσης και υπόδησης, οι μεταφορές, τα ξενοδοχεία, καφεενεία και εστιατόρια και τα υπόλοιπα αγαθά και υπηρεσίες. Μικρή αύξηση παρουσίασε η υγεία, και η στέγαση.

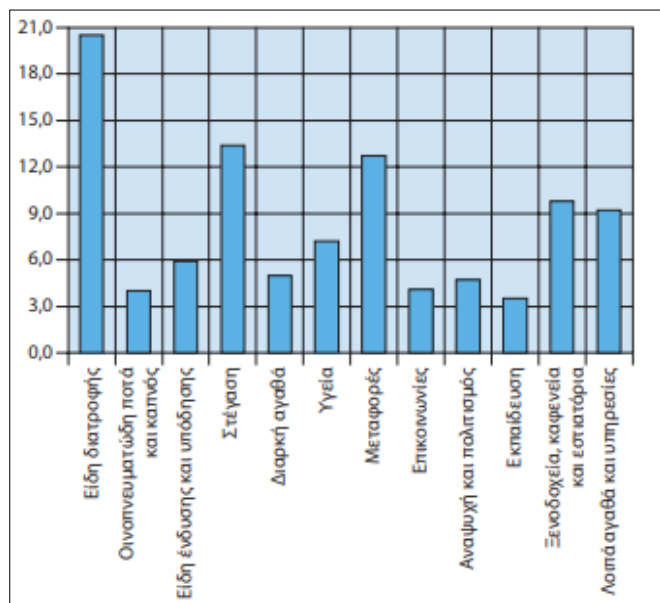
Πίνακας 1.7, Μέση μηνιαία δαπάνη (αγορές) των νοικοκυριών για αγαθά και υπηρεσίες 2010-2014

Αγαθά και υπηρεσίες	2010		2011		2012		2013		2014	
	Αξία σε ευρώ	%	Αξία σε ευρώ	%	Αξία σε ευρώ	%	Αξία σε ευρώ	%	Αξία σε ευρώ	%
Σύνολο	1.956,42	100,0	1.824,02	100,0	1.637,10	100,0	1.509,39	100,0	1.460,52	100,0
Είδη διατροφής	351,67	18,0	355,05	19,5	328,57	20,1	307,33	20,4	299,79	20,5
Οινοπνευματώδη ποτά και καπνός	68,70	3,5	66,52	3,6	62,71	3,8	62,80	4,2	58,80	4,0
Είδη ένδυσης και υπόδησης	140,84	7,2	112,51	6,2	95,34	5,8	87,38	5,8	85,70	5,9
Στέγαση	228,82	11,7	230,16	12,6	227,07	13,9	206,99	13,7	195,29	13,4
Διαρκή αγαθά	130,47	6,7	110,05	6,0	94,97	5,8	83,94	5,6	72,76	5,0
Υγεία	124,43	6,4	114,58	6,3	104,71	6,4	104,44	6,9	105,76	7,2
Μεταφορές	264,87	13,5	240,05	13,2	209,88	12,8	189,19	12,5	184,82	12,7
Επικοινωνίες	78,46	4,0	73,69	4,0	68,19	4,2	61,91	4,1	60,08	4,1
Αναψυχή και πολιτισμός	91,60	4,7	85,72	4,7	72,87	4,5	68,82	4,6	68,71	4,7
Εκπαίδευση	64,21	3,3	63,71	3,5	57,33	3,5	50,83	3,4	50,84	3,5
Ξενοδοχεία, καφεενεία και εστιατόρια	209,75	10,7	189,11	10,4	160,47	9,8	145,55	9,6	143,49	9,8
Λοιπά αγαθά και υπηρεσίες	202,61	10,4	182,89	10,0	154,98	9,5	140,19	9,3	134,49	9,2

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015

Στον Πίνακα 1.8 παρουσιάζεται η ποσοστιαία κατανομή μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών για αγαθά και υπηρεσίες για το 2014. Μετά τα τρόφιμα μεγάλο μερίδιο στο σύνολο των δαπανών καταλαμβάνουν η στέγαση και οι μεταφορές, ακολουθούν τα ξενοδοχεία και εστιατόρια και τα υπόλοιπα αγαθά και υπηρεσίες. Μικρότερα ποσοστά καταλαμβάνουν τα οινοπνευματώδη ποτά, η ένδυση και υπόδηση, η υγεία, οι επικοινωνίες, οι πολιτιστικές δραστηριότητες και η εκπαίδευση.

Πίνακας 1.8, Ποσοστιαία κατανομή μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών για αγαθά και υπηρεσίες, 2014

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015

Στον Πίνακα 1.9 παρουσιάζεται η μέση μηνιαία καταναλωθείσα ποσότητα βασικών αγαθών την περίοδο 2010-2014. Η μεγαλύτερη μείωση παρατηρείται στην κατανάλωση τσιγάρων και οινοπνευματωδών ποτών.

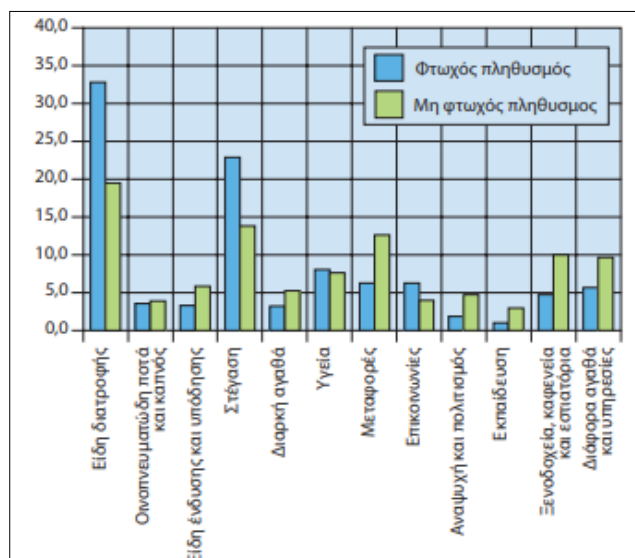
Πίνακας 1.9 Μέση μηνιαία καταναλωθείσα ποσότητα βασικών αγαθών, 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Ρύζι (gr)	1.242	1.286	1.296	1.317	1.318
Ψωμί και είδη αρτοποιίας (gr)	11.316	11.373	11.140	10.809	10.693
Ζυμαρικά (gr)	2.518	2.636	2.672	2.766	2.715
Κρέας (gr)	11.721	11.441	11.029	10.413	10.376
Ψάρια (gr)	3.387	3.293	3.143	2.947	2.972
Γάλα (ml)	12.951	12.727	12.418	12.122	12.257
Αυγά (σε τεμάχια)	16	16	16	15	15
Γιαούρτι (gr)	1.893	1.835	1.745	1.731	1.796
Τυρί (gr)	3.548	3.535	3.373	3.185	3.004
Φρούτα νωπά, συντηρημένα και ξηροί καρποί (gr)	21.286	20.917	19.916	17.567	17.621
Λαχανικά νωπά, συντηρημένα και όσπρια (gr)	29.578	28.992	28.403	26.272	26.477
Ελαιόλαδο(ml)	3.538	3.534	3.729	3.477	3.431
Τσιγάρα (σε τεμάχια)	315	269	237	221	201
Οινοπνευματώδη ποτά (ml)	3.829	4.096	3.788	3.781	3.792

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015

Στον Πίνακα 1.10 παρουσιάζεται η ποσοστιαία κατανομή της μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών κατά κατάσταση φτώχειας για το 2014. Παρατηρούμε μεγάλες διαφορές μεταξύ φτωχού και μη πληθυσμού για τα είδη διατροφής, στέγασης και μεταφορών.

Πίνακας 1.10, Ποσοστιαία κατανομή της μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών κατά κατάσταση φτώχειας, 2014

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015

Στον Πίνακα 1.11 παρουσιάζεται η ποσοστιαία κατανομή των νοικοκυριών κατά κύριο μέσο θέρμανσης την περίοδο 2010-2014. Η πλειοψηφία χρησιμοποιούσε καλοριφέρ πετρελαίου το 2010 (65,9%). Ωστόσο, το 2014 η χρήση αυτής της μορφής θέρμανσης γνωρίζει ραγδαία μείωση φτάνοντας σε ποσοστιαία χρήση το 35,3%. Αυξάνεται ωστόσο λίγο η χρήση καλοριφέρ φυσικού αερίου, η χρήση σόμπας καυσόξυλων που αποτελούν πιο φθηνό τρόπο θέρμανσης, η χρήση ηλεκτρικών συσκευών όπως σόμπες και αερόθερμα και η χρήση συσκευών κλιματισμού. Παρατηρούμε γενικά ότι η χρήση μέσων που λειτουργούν με ηλεκτρικό ρεύμα γνώρισε αύξηση.

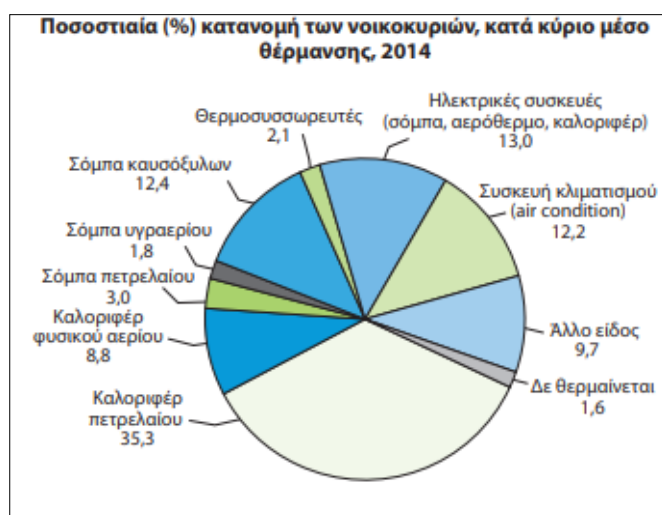
Πίνακας 1.11, Ποσοστιαία κατανομή των νοικοκυριών κατά κύριο μέσο θέρμανσης 2010-2014

6. Ποσοστιαία (%) κατανομή των νοικοκυριών, κατά κύριο μέσο θέρμανσης, 2010 - 2014					
	2010	2011	2012	2013	2014
Καλοριφέρ πετρελαίου	65,9	64,4	55,7	38,1	35,3
Καλοριφέρ φυσικού αερίου	7,2	7,7	8,1	8,9	8,8
Σόμπα πετρελαίου	5,0	4,2	3,4	2,2	3,0
Σόμπα υγραερίου	1,4	1,5	2,0	2,3	1,8
Σόμπα καυσόξυλων	5,4	6,7	7,9	11,6	12,4
Θερμοσυσσωρευτές	2,6	2,3	1,7	1,9	2,1
Ηλεκτρικές συσκευές (σόμπα, αερόθερμο, καλοριφέρ)	4,7	4,4	6,9	11,5	13,0
Συσκευή κλιματισμού (air condition)	4,8	4,7	5,8	12,6	12,2
Άλλο είδος	2,3	3,8	7,8	9,5	9,7
Δε θερμαίνεται	0,5	0,2	0,8	1,5	1,6

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015

Ο Πίνακας 1.12 παρουσιάζει την ποσοστιαία κατανομή των νοικοκυριών κατά κύριο μέσο θέρμανσης το έτος 2014. Το 35,3% χρησιμοποιούσε καλοριφέρ πετρελαίου, το 13% ηλεκτρικές συσκευές, το 12,4% σόμπα καυσόξυλων, το 12,2% συσκευές κλιματισμού, το 9,7% κάποιο άλλο μη αναφερόμενο μέσο, το 8,8% καλοριφέρ φυσικού αερίου, το 3% σόμπα πετρελαίου, το 2,1% θερμοσυσσωρευτές, το 1,8% σόμπα υγραερίου, ενώ το 1,6% δε διαθέτει κάποιο μέσο θέρμανσης.

Πίνακας 1.12, Ποσοστιαία κατανομή των νοικοκυριών κατά κύριο μέσο θέρμανσης 2014

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015

Στον Πίνακα 1.13 εμφανίζεται η ποσοστιαία κατανομή των νοικοκυριών κατά αριθμό δωματίων και εμβαδόν κατοικίας την περίοδο 2010-2014. Παρατηρούμε ότι δεν υπήρξαν μεγάλες μεταβολές στις απαιτήσεις και ανάγκες των καταναλωτών στον αριθμό των δωματίων της κατοικίας τους ωστόσο υπήρξε διαφοροποίηση στο εμβαδόν της κατοικίας. Αυτό πιθανώς να σχετίζεται και με το κόστος θέρμανσης.

Πίνακας 1.13, Ποσοστιαία κατανομή των νοικοκυριών κατά αριθμό δωματίων και εμβαδόν της κατοικίας τους 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Αριθμός δωματίων					
1	4,0	3,8	4,3	5,1	4,3
2	20,6	19,5	20,6	23,6	20,4
3	43,6	45,2	46,2	43,1	45,3
4	24,6	23,9	22,4	21,2	22,0
5	5,9	6,3	5,1	5,2	5,7
6 +	1,3	1,3	1,5	1,8	2,4
Εμβαδόν (σε m²)					
≥ 40	5,7	5,3	5,9	5,8	4,4
41 - 60	18,6	16,9	17,3	17,9	15,8
61 - 100	51,9	53,7	53,7	53,9	55,1
101 +	23,9	24,1	23,1	22,4	24,7

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2015

1.3. Στατιστικά Μεγέθη για τη Δυτική Μακεδονία

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας διαθέτει έκταση 9.451 τ.χλμ. (7,16% της χώρας) και πληθυσμό 291.731 κατοίκων (2,58% της χώρας) (Eurostat, 2012). Ο μισός πληθυσμός της Περιφέρειας συγκεντρώνεται στην Περιφερειακή Ενότητα (Π.Ε.) της Κοζάνης και μειώθηκε την τελευταία δεκαετία. Με βάση την Απογραφή του 2011 οι 133.663 είναι άντρες και οι 137.825 γυναίκες (Πίνακας 1.14).

Πίνακας 1.14, Απογραφή 2011 Δυτική Μακεδονία

	ΑΡΡΕΝΕΣ	ΘΗΛΕΙΣ	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	5.221.277	5.546.916	10.768.193
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	298.629	304.170	602.799
Έβρος	75.025	72.684	147.709
Ξάνθη	56.202	55.910	112.112
Ροδόπη	55.162	56.569	111.731
Δράμα	46.541	50.295	96.836
Καβάλα	65.699	68.712	134.411
Κεντρική Μακεδονία	904.004	976.118	1.880.122
Ημαθία	69.372	72.145	141.517
Θεσσαλονίκη	524.618	583.467	1.108.085
Κιλκίς	40.875	39.887	80.762
Πέλλα	68.147	70.436	138.583
Πιερία	64.556	66.832	131.388
Σέρρες	80.909	88.333	169.242
Χαλκιδική	55.527	55.018	110.545
Δυτική Μακεδονία	133.663	137.825	271.488
Γρεβενά	15.980	14.648	30.628
Καστοριά	23.157	24.566	47.723
Κοζάνη	69.824	73.117	142.941
Φλώρινα	24.702	25.494	50.196

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2017)

Όσον αφορά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής φαίνεται ότι ο πληθυσμός γηράσκει και συρρικνώνεται, καθώς οι νέοι αποφασίζουν να φύγουν από την περιοχή προς αναζήτηση εργασίας. Παρατηρούνται επίσης αυξημένα ποσοστά σε μη παραγωγικές ηλικιακές ομάδες.

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας απαρτίζεται από τέσσερις Περιφερειακές Ενότητες (ΠΕ): Κοζάνη, Γρεβενά, Καστοριά και Φλώρινα. Είναι μια περιοχή κατά

βάση ορεινή με το 82% του εδάφους της να καλύπτεται από ορεινές και ημιορεινές εκτάσεις. Διαθέτει σημαντικούς φυσικούς πόρους (ορυκτά, μεταλλεύματα, δάση) και το 65% των επιφανειακών υδάτινων πόρων της Ελλάδας.

Η Περιφέρεια διαθέτει κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ) υψηλότερο του 75% του αντίστοιχου της ΕΕ των 25 και μικρότερο του 75% της ΕΕ - 15 με βάση υπολογισμούς του 2003. Η οικονομία της Δυτικής Μακεδονίας αντιμετωπίζει αρκετές δομικές αδυναμίες και έλλειμμα ανταγωνιστικότητας με αποτέλεσμα τα μακροοικονομικά μεγέθη να είναι ασταθή, να επικρατεί αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο, υψηλή ανεργία, χαμηλές επιδόσεις του πρωτογενούς τομέα και προϋόσφα αποβιομηχάνιση. Πλέον η περιοχή δεν μπορεί να συγκρατήσει τους νέους και επικρατεί μεγάλη αβεβαιότητα (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2015).

Η περιοχή συμβάλλει στη συνολική παραγωγή ενέργειας σε εθνικό επίπεδο με 12 θερμικές και υδροηλεκτρικές μονάδες οι οποίες συμμετείχαν από 52% - 55% στη συνολική ηλεκτρική παραγωγή της χώρας (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2015β).

Οι διαρθρωτικές αδυναμίες της περιοχής οξύνθηκαν με την εμφάνιση της κρίσης και επιδείνωσαν την κατάσταση (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2015^α). Ο πρωτογενής τομέας παρά το γεγονός ότι έχει συρρικνωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, εντούτοις έχει τη δυνατότητα μέσω αύξησης της παραγωγικότητας να αυξήσει τη συμμετοχή του στο ΑΕΠ της Περιφέρειας και να συμβάλει και στην αύξηση της απασχόλησης. Ο δευτερογενής τομέας χαρακτηρίζεται από την ανάπτυξη ορισμένων μονοθεματικών δραστηριοτήτων με εξειδίκευση ιδιαίτερα στο κύκλωμα λιγνίτη – ενέργειας και στον τομέα της γούνας. Κύρια χαρακτηριστικά της οικονομίας της περιοχής είναι το περιορισμένο εύρος κλαδικής εξειδίκευσης, η εξάρτηση από συγκεκριμένους κλάδους, το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων και η έλλειψη επενδύσεων (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2015^α).

Το παραγωγικό πρότυπο της περιοχής βασιζόταν στον πρωτογενή τομέα και την αξιοποίηση των φυσικών πλεονεκτημάτων της περιοχής (λιγνίτη και γούνα). Η οικονομία όμως κατέληξε να εξαρτάται από αυτά τα πλεονεκτήματα και περιορίζεται με αυτό τον τρόπο η δυναμική ανάπτυξής της. Ο αγροτικός τομέας φθίνει ωστόσο διατηρεί σημαντική θέση σαν παράγοντας κοινωνικής συνοχής, καθώς συμμετέχει κατά 6,8% στη διαμόρφωση του Περιφερειακού Ακαθάριστου Προϊόντος. Η Π.Ε. της Κοζάνης συμμετέχει κατά 4% σε αυτό. Οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις μειώθηκαν στην περιοχή 74% οδηγώντας την πολύ-δραστηριότητα που ίσχυε μέχρι πρότινος στη μονοκαλλιέργεια (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2015).

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 1.15, η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας διαθέτει σημαντικά χαμηλότερο ποσοστό απασχόλησης τόσο σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ των 27 όσο και με τον εθνικό. Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός το 2012 ήταν 64,8% στην Περιφέρεια, όταν στην Ελλάδα και την ΕΕ των 27 ήταν 67,9% και 71,7% αντίστοιχα. Σημαντικά υψηλό είναι επίσης και το συνολικό ποσοστό ανεργίας. Στην Περιφέρεια το 2012 ήταν σχεδόν 30% (29,9%), στην Ελλάδα 24,3% και στην Ε.Ε. των 27 10,5%. Πιο συγκεκριμένα, η Περιφέρεια κατέχει τα πρωτεία στα ποσοστά ανεργίας σύμφωνα με τη Eurostat (ec.europa.eu). Η Περιφέρεια απασχολεί περισσότερους εργαζόμενους στον τομέα του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, αλλά υστερεί στον τομέα της βιομηχανίας και στην πρωτογενή παραγωγή σε ανθρώπινο δυναμικό.

Πίνακας 1.15, Δείκτες απασχόλησης σε επίπεδο Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, σύνολο χώρας και ΕΕ – 27 (2012)

	ΠΑΔΜ	Ελλάδα	ΕΕ -27
Ποσοστό απασχόλησης (%), ηλικίας 15-64, Σύνολο	45.4	51.3	64.1
Ποσοστό απασχόλησης (%), ηλικίας 20-64, Σύνολο	49.8	55.3	68.5
Ποσοστό απασχόλησης (%), ηλικίας 55-64, Σύνολο	33.2	36.4	48.9
Ποσοστό οικονομικώς ενεργού πληθυσμού (%), ηλικίας 15-64, Σύνολο	64.8	67.9	71.7
Ποσοστό ανεργίας (%), ηλικίας 15-24, Σύνολο	72.5	55.3	22.9
Ποσοστό ανεργίας (%), ηλικίας 20-64, Σύνολο	29.9	24.1	10.2
Ποσοστό ανεργίας (%), ηλικίας άνω των 15 ετών, Σύνολο	29.9	24.3	10.5
Μακροχρόνια άνεργοι (άνω των 12 μηνών) ως ποσοστό του συνόλου των ανέργων	60.1	59.3	44.6

Πηγή: Eurostat 9/2013

Όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα της περιοχής με βάση τον δείκτη RCI 2016 που εκδίδει η Ε.Ε. προκύπτει ότι βρίσκεται στην 252^η θέση από τις 263, ενώ σε όρους κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατατάσσεται στην 203^η θέση από τις 263 (http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/rci2016_scorecards.pdf).

Τα αποτελέσματα της Περιφέρειας συγκριτικά με τις Περιφέρειες άλλων ευρωπαϊκών χωρών είναι ιδιαίτερα χαμηλά και εξετάζοντας έναν προς έναν τους δείκτες το αποτέλεσμα αυτό δεν αλλάζει (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2015α). Σε σύγκριση με τις υπόλοιπες Περιφέρειες της Ελλάδας και πάλι τα αποτελέσματα δεν είναι ιδιαίτερα καλά, καθώς προκύπτει αδυναμία σε μακροοικονομική σταθερότητα, υποδομές, υπηρεσίες βασικής εκπαίδευσης, δια βίου μάθησης, παραγωγικότητας και εργασιακής αποδοτικότητας, μεγέθους αγοράς, τεχνολογικής ετοιμότητας και καινοτομίας. Ωστόσο, στην πλειοψηφία των παραπάνω μεταβλητών η αδυναμία που παρουσιάζει η περιοχή είναι εν μέρει η αναμενόμενη με βάση τα δημογραφικά της χαρακτηριστικά.

Τα σχετικά πλεονεκτήματα της περιοχής σε σχέση με τις υπόλοιπες εξεταζόμενες ευρωπαϊκές χώρες και περιοχές αφορούν τα ΜΜΕ με καινοτομία μάρκετινγκ ή οργανωσιακή καινοτομία και τα καινοτόμα ΜΜΕ που συνεργάζονται με άλλους. Ακόμη, η συμμετοχή στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση μπορεί να αποτελέσει πλεονέκτημα της περιοχής. Αδυναμία παρουσιάζεται στις δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης των επιχειρήσεων και στις αιτήσεις για διπλώματα ευρεσιτεχνίας (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2015^α).

Οι κλάδοι των ορυχείων, των λατομείων, της μεταποίησης, της παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, του φυσικού αερίου, του ατμού, του κλιματισμού, της παροχής νερού, της

επεξεργασίας λυμάτων, της διαχείρισης αποβλήτων και των δραστηριοτήτων εξυγίανσης συμμετέχουν κατά 47,2% στη διαμόρφωση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της Περιφέρειας (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2015^α).

1.4. Η Περιφερειακή Ενότητα (Π.Ε.) Κοζάνης

Η Περιφερειακή Ενότητα της Κοζάνης είναι η μεγαλύτερη σε πληθυσμό Π.Ε. της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας και μάλιστα η πιο πυκνοκατοικημένη. Ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ για το χρονικό διάστημα 2008-2014 διαμορφώθηκε σε αρνητικές τιμές ύψους -1,4% για το Νομό Κοζάνης, -1,62% για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και -4,96% για την Ελλάδα. Ακόμη, την ίδια περίοδο ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ για το Νομό Κοζάνης παρουσίασε μείωση της τάξης του -0,58%, πολύ λιγότερο από τη μείωση στο σύνολο της χώρας (-4,73%) και σχεδόν παρόμοιο με αυτό της Περιφέρειας (-0,5%).

Ο Νομός Κοζάνης δραστηριοποιείται έντονα στο κομμάτι της μεταποίησης και της ενέργειας λόγω των ορυχείων που διαθέτει, καθώς αποτελεί το «ενεργειακό κέντρο» της χώρας εξαιτίας των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος της ΔΕΗ που διαθέτει και την εξόρυξη του λιγνίτη που πραγματοποιείται στην περιοχή.

Η περιοχή διαθέτει ποικιλομορφία σε όρους παραγωγικότητας, καθώς διαθέτει καθετοποιημένο αγροτικό τομέα, πλούσιο ιστορικό και πολιτιστικό πλούτο, αρχίζει να αναπτύσσεται και εδώ σταδιακά ο τουρισμός και ειδικά οι εναλλακτικές μορφές του και η Εγνατία Οδός μπορεί να λειτουργήσει πλεονεκτικά για την περιοχή. Ο Νομός διαθέτει εύκολη πρόσβαση στα μεγάλα αστικά κέντρα της Βόρειας Ελλάδας, αλλά και στα Βαλκάνια με μικρά μεταφορικά κόστη.

Τα πλεονεκτήματα του Νομού είναι πολλά. Αρχικά, διαθέτει πλήρες δίκτυο μεταφορικών υποδομών (Εγνατία, αεροδρόμιο, σιδηροδρομικός σταθμός). Διαθέτει μεγάλης οικολογικής σημασίας περιοχή και μεγάλη βιοποικιλότητα (Βούρινος – NATURA 2000), τεχνητή λίμνη και πολιτιστική κληρονομιά ιστορικής αξίας. Ασφαλώς τα αποθέματα λιγνίτη, μαρμάρου, χρωμίου και αμιάντου την καθιστούν μοναδική περιοχή και το μεγαλύτερο ενεργειακό κέντρο της χώρας. Διαδραματίζει μεγάλο ρόλο στην ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας λόγω της εξόρυξης και παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας αλλά και του μεταποιητικού ιστού στον κλάδο της γούνας. Τέλος, φιλοξενεί το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας και το ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας τα οποία μπορούν να αποτελέσουν κέντρο έρευνας και ανάπτυξης για την περιοχή.

Η Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης αποτελείται από τέσσερις Καλλικρατικούς Δήμους:

- το Δήμο Κοζάνης,
- το Δήμο Εορδαίας όπου ανήκει και η Πτολεμαΐδα,
- το Δήμο Βοΐου και
- το Δήμο Σερβίων – Βελβεντού (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2015^α).

Πίνακας 1 16, Πληθυσμιακή εξέλιξη πραγματικού και μόνιμου πληθυσμού ανά Δήμο Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης

Δήμοι Π.Ε. Κοζάνης	Πραγματικός πληθυσμός		Μόνιμος πληθυσμός	
	2001	2011	2001	2011
Δήμος Κοζάνης	68.680	71.106	70.220	71.388
Δήμος Εορδαίας	46.540	45.545	46.555	45.592
Δήμος Βοΐου	22.447	18.558	20.430	18.386
Δήμος Σερβίων - Βελβεντού	17.657	14.961	16.734	14.830

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2013

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Π.Ε. Κοζάνης ήταν αρκετά υψηλό το 2015 κατατάσσοντάς την στην 9^η θέση σε επίπεδο χώρας. Ο πρωτογενής τομέας διαχρονικά συρρικνώνεται, αλλά ο τριτογενής συμβάλει στο ΑΕΠ της χώρας σχεδόν σε ποσοστό 50%. Η Π.Ε. της Κοζάνης έχει υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ λόγω της υψηλής συμμετοχής της εξόρυξης και της παραγωγής ενέργειας στο περιφερειακό ΑΕΠ. Το παραγωγικό μοντέλο της περιοχής βασιζόταν σε χαμηλής προστιθέμενης αξίας υπηρεσίες, αλλά αναμένεται να υποστεί αλλαγές στο άμεσο μέλλον τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2015β).

Η Δημοτική Ενότητα της Πτολεμαΐδας βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του Νομού Κοζάνης. Η πόλη της Πτολεμαΐδας συγκεντρώνει το 82% του συνολικού πληθυσμού της Δημοτικής Ενότητας. Ο πληθυσμός της με βάση την απογραφή του 2001 είναι 35.539 κάτοικοι με πυκνότητα 167 κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο (www.ptolemaida.gr).

Ο δήμος βρίσκεται σε άμεση σχέση σε όρους ανάπτυξης με τη ΔΕΗ καθώς αποτελεί βιομηχανικό πυλώνα της χώρας και ένα από τα μεγαλύτερα ενεργειακά κέντρα στα Βαλκάνια και την Ευρώπη. Η παραγωγή του λιγνίτη και η μελλοντική κατάσταση της ΔΕΗ επηρεάζουν την ανάπτυξη και τις προοπτικές της περιοχής. Από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Πτολεμαΐδα τα πιο σημαντικά είναι η υψηλή ανεργία, η συρρίκνωση των παραγωγικών εδαφών και η αναπτυξιακή μονομέρεια.

Κεφάλαιο 2 Αγοραστικές Συνήθειες Καταναλωτών

2.1 Η Διεξαγωγή Ερευνών Καταναλωτικών Δαπανών

Η κατανάλωση των νοικοκυριών βρίσκεται συνήθως στο επίκεντρο οποιασδήποτε προσπάθειας μέτρησης του βιοτικού επιπέδου, της ανισότητας και της φτώχειας στον αναπτυσσόμενο κόσμο τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και σε επίπεδο επιμέρους περιοχών ανά χώρα. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχουν διεξαχθεί πολλές έρευνες για την κατανάλωση των νοικοκυριών (Fiedler et al., 2012). Στην αναφορά της Παγκόσμιας Τράπεζας το 1990 για την ανάπτυξη του κόσμου παρουσιάστηκαν αναλύσεις από έρευνες σε νοικοκυριά για 22 χώρες. Σήμερα υπάρχουν πάνω από 700 έρευνες οι οποίες καλύπτουν χώρες με χαμηλό και μεσαίο εισόδημα (Ravillon, 2012).

Από το 2006 έχει δημιουργηθεί μια ομάδα με την ονομασία Διεθνές Δίκτυο Ερευνών σε νοικοκυριά (IHSN) το οποίο καθοδηγεί και προσφέρει τεχνική υποστήριξη στην προώθηση της διαθεσιμότητας, ποιότητας, προτυποποίησης και χρήση των δεδομένων και στοιχείων που συγκεντρώνονται από τις έρευνες στις αναπτυσσόμενες χώρες (Fiedler et al., 2012). Στην κατοχή της ομάδας αυτής βρίσκεται ένας κατάλογος με περισσότερες από 4.000 έρευνες σε νοικοκυριά που καλύπτουν πολλές χώρες και στις οποίες αναγνωρίζονται τα κυριότερα χαρακτηριστικά (www.ihsn.org).

Μελετώντας τις έρευνες που υπάρχουν για την κατανάλωση των νοικοκυριών προκύπτει ότι αυτές διαφέρουν (Fiedler et al., 2012):

- ως προς τη συμμετοχή των ερωτηθέντων, δηλαδή, το δείγμα,
- ως προς τη μέθοδο εξέτασης (π.χ. ανάκληση μνήμης, ημερολόγιο κλπ),
- ως προς την περίοδο ανάκλησης (π.χ. 15 ημέρες, ένα έτος),
- ως προς τον αριθμό των εξεταζόμενων καταναλωτικών προϊόντων και
- ως προς άλλες παραμέτρους.

Οι Fiedler et al. (2012) μελέτησαν ένα πολύ μεγάλο δείγμα ερευνών καταναλωτικών δαπανών που αφορούν τα τρόφιμα και εντόπισαν ότι το 73% του δείγματος χρησιμοποίησε τη μέθοδο της ανάκλησης, ενώ το υπολειπόμενο 27% τη μέθοδο του ημερολογίου. Σύμφωνα με τους Beegle et al. (2012) η μέθοδος της ανάκλησης των επτά ημερών είναι η καλύτερη προσέγγιση σε τέτοιου είδους έρευνες. Η δεύτερη, όμως, μέθοδος θεωρείται σε γενικές γραμμές ότι είναι πιο ακριβής παρά το γεγονός ότι είναι πολύ πιο δύσκολη στην εφαρμογή της και απαιτεί αρκετές επισκέψεις ανά συμμετέχον νοικοκυριό και φυσικά μεγαλύτερη επίβλεψη ειδικά σε άτομα τα οποία είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Για αυτό ακριβώς αυτού του είδους η έρευνα καταλήγει να είναι και πιο ακριβή.

Σύμφωνα με τους Beegle et al. (2012) οι έρευνες που σχετίζονται με τις καταναλωτικές δαπάνες ποικίλουν και διαφέρουν:

- ως προς το είδος των εξεταζόμενων δαπανών,
- ως προς το εύρος της εξεταζόμενης περιοχής,
- ως προς το χρονικό διάστημα διερεύνησης και
- ως προς άλλους παράγοντες.

Η μέτρηση των καταναλωτικών δαπανών προέρχεται αποκλειστικά από έρευνα. Η ανασκόπηση της πρακτικής αυτών των ερευνών αποκαλύπτει σημαντικές διακυμάνσεις σε παραμέτρους όπως η μέθοδος συλλογής των δεδομένων, το επίπεδο του ερωτώμενου (αν εξετάζεται δηλαδή το άτομο ή το σύνολο του νοικοκυριού), η περίοδος αναφοράς στην οποία αναφέρεται η κατανάλωση, καθώς και ο βαθμός λεπτομέρειας των εξεταζόμενων καταναλωτικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Παραλλαγές των ερευνών αφορούν τόσο το σύνολο της ίδιας χώρας όσο και το βάθος χρόνου. Πολλές φορές η εκάστοτε εθνική στατιστική υπηρεσία μεταβάλλει τα σχέδια των ερευνών για τις καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών. Όμως τέτοιου είδους αλλαγές δυσχεραίνουν τις διακρατικές μελέτες φτώχειας και ανισότητας, αλλά και τη μέτρηση της τάσης ευμάρειας σε μια χώρα (Lanjouw & Lanjouw, 2001).

Οι αλλαγές στον σχεδιασμό και στον τρόπο διεξαγωγής της έρευνας εφόσον είναι σημαντικές πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στην ανάλυση των τάσεων της κατανάλωσης ή της φτώχειας με την πάροδο του χρόνου. Οι ανησυχίες που δημιουργούνται σχετικά με τη συνοχή σε βάσεις δεδομένων ερευνών μεταξύ των χωρών επικεντρώνονται στο κατά πόσο οι έρευνες αφορούν το εισόδημα ή την κατανάλωση (Atkinson & Brandolini, 2001) ή την πληρότητα των μετρήσεων κατανάλωσης (Chen & Ravallion, 2010).

Υπάρχουν αρκετά άρθρα που αφορούν τις μεθόδους συλλογής δεδομένων κατανάλωσης μέσω ερευνών σε νοικοκυριά (Gibson, 2006). Πολλά στοιχεία από ερευνητικά πειράματα δημιουργήθηκαν στις αναπτυγμένες χώρες, ενώ οι μελέτες από περιοχές χαμηλού εισοδήματος βασίζονται συνήθως σε έρευνες που δεν έχουν σχεδιαστεί ειδικά για τη συστηματική μέθοδο σύγκρισης. Οι μέθοδοι ποικίλλουν ως προς την χρήση ημερολογίου έναντι της ανάκλησης μνήμης, το επίπεδο λεπτομέρειας

για τον προσδιορισμό του «καλαθιού» της νοικοκυράς, την εξεταζόμενη περίοδο και το επίπεδο συμμετοχής στην έρευνα (Beegle et al., 2012).

Υπάρχουν πολλά λάθη τα οποία μπορεί να γίνουν κατά τη διεξαγωγή μιας τέτοιας έρευνας και τελικά η εκτίμηση σχετικά με την κατανάλωση να αποκλίνει από την πραγματική κατανάλωση. Ένα από τα πιο συνηθισμένα σφάλματα είναι το σφάλμα ανάκλησης. Ένα νοικοκυριό μπορεί να δηλώνει ότι καταναλώνει λιγότερο από το πραγματικό γιατί δυσκολεύεται να ανακαλέσει το σύνολο των δαπανών στα οποία προβαίνει. Πιθανώς όσο μεγαλύτερη η περίοδος ανάκλησης τόσο μεγαλύτερη η γνωστική ζήτηση στον ερωτώμενο και τόσο μεγαλύτερη η απόκλιση μεταξύ της αναφερόμενης και της πραγματικής κατανάλωσης. Αρκετές μελέτες τεκμηριώνουν ότι όσο μεγαλύτερη είναι η περίοδος ανάκλησης, τόσο μικρότερη είναι η αναφερόμενη κατανάλωση ανά μονάδα χρόνου, όλων των άλλων παραγόντων σταθερών (Beegle et al., 2012).

Ένα άλλο σχετικό λάθος πραγματοποιείται όταν ένα νοικοκυριό συμπιέζει την κατανάλωση, εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος αναφοράς, που ζητείται από την έρευνα και έτσι αναφέρει μεγαλύτερη κατανάλωση από την πραγματική.

Μια άλλη πιθανότητα λάθους αφορά την αδυναμία των ερωτηθέντων να συλλάβουν με ακρίβεια την ατομική κατανάλωση εντός ενός νοικοκυριού γιατί αυτή μπορεί να μη συμβαίνει εντός της αρμοδιότητας και γνώσης του ερωτώμενου. Αυτή μπορεί κυρίως να αφορά έξοδα μεταφορών, τηλεπικοινωνιών και εμπορικών συναλλαγών που λαμβάνουν χώρα εκτός σπιτιού όπως για παράδειγμα ένα γεύμα σε εστιατόριο. Ο βαθμός ανακρίβειας μπορεί να αυξηθεί με τον αριθμό των ενήλικων μελών του νοικοκυριού και την ποικιλία δραστηριοτήτων τους εκτός σπιτιού.

Άλλες πηγές σφάλματος μπορεί να είναι το σφάλμα στρογγυλοποίησης ή γνωστικά σφάλματα εξαιτίας υποθέσεων που κάνει ένα άτομο ώστε να αποδώσει τα χαρακτηριστικά στοιχεία ενός «συνηθισμένου» μήνα ή άλλου αντίστοιχου χρονικού πλαισίου (Beegle et al., 2012). Αυτές οι πηγές σφαλμάτων θεωρούνται ακούσιες. Ωστόσο, μπορεί να προκύψει ηθελημένη εσφαλμένη αναφορά όταν ο ερωτηθείς επιθυμεί να παρουσιάσει συγκεκριμένη εικόνα στον ερευνητή και να εμφανιστεί «φτωχότερος» ή «πλουσιότερος». Ακόμη μπορεί ο ερωτηθείς να είναι κουρασμένος κατά τη διάρκεια της συμμετοχής στην έρευνα και έτσι να σπεύδει να την τελειώσει.

Μέθοδος ημερολογίου ή ανάκλησης

Σε χώρες αναπτυσσόμενες όπως η Βραζιλία, η Κίνα αλλά και χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και της Ασίας όπου υπάρχει αυξημένο ποσοστό αναλφάβητων, τα δεδομένα κατανάλωσης συγκεντρώνονται με την παράδοση του ημερολογίου τουλάχιστον για ορισμένα είδη κατανάλωσης όπως είναι το φαγητό. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την συνηθισμένη πρακτική στις έρευνες μέτρησης των συνθηκών διαβίωσης (LSMS). Δεν είναι ξεκάθαρο αν η μέθοδος του ημερολογίου και η μέθοδος της ανάκλησης είναι υποκατάστατα η μία της άλλης. Θεωρητικά, οι καταχωρήσεις καταγράφονται στο ημερολόγιο από το μέλος του νοικοκυριού τη στιγμή που συμβαίνει η δαπάνη ή κατανάλωση ή έστω αμέσως μετά. Ωστόσο, πρακτικά ενδέχεται οι ερωτώμενοι να αναμείξουν στοιχεία που ανακαλούν με όσα έχουν γράψει στο ημερολόγιό τους και τελικά να προκύψει ένα μη πραγματικό αποτέλεσμα.

Ενώ οι ορθά διεκπεραιωμένες έρευνες για τα ημερολόγια αναμένεται ότι αποδίδουν μεγαλύτερα επίπεδα κατανάλωσης (και πιθανότατα πιο κοντά στα πραγματικά), τα αποτελέσματα των ερευνών είναι αποσπασματικά. Για παράδειγμα, στην αστική Παπούα – Νέα Γουινέα, ο Gibson (1999) υποστηρίζει ότι η μέση συνολική κατά κεφαλή δαπάνη ήταν 14% υψηλότερη με την χρήση ενός ημερολογίου σε σχέση με μια έρευνα ανάκλησης. Ωστόσο, μια άλλη έρευνα (World Bank, 2006) υποστηρίζει

ότι τα επίπεδα κατανάλωσης που προκύπτουν από τις δύο μεθόδους είναι ίδια σε αντίστοιχη περίπτωση έρευνας στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη.

Ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα που προκύπτουν σε έρευνες καταναλωτικών δαπανών είναι το γεγονός ότι το άτομο που συμμετέχει στην έρευνα δεν είναι σε θέση να περιγράψει και να καταγράψει απόλυτα τη συνολική κατανάλωση του νοικοκυριού. Τα προσωπικά ημερολόγια εξόδων θεωρούνται καλύτερη λύση σε αυτή την περίπτωση για την απόκτηση ορθών δεδομένων για την κατανάλωση. Τα μέλη ενός νοικοκυριού ειδικά τα ενήλικα, είναι πολύ πιθανό να μην γνωρίζουν σχετικά με το ύψος των δαπανών που προβαίνει ένα άλλο μέλος του νοικοκυριού για δαπάνες όπως το αλκοόλ σε νυχτερινή έξοδο, ο καπνός, οι μεταφορές, τα προσωπικά είδη υγιεινής, τα περιοδικά και οι εφημερίδες αλλά και τα γεύματα που καταναλώνονται εκτός σπιτιού. Αρνητικό της μεθόδου του ατομικού ημερολογίου είναι ότι μπορεί να υπάρξουν διπλές καταχωρήσεις επομένως και διπλές προσμετρήσεις.

Βαθμός λεπτομερειών

Σημαντικό σε μια έρευνα είναι το πλήθος των στοιχείων που συγκεντρώνονται. Τα εθνικά καλάθια του δείκτη τιμών καταναλωτή μπορεί να υπερβαίνουν ακόμη και τα 300 στοιχεία. Προκειμένου να μην ταλαιπωρούνται οι συμμετέχοντες με μακροσκελείς έρευνες δημιουργούνται συνήθως συνοπτικοί κατάλογοι προϊόντων εστιάζοντας σε εκείνα που αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο μερίδιο της κατανάλωσης και συγκεντρώνουν άλλες λιγότερο σημαντικές κατηγορίες.

Τα στοιχεία που συγκεντρώνονται από τις έρευνες LSMS κυμαίνονται από 37 έως 305 με μέσο όρο 137 και διάμεσο 130. Οι λεπτομέρειες στα ερωτήματα και τις κατηγορίες δαπανών διευκολύνουν τους συμμετέχοντες να θυμηθούν πιο ολοκληρωμένα και με μεγαλύτερη ακρίβεια την κατανάλωσή τους. Ωστόσο, μπορεί το κόστος της έρευνας, ο κόπος των ερωτηθέντων και η μη ανταπόκριση να είναι υψηλότερα σε αυτή την περίπτωση.

Περίοδος αναφοράς

Οι ερωτηθέντες ενδέχεται να δυσκολεύονται να θυμηθούν την καταναλωτική δαπάνη για μεγαλύτερες περιόδους αναφοράς εξαιτίας της μειωμένης ικανότητας ανάκλησης λόγω θεμάτων μνήμης. Από την άλλη, οι σύντομες περίοδοι αναφοράς μπορεί να προκαλέσουν υπερβολικές εκτιμήσεις αν οι συμμετέχοντες στην έρευνα συμπεριλάβουν τις δαπάνες λίγο πριν την περίοδο αναφοράς. Ο βαθμός στον οποίο οι δαπάνες αναφέρονται εσφαλμένα με έναν από αυτούς τους τρόπους θεωρείται ότι εξαρτώνται από το συγκεκριμένο είδος και τα χαρακτηριστικά του νοικοκυριού.

2.2. Επισκόπηση Βιβλιογραφίας για Μελέτες – Έρευνες Καταναλωτικών Δαπανών

Η κατανάλωση αντιπροσωπεύει το μεγαλύτερο μερίδιο του ΑΕΠ, αλλά είναι και το μόνο συστατικό του που είναι άμεσα συνδεδεμένο με την ευημερία των πολιτών και των νοικοκυριών. Για αυτό και έχει απασχολήσει πολλούς ερευνητές οι οποίοι τη μελέτησαν στις έρευνές τους.

Οι Scott & Amenuvegbe (1991) εξέτασαν 144 νοικοκυριά στην Γκάνα σε σχέση με το αντίκτυπο της διάρκειας ανάκλησης για τις δαπάνες που αφορούν 13 δημοφιλή προϊόντα. Βρήκαν ότι για κάθε επιπλέον ημέρα στην περίοδο αναφοράς καταγράφεται 3% πτώση στο δηλωμένο ποσό δαπανών το οποίο σωρευτικά φτάνει το 20-25% για μια περίοδο της τάξης των 7-10 ημερών. Αυτό το απέδωσαν στην υιοθέτηση από την πλευρά των ερωτηθέντων μιας στάσης «εκλογικευμένης» και με

την ιδέα ότι η περίοδος ανάκλησης ήταν αρκετά μεγάλη ώστε το προϊόν να έχει αγοραστεί αρκετές φορές μέσα σε αυτή. Θεωρείται με άλλα λόγια, ότι οι ερωτηθέντες ακολουθούν μια στρατηγική υπολογισμού και εκτίμησης, ενώ το λάθος στην εκτίμηση που κάνουν δεν διαφέρει πολύ για μια περίοδο δύο έως και τεσσάρων εβδομάδων.

Οι Beegle et al. (2012) πραγματοποίησαν έρευνα στην Τανζανία σε 4.000 νοικοκυριά με τη διανομή ερωτηματολογίων με τυχαίο τρόπο. Η μελέτη τους αφορά τις συνέπειες του σχεδιασμού εναλλακτικών καναλιών κατανάλωσης στην Τανζανία. Σχεδίασαν και διεκπεραίωσαν οκτώ εναλλακτικές έρευνες για την καταγραφή των πιο κοινών σχεδίων στην πράξη. Από τα αποτελέσματά τους προκύπτει ότι η μέθοδος των προσωπικών ημερολογίων δεν είναι πρακτική για την έρευνα μεγάλης κλίμακας και υψηλού μεταβλητού κόστους. Η ποιότητα των αναφορών στα ημερολόγια των νοικοκυριών δεν διέφερε σημαντικά από τη συχνότητα επισκέψεων που σχεδιάστηκαν για να ελαχιστοποιήσουν τα σφάλματα ανάκλησης. Προκύπτει επίσης από την έρευνά τους ότι η μέθοδος του ημερολογίου υποεκτιμά την κατανάλωση στα νοικοκυριά που έχουν αναλφάβητους και λαμβάνει σπάνια εποπτεία.

Στην έρευνά της η Καπλάνογλου (2016) χρησιμοποίησε στοιχεία από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. από δείγμα 3.500 νοικοκυριών. Ένας από τους παράγοντες που εξετάζονται στην έρευνα της και μοιάζει να επηρεάζει τις καταναλωτικές δαπάνες ενός νοικοκυριού είναι η ηλικιακή δομή του νοικοκυριού. Για παράδειγμα, ένα παιδί έχει μικρότερες διατροφικές ανάγκες και απαιτήσεις σε σχέση με έναν ενήλικα, αλλά συνεπάγεται και κόστη που δεν έχει ένας ενήλικας (π.χ. πάνες). Το συνολικό μέγεθος του νοικοκυριού επίσης επηρεάζει το μέγεθος των δαπανών, καθώς το οριακό κόστος του ενός επιπλέον ατόμου μεταβάλλεται, καθώς αυξάνεται ο αριθμός των μελών του νοικοκυριού.

Σε άλλη έρευνα, οι Crossley et al. (2013) μελέτησαν την κατανάλωση των νοικοκυριών και την αποταμιευτική τους συμπεριφορά στις τρεις τελευταίες υφέσεις που έλαβαν χώρα στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η «Μεγάλη Ύφεση», δηλαδή η πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση, είναι πολύ διαφορετική από τις δύο επόμενες το '80 και το '90, γιατί κράτησε περισσότερο, ήταν πιο βαθιά και η σύνθεση των περικοπών στις καταναλωτικές δαπάνες ήταν διαφορετική.

Η σύγκριση των περιόδων ύφεσης ως προς την έκταση των περικοπών στην κατανάλωση των νοικοκυριών παρέχει έναν καλό δείκτη της σημασίας των επιπτώσεών τους (Crossley et al., 2013). Ακόμη, η σύγκριση μεταξύ των μεταβολών στην κατανάλωση νοικοκυριών διάφορων τύπων σε μια συγκεκριμένη ύφεση απεικονίζει το συνολικό αντίκτυπο της ύφεσης και πώς αυτό κατανεμήθηκε.

Στην έρευνά τους οι Crossley et al. (2013) παρατηρούν ότι τα νοικοκυριά έχουν την τάση να αυξάνουν την αποταμίευσή τους όταν η οικονομία εισέρχεται σε ύφεση και μια τάση να εστιάζουν στις περικοπές τους σε ορισμένα αγαθά και υπηρεσίες, κυρίως διαρκή αγαθά όπως η τροφοδοσία (catering) ή το αλκοόλ.

Σε αντίθεση με τις δύο υφέσεις του '80 και του '90 η πρόσφατη του 2008 είχε ως αποτέλεσμα την αναλογική μείωση των διαρκών και μη διαρκών αγαθών. Από τις αρχές του 2008, και οι δύο αγορές μειώθηκαν, στην συνέχεια ανέκαμψαν ελαφρώς και έπειτα ξανά έπεσαν. Η μείωση των μη διαρκών δαπανών των νοικοκυριών ήταν σαφώς πιο μεγάλη και διήρκεσε περισσότερο στην πρόσφατη ύφεση σε σχέση με τις δύο άλλες μαζί.

Κάποιες κατηγορίες αγαθών φαίνεται ότι επηρεάζονται σταθερά σε κάθε ύφεση (Crossley et al., 2013). Αυτές είναι τα είδη οικιακής χρήσης (κυρίως καταναλωτικά αγαθά διαρκείας), το αλκοόλ, τα γεύματα εστιατορίων και γενικότερα οι έξοδοι. Αυτές οι κατηγορίες αντιπροσωπεύουν ως ένα βαθμό είδη πολυτελείας η αγορά των

οποίων είναι ευκολότερο να αναβληθεί η ακυρωθεί σε σχέση με την ανάγκη για άλλα αγαθά.

Στην πρόσφατη ύφεση υπήρξε μεγάλη πτώση στην αγορά τροφίμων (Aguilar & Herst, 2005). Τη διετία Δεκέμβριος 2007 – Δεκέμβριος 2009 υπήρξε αύξηση της σχετικής τιμής των τροφίμων της τάξεως του 8%. Ακόμη, δεν υπήρξε σημαντική μεταβολή στις αγορές καυσίμων οικιακής χρήσης. Μεταξύ του ίδιου χρονικού διαστήματος η σχετική τιμή των καυσίμων οικιακής χρήσης αυξήθηκε 23%. Αυτό συνεπάγεται ότι τα καύσιμα για τα νοικοκυριά (π.χ. πετρέλαιο, φυσικό αέριο κλπ) έχουν ανελαστική ζήτηση.

Οι υφέσεις έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν ποικιλοτρόπως ένα νοικοκυριό. Η πτώση της αξίας των περιουσιακών του στοιχείων μειώνει αντίστοιχα τα επίπεδα πλούτου του, ενώ παράλληλα μειώνονται οι προσδοκίες για μελλοντικά κέρδη και αυξάνεται η αβεβαιότητα (Crossley et al., 2013). Η ανεργία μειώνει το τρέχον εισόδημα και μπορεί να υπονομεύσει τις προοπτικές της αγοράς εργασίας (Arulampalam, 2001). Πολλοί από αυτούς τους παράγοντες αντιμετωπίζονται διαφορετικά σε κάθε νοικοκυριό. Τα μεγάλα (σε ηλικία) νοικοκυριά, για παράδειγμα, έχουν περισσότερες πιθανότητες να διαθέτουν ακίνητη περιουσία και έτσι να επηρεάζονται περισσότερο από την πτώση των αξιών των περιουσιακών τους στοιχείων, ενώ οι επιπτώσεις στην απασχόληση επηρεάζουν τα νοικοκυριά με χαμηλότερους μέσους όρους ηλικίας.

Οι Crossley et al. (2013) διαχωρίζουν τα νοικοκυριά με βάση το μέσο όρο ηλικίας τους, το μορφωτικό επίπεδο των διαμενόντων σε αυτά και την κατοχή ιδιοκτησίας που διαθέτουν. Από τα αποτελέσματα της έρευνάς τους προκύπτει ότι οι ιδιοκτήτες κατοικιών κάνουν μεγαλύτερες περικοπές δαπανών σε σύγκριση με αυτούς που νοικιάζουν σπίτι, ενώ στο παρελθόν δεν υπήρχε αυτή η διαφορά μεταξύ των δύο κατηγοριών νοικοκυριών. Τα κοινά χαρακτηριστικά των υφέσεων που προέκυψαν από αυτή την έρευνα είναι η τάση για μείωση δαπανών σε αγαθά και υπηρεσίες όπως το αλκοόλ, η διασκέδαση σε εστιατόρια, τα διαρκή αγαθά των νοικοκυριών και η τάση για αποταμίευση εντός των υφέσεων.

Οι Girod & Haan (2009) μελέτησαν το εισόδημα και τις καταναλωτικές δαπάνες στην Ελβετία το χρονικό διάστημα 2000-2003 ως προς την παραγωγή ρύπων. Χρησιμοποίησαν για την ακρίβεια τέσσερις ετήσιες έρευνες στις οποίες συμμετείχαν συνολικά 14.300 νοικοκυριά τα οποία κατέγραψαν τις καθημερινές τους αγορές ενός μήνα. Από την έρευνά τους προκύπτει ότι όσοι παράγουν χαμηλούς ρύπους πληρώνουν υψηλότερες τιμές για αγαθά όπως τα τυριά, τα παπούτσια, τα αυτοκίνητα, πολιτιστικά γεγονότα και καταλύματα, ενώ ταυτόχρονα καταναλώνουν λιγότερο προϊόντα όπως κρέας, καύσιμα και ηλεκτρονικά είδη. Τα χαρακτηριστικά της κατανάλωσης στην Ελβετία για το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα δείχνουν μια πιο «πράσινη» κατανάλωση.

Η έρευνα των Santamouris et al. (2007) συγκέντρωσε στοιχεία από 1.100 νοικοκυριά στην Αθήνα για να εντοπιστεί η ενεργειακή κατανάλωση των νοικοκυριών. Η ανάλυση έδειξε ότι υπήρχε άμεση σχέση μεταξύ του εισοδήματος και της περιοχής διαμονής των νοικοκυριών. Διαπιστώθηκε ότι τα υψηλότερα εισοδήματα συνδέονται με νεότερα ηλικιακά κτήρια και ότι σχεδόν το 64% των οικογενειών χαμηλής εισοδηματικής κατάταξης ζει σε διαμερίσματα. Τα νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα ζουν κυρίως σε χαμηλότερους ορόφους πολυώροφων κτηρίων, ενώ τα νοικοκυριά με υψηλό εισόδημα ζουν κυρίως σε υψηλότερους ορόφους. Μόνο το 28% των ατόμων που ανήκουν στη χαμηλή εισοδηματική κλίμακα κατοικεί σε μονοκατοικίες, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για την ομάδα στην υψηλή εισοδηματική κλίμακα είναι κοντά στο 70%. Οι οικογένειες υψηλού εισοδήματος πλήρωσαν σχεδόν 160% υψηλότερο

ετήσιο κόστος σε σχέση με τις οικογένειες του χαμηλού εισοδήματος. Τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος κατέβαλαν 67% υψηλότερο κόστος ηλεκτρικής ενέργειας ανά άτομο και τετραγωνικό μέτρο σε σχέση με τα νοικοκυριά υψηλού εισοδήματος.

Η Sardanou (2008) σε έρευνά της το 2003 στην Ελλάδα βρήκε ότι διάφορα χαρακτηριστικά όπως ο αριθμός των ατόμων σε ένα νοικοκυριό, ο τύπος του κτηρίου και το καθεστώς ιδιοκτησίας επηρεάζουν την εγχώρια ζήτηση για θέρμανση. Τα ευρήματά της επιβεβαίωσαν ότι υπάρχει σχέση μεταξύ του ετήσιου εισοδήματος των νοικοκυριών και της ετήσιας κατανάλωσης καυσίμων, ενώ υπήρχαν τότε ήδη κάποια νοικοκυριά τα οποία είχαν μειώσει την κατανάλωση θέρμανσης λόγω των αυξημένων τιμών του πετρελαίου.

Οι Santamouris et al. (2013) διεξήγαγαν έρευνα σε 598 νοικοκυριά από όλη την Ελλάδα από την οποία προέκυψε ότι το 75,6% κατοικεί σε διαμερίσματα, ενώ το υπόλοιπο 24,4% σε μονοκατοικίες. Κατά μέσο όρο οι μονοκατοικίες ήταν πιο παλιές σε ηλικία από τα διαμερίσματα. Ο μέσος όρος τετραγωνικών μέτρων στα διαμερίσματα ήταν 88,7 τ.μ., ενώ για τις μονοκατοικίες 120,5 τ.μ.. Το μέσο νοικοκυριό απαρτιζόταν από 3,5 άτομα στις μονοκατοικίες και 2,8 στα διαμερίσματα.

Οι συνέπειες της κρίσης αντικατοπτρίζονται στο εισόδημα το νοικοκυριών το οποίο ανερχόταν σε 26.221€ το 2009, 24.900€ το 2010 και 22.498€ το 2011, αντιστοιχώντας σε συνολική μείωση ύψους 14%. Όσον αφορά τη θέρμανση, το 3,1% δεν χρησιμοποιούσε κανένα είδος θέρμανσης, το 24,3% χρησιμοποιούσε μόνο πετρέλαιο, το 5% μόνο φυσικό αέριο και το 8,8% μόνο air condition. Το 53,2% χρησιμοποιούσε εναλλακτικά πετρέλαιο και air condition, το 5,5% φυσικό αέριο και air condition, ενώ ένα μόνο νοικοκυριό χρησιμοποιούσε όλες τις επιλογές θέρμανσης (Santamouris et al., 2013).

Κεφάλαιο 3 Μεθοδολογία Έρευνας

3.1. Ανάλυση επιλογής της έρευνας ως μεθόδου ανάπτυξης της πτυχιακής

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύεται η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την εκπόνηση της εργασίας μας. Αρχικά, παρουσιάζεται το δείγμα της έρευνας και ο τύπος – δομή του ερωτηματολογίου. Στη συνέχεια, παρατίθεται η μεθοδολογία που εφαρμόστηκε για την επεξεργασία και ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Η παρούσα εργασία βασίστηκε τόσο σε δευτερογενή όσο και σε πρωτογενή δεδομένα και στοιχεία. Χρησιμοποιήθηκε ελληνική και ξένη βιβλιογραφία για να προσδιοριστούν οι καταναλωτικές δαπάνες και συγκεκριμένα το ύψος τους για τα νοικοκυριά μιας αστικής περιοχής. Τα άρθρα που χρησιμοποιήθηκαν είναι δημοσιευμένα σε έγκριτα περιοδικά και καλύπτουν κυρίως την πρόσφατη χρονική περίοδο ειδικά μέσα στην παγκόσμια οικονομική κρίση η οποία επηρέασε και σε μεγάλο βαθμό τις καταναλωτικές δαπάνες των καταναλωτών. Τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την χρήση τόσο ξένης όσο και ελληνικής βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας έγκεινται στην διευρυμένη και εκτεταμένη κάλυψη και κατανόηση του εξεταζόμενου ζητήματος. Η μελέτη της βιβλιογραφίας εξυπηρετεί επίσης στη συνέχεια της εξειδικευμένης πληροφόρησης στο επιλεγμένο θέμα. Συμπληρωματικά με τα δευτερογενή δεδομένα και πληροφορίες από τα άρθρα και τις μελέτες αποφασίστηκε η χρήση πρωτογενούς έρευνας η οποία συνδράμει στην επιβεβαίωση ή απόρριψη της άποψης ότι τα στατιστικά στοιχεία που προκύπτουν για τις καταναλωτικές δαπάνες της επιλεγμένης πόλης της Πτολεμαΐδας συνάδουν και συμβαδίζουν με τα αποτελέσματα της Περιφέρειας λαμβάνοντας υπόψη ότι η Πτολεμαΐδα ανήκει σε συγκεκριμένη Περιφερειακή Ενότητα της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας η οποία έχει και αυτή τα δικά της επιμέρους χαρακτηριστικά και διαφοροποιήσεις.

Σκοπός της έρευνας είναι η εξέταση των δαπανών στις οποίες προβαίνουν τα νοικοκυριά εν έτει 2018 σε ένα αστικό κέντρο της Δυτικής Μακεδονίας όπως είναι η Πτολεμαΐδα. Αρχικός στόχος ήταν τα ερωτηματολόγια να διανεμηθούν ηλεκτρονικά μέσω της φόρμας της Google (Google Forms). Επειδή, ωστόσο, ο αριθμός των mails τα οποία συγκεντρώθηκαν συγκεκριμένα από κατοίκους και πολίτες της πόλης της Πτολεμαΐδας δεν επαρκούσαν για τη διεξαγωγή συμπερασμάτων από την παρούσα έρευνα, επιλέχθηκε τελικά η επιτόπια διανομή ερωτηματολογίων από την γράφουσα σε κεντρικό σημείο της πόλης ώστε να συγκεντρωθεί ένας επαρκής αριθμός ερωτηματολογίων για την ανάλυση. Πιο συγκεκριμένα, η διανομή των ερωτηματολογίων έλαβε χώρα το Σαββατοκύριακο 29-30/9 και κατά το χρονικό αυτό διάστημα συγκεντρώθηκαν συνολικά 97 ερωτηματολόγια σε σύνολο 130 διανεμηθέντων. Η απόκλιση των συμπληρωμένων και των διανεμηθέντων ερωτηματολογίων σχετίζεται με το γεγονός ότι οι ερωτηθέντες δε διέμεναν στην Πτολεμαΐδα αλλά την επισκέφτηκαν το συγκεκριμένο Σαββατοκύριακο.

Τα άτομα επιλέχθηκαν επομένως τυχαία αλλά απαραίτητη προϋπόθεση της συμπερίληψης των ερωτηματολογίων τους στην έρευνα ήταν να είναι μόνιμοι κάτοικοι Πτολεμαΐδας. Όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα δέχτηκαν πρόθυμα και εθελοντικά να συμμετάσχουν στην έρευνα με ανώνυμη συμμετοχή. Με αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται η προστασία των προσωπικών δεδομένων των συμμετεχόντων στην έρευνα και έγινε σαφές και κατανοητό από όλους ότι τα αποτελέσματα που θα

προκύψουν από το ερωτηματολόγιο θα ανακοινωθούν στο πλαίσιο πτυχιακής εργασίας και όχι κάποιας άλλης φύσεως εργασίας.

3.2. Επιλογή βέλτιστης μεθόδου

Ο τρόπος που επιλέχθηκε για την εκπόνηση της έρευνας είναι η έρευνα μέσω ερωτηματολογίου. Η επιλογή αυτή έγινε αφενός γιατί η προσέγγιση κάποιας άλλης μεθόδου θα απαιτούσε άμεση και εσωτερική πληροφόρηση από το Δήμο ή την Περιφέρεια ή ακόμη και τη διεξαγωγή συνέντευξης με κάποιον αρμόδιο υπάλληλο με πρόσβαση σε στατιστικά στοιχεία καταναλωτικών δαπανών ή προσέγγιση της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για παράδοση αντίστοιχων πρωτογενών στοιχείων για την Πτολεμαΐδα. Αφετέρου, στόχος είναι να προσεγγιστεί άμεσα το κοινό – στόχος ώστε οι απαντήσεις που δίνονται να είναι αληθείς και αντικειμενικές. Ακόμη, για να έχει αξιοπιστία και κύρος η τελική εργασία θα πρέπει το δείγμα να είναι σημαντικό και επαρκές για σαφή συμπεράσματα. Το ερωτηματολόγιο επομένως ήταν και χρονικά και πρακτικά η πιο αποτελεσματική επιλογή για τη δεδομένη έρευνα.

Επιπλέον, οι ερωτήσεις αφορούν ποσοτικές μεταβλητές για τη διευκόλυνση της εξαγωγής συμπερασμάτων και τη δυνατότητα σύγκρισης των αποτελεσμάτων με άλλες σχετικές ή παρεμφερείς έρευνες. Άλλωστε, η ποσοτική έρευνα είναι εύκολα μετρήσιμη, συγκρίσιμη και κατανοητή στην επεξήγηση των συμπερασμάτων και αποτελεσμάτων. Ο τύπος της έρευνας είναι επομένως ποσοτικός αλλά με μέτρηση τύπου Likert δηλαδή με διαβάθμιση της αξιολόγησης του μεγέθους των δαπανών από τους ίδιους τους καταναλωτές.

3.3. Δομή ερωτηματολογίου

Για τη δημιουργία του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκαν ερωτήματα που αφορούν δαπάνες στις οποίες προβαίνει ένα μέσο νοικοκυριό. Αντίγραφο του ερωτηματολογίου επισυνάπτεται στο Παράρτημα Α. Απαρτίζεται συνολικά από 39 ερωτήματα και είναι εξαιρετικά γρήγορη η συμπλήρωσή του. Αρχικά, τίθενται ορισμένα δημογραφικά ερωτήματα και στη συνέχεια, οι ερωτήσεις επικεντρώνονται στις δαπάνες των νοικοκυριών. Ακόμη, υπάρχει και ένα ερώτημα στο τέλος το οποίο αφορά το εισόδημα των καταναλωτών. Η πλειοψηφία των ερωτημάτων είναι σε μορφή προτάσεων στις οποίες καλείται ο συμμετέχων να εκφράσει το βαθμό των καταναλωτικών δαπανών με μια σειρά προτάσεων ή καλείται να επιλέξει μεταξύ διαφορετικών απαντήσεων που ταιριάζουν στις πραγματικές συνθήκες διαβίωσής του.

Το ερωτηματολόγιο έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε να διευκολύνεται η γρήγορη συμπλήρωσή του και υπάρχει και δυνατότητα ηλεκτρονικής καταγραφής και συμπλήρωσης (Google Forms). Στην αρχή δόθηκαν προφορικά οι απαραίτητες οδηγίες συμπλήρωσής του και ενημερώθηκαν οι συμμετέχοντες για το λόγο διανομής του.

3.4 Μεθοδολογία στατιστικής ανάλυσης του ερωτηματολογίου

Για τη διαμόρφωση του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκαν είτε ερωτήματα πολλαπλής επιλογής είτε προτάσεις με πολυβάθμια κλίμακα Likert. Όλες οι ερωτήσεις ωστόσο είναι κλειστού τύπου και οι συμμετέχοντες σε ελάχιστες

περιπτώσεις είχαν τη δυνατότητα να συμπληρώσουν οι ίδιοι κάποια απάντηση γραπτώς (π.χ. στις επιλογές «Άλλο»). Τα ερωτήματα ήταν κλειστού τύπου ώστε να διευκολυνθεί η ανάλυση των αποτελεσμάτων.

Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με το Excel για τη διαμόρφωση των γραφημάτων και των πινάκων. Επιλέχτηκε το πρόγραμμα Microsoft Excel λόγω της ποικιλίας ευπαρουσίαστων γραφημάτων που παρέχει. Τα ευρήματα οδηγούν στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων σχετικά με τις καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών στην περιοχή της Πτολεμαΐδας.

Κεφάλαιο 4 Αποτελέσματα Έρευνας

4.1 Παρουσίαση Πινάκων και Γραφημάτων

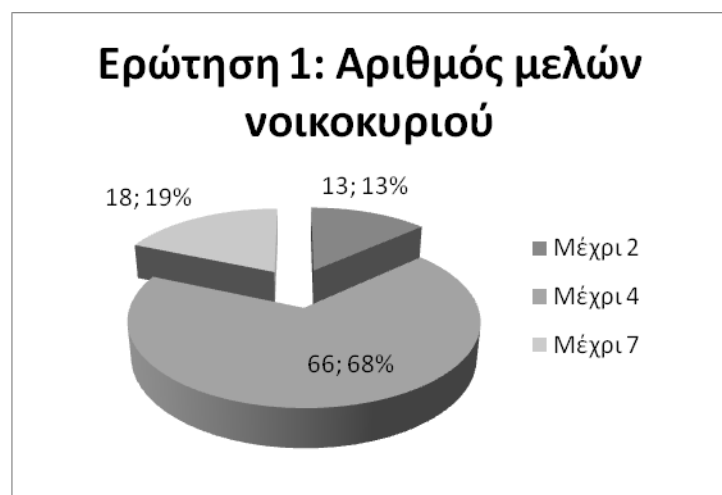
Στο Κεφάλαιο αυτό αναλύονται τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου της εργασίας.

Από τους 97 ερωτηθέντες οι 13 απάντησαν ότι ανήκουν σε νοικοκυριό έως 2 ατόμων (13,4%), οι 66 σε νοικοκυριό έως 4 ατόμων (68%) και οι 18 σε νοικοκυριό έως 7 ατόμων (18,6%). Παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων ανήκει σε νοικοκυριά με έως 4 άτομα τα οποία όπως θα φανεί και παρακάτω είναι συνήθως παιδιά. Επιβεβαιώνεται το σύγχρονο μοντέλο της οικογένειας σύμφωνα με το οποίο το ζευγάρι (παντρεμένο ή μη) διαμένει με τα παιδιά του (ανήλικα ή ενήλικα) αλλά όχι και με τους παππούδες. Στον Πίνακα 4.1 παρουσιάζονται οι απαντήσεις του Ερωτήματος 1 και στο Γράφημα 4.1 τόσο οι απόλυτοι αριθμοί όσο και τα ποσοστά σε μορφή πίτας.

Πίνακας 4 1 Ερώτηση 1

Ερώτηση 1: Αριθμός μελών νοικοκυριού	
Μέχρι 2	13
Μέχρι 4	66
Μέχρι 7	18
Καμία απάντηση	-
Σύνολο	97

Γράφημα 4 1 Ερώτηση 1

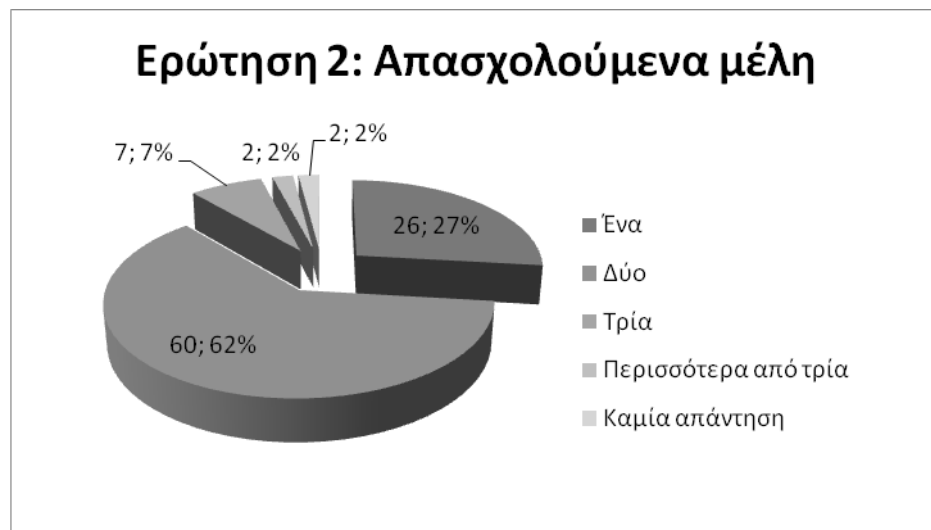
Στον Πίνακα 4.2 και το αντίστοιχο Γράφημα 4.2 εμφανίζονται οι απαντήσεις του δεύτερου ερωτήματος που αφορά τον αριθμό των απασχολούμενων μελών στο νοικοκυριό. Από τους 97 συμμετέχοντες οι 26 δηλώνουν ένα άτομο στο νοικοκυριό τους ως απασχολούμενο (27%), οι 60 δύο άτομα (62%), οι 7 τρία άτομα (7%), οι 2

περισσότερα από τρία άτομα (2%) και δύο άτομα δεν απάντησαν στο ερώτημα αυτό (2%). Οι τελευταίοι πιθανώς να μη συμπλήρωσαν το συγκεκριμένο ερώτημα γιατί το νοικοκυριό τους δε διαθέτει απασχολούμενο άτομο. Το θετικό είναι ότι η πλειοψηφία των εξεταζόμενων νοικοκυριών διαθέτει δύο απασχολούμενους. Αν σκεφτεί κανείς ότι η οικονομική κρίση στην Ελλάδα παραμένει και εξακολουθεί να επηρεάζει την κοινωνική δομή και σύνθεση είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό που τα περισσότερα νοικοκυριά στην Πτολεμαΐδα έχουν δύο απασχολούμενα άτομα. Ωστόσο, δεν είναι λίγοι οι ερωτηθέντες που ανήκουν σε νοικοκυριά με ένα απασχολούμενο άτομο. Ένα στα τέσσερα νοικοκυριά διαθέτει μόλις ένα απασχολούμενο άτομο. Αυτό το αποτέλεσμα, βέβαια, είναι λογικό αν αναλογιστεί κανείς τα υψηλά ποσοστά ανεργίας της Περιφερειακής Ενότητας της Κοζάνης όπου ανήκει και η Πτολεμαΐδα.

Πίνακας 4 2 Ερώτηση 2

Ερώτηση 2: Απασχολούμενα μέλη	
Ένα	26
Δύο	60
Τρία	7
Περισσότερα από τρία	2
Καμία απάντηση	2
Σύνολο	97

Γράφημα 4 2 Ερώτηση 2

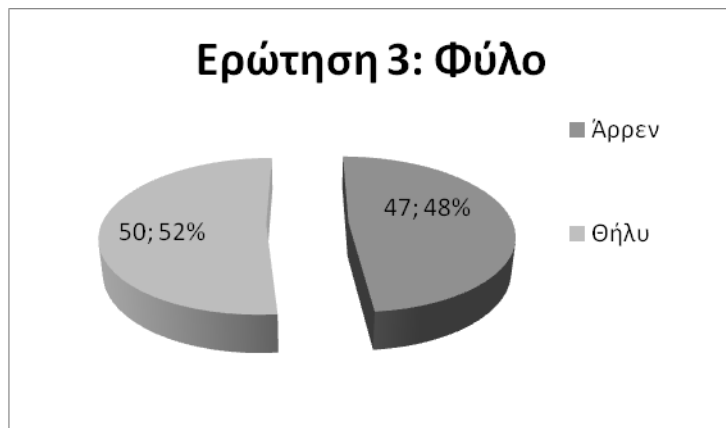
Στον Πίνακα 4.3 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζεται η σύνθεση του φύλου στην έρευνα. Πιο συγκεκριμένα, οι 47 από τους 97 συμμετέχοντες είναι άντρες (48%) και οι υπόλοιποι 50 γυναίκες (52%). Ουσιαστικά, στην έρευνα συμμετέχουν σχεδόν κατά το ήμισυ γυναίκες και άντρες.

Πίνακας 4 3 Ερώτηση 3

Ερώτηση 3: Φύλο	
Άρρεν	47

Θήλυ	50
Καμία απάντηση	-
Σύνολο	97

Γράφημα 4 3 Ερώτηση 3

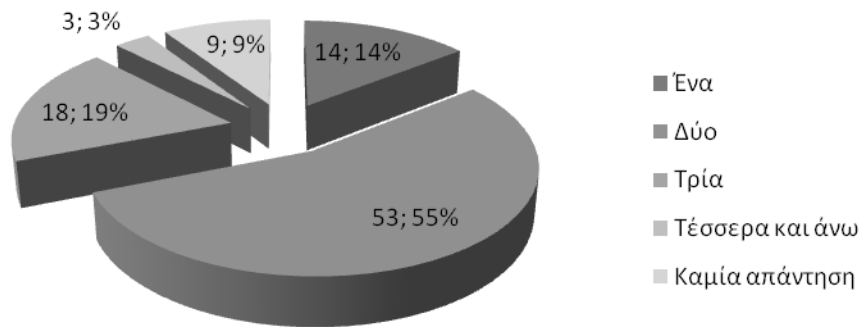
Στον Πίνακα 4.4 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζεται ο αριθμός των παιδιών που διαμένουν στο νοικοκυριό. Από τους 97 συμμετέχοντες οι 14 αναφέρουν ένα παιδί (14,4%), οι 53 δύο παιδιά (54,6%), οι 18 τρία παιδιά (18,6%), οι 3 τέσσερα παιδιά ή και παραπάνω (3%) και 9 άτομα δεν απάντησαν στην ερώτηση (9,4%). Όσοι δεν απάντησαν στην ερώτηση δεν έχουν παιδιά στο νοικοκυριό. Παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των νοικοκυριών απαρτίζεται από δύο παιδιά κάτι που συμβαδίζει με τις απαντήσεις του πρώτου ερωτήματος που αφορούν το σύνολο των μελών του νοικοκυριού.

Πίνακας 4 4 Ερώτηση 4

Ερώτηση 4: Αριθμός παιδιών	
Ένα	14
Δύο	53
Τρία	18
Τέσσερα και άνω	3
Καμία απάντηση	9
Σύνολο	97

Γράφημα 4 4 Ερώτηση 4

Ερώτηση 4: Αριθμός παιδιών

Στον Πίνακα 4.5 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι ηλικίες των παιδιών για όσους απάντησαν θετικά στην ύπαρξη παιδιών στο νοικοκυριό. Όπως παρατηρείται και πάλι ο αριθμός των ασυμπλήρωτων ερωτηματολογίων για το συγκεκριμένο ερώτημα είναι 9 όπως και στο προηγούμενο καθώς 9 συμμετέχοντες δε διαθέτουν στο νοικοκυριό τους παιδιά. Τα 42 από τα 97 εξεταζόμενα παιδιά έχουν ανήλικα παιδιά, τα 17 ενήλικα ηλικίας 18-25 (δηλαδή είναι πολύ πιθανό να σπουδάζουν), τα 20 ενήλικα ηλικίας 25-30, τα 15 ενήλικα ηλικίας 30 και άνω και όπως ήδη αναφέρθηκε 9 άτομα δεν έχουν παιδιά. Παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των νοικοκυριών έχει ανήλικα παιδιά ή παιδιά στην πρώιμη ενήλικη ζωή τους τα οποία στην πλειοψηφία τους εικάζεται ότι σπουδάζουν στην ηλικίας των 18-25. Ωστόσο, παρατηρείται ότι το 36% των νοικοκυριών απαρτίζεται από γονείς και ενήλικα τέκνα. Οι σύγχρονοι καιροί επιτάσσουν τα ανύπαντρα ενήλικα παιδιά να διαμένουν με τους γονείς τους καθώς το κόστος διαβίωσης σε ένα σπίτι άλλο υπερβαίνει κατά πολύ τα διαθέσιμα έσοδα.

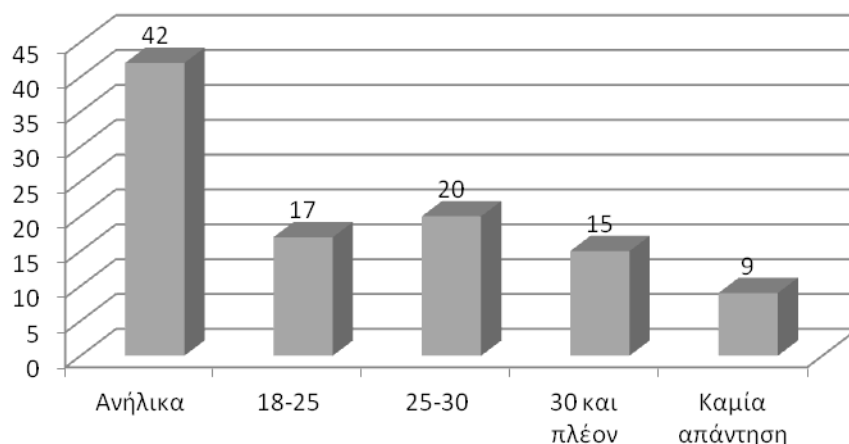
Πίνακας 4 5 Ερώτηση 5

Ερώτηση 5: Ηλικίες παιδιών	
Ανήλικα	42
18-25	17
25-30	20
30 και πλέον	15
Καμία απάντηση	9
Σύνολο	N/A

Γράφημα 4 5 Ερώτηση 5

Ερώτηση 5: Ηλικίες παιδιών

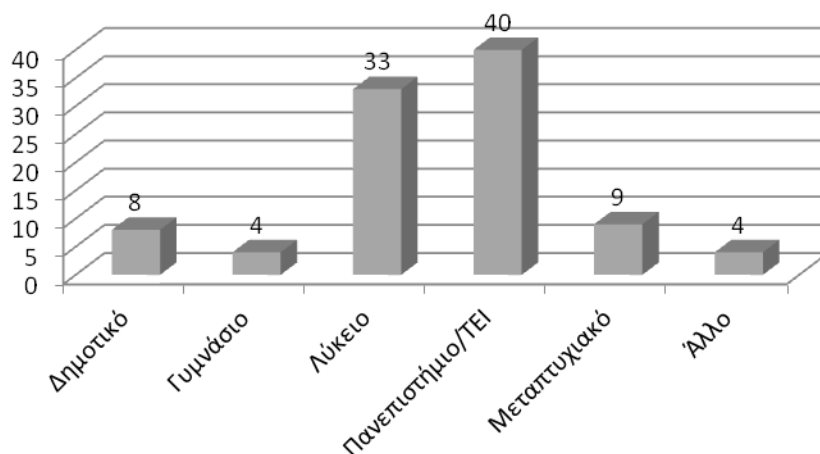
Στον Πίνακα 4.6 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζεται η βαθμίδα εκπαίδευσης των συμμετεχόντων. Παρατηρούμε ότι το σύνολο των απαντήσεων είναι μεγαλύτερο από 97 (N/A). Αυτό συμβαίνει επειδή ορισμένοι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν παραπάνω από μια απαντήσεις στο συγκεκριμένο ερώτημα ίσως γιατί θεώρησαν ότι πρέπει να συμπληρώσουν το μορφωτικό επίπεδο και κάποιου ή κάποιων άλλων μέλους/μελών του νοικοκυριού. Σε κάθε περίπτωση μπορεί να γίνει κατανοητό ότι η πλειοψηφία των νοικοκυριών διαθέτει μέλη με υψηλό επίπεδο μόρφωσης. Πιο συγκεκριμένα, 8 άτομα αναφέρουν ως βαθμίδα εκπαίδευσης το δημοτικό, 4 άτομα το γυμνάσιο, 33 άτομα το λύκειο, 40 άτομα το πανεπιστήμιο/ ΤΕΙ, 9 άτομα διαθέτουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών ενώ 4 άτομα επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» η οποία αφορούσε τις σχολές ΙΕΚ σύμφωνα με τις απαντήσεις.

Πίνακας 4 6 Ερώτηση 6

Ερώτηση 6: Βαθμίδα εκπαίδευσης	
Δημοτικό	8
Γυμνάσιο	4
Λύκειο	33
Πανεπιστήμιο/ΤΕΙ	40
Μεταπτυχιακό	9
Άλλο	4
Καμία απάντηση	-
Σύνολο	N/A

Γράφημα 4 6 Ερώτηση 6

Ερώτηση 6: Βαθμίδα εκπαίδευσης

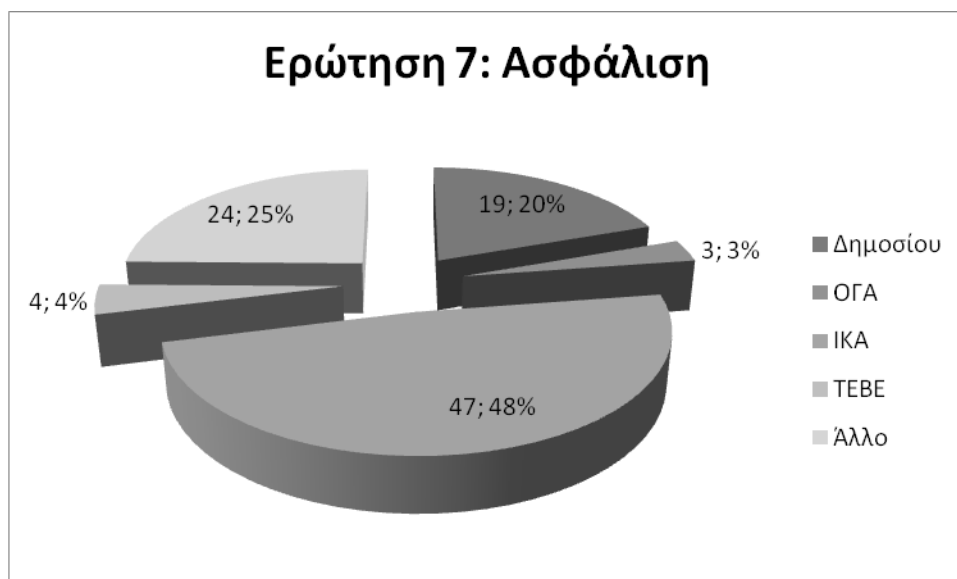

Στον Πίνακα 4.7 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται τα είδη των ασφαλίσεων των συμμετεχόντων. Πιο συγκεκριμένα, 19 άτομα έχουν ασφάλιση δημοσίου (19,6%3), 3 άτομα ασφάλιση ΟΓΑ (3%), 47 άτομα ασφάλιση ΙΚΑ (48,4%), 4 άτομα ασφάλιση ΤΕΒΕ (4,1%) και 24 άτομα δήλωσαν την απάντηση «Άλλο» (24,9%). Οι απαντήσεις «Άλλο» αφορούν ασφάλιση στη Δ.Ε.Η., στον ΟΑΕΔ, στην Πρόνοια, στον ΕΦΚΑ, Ιδιωτική ασφάλιση και το ΤΣΜΕΔΕ. Η πλειοψηφία φαίνεται ότι είναι μισθωτοί ιδιωτικοί υπάλληλοι και ασφαλώς όπως είναι λογικό η Πτολεμαΐδα έχει αρκετούς εργαζόμενους στη Δ.Ε.Η..

Πίνακας 4 7 Ερώτηση 7

Ερώτηση 7: Ασφάλιση	
Δημοσίου	19
ΟΓΑ	3
ΙΚΑ	47
ΤΕΒΕ	4
Άλλο	24
Καμία απάντηση	-
Σύνολο	97

Γράφημα 4.7 Ερώτηση 7

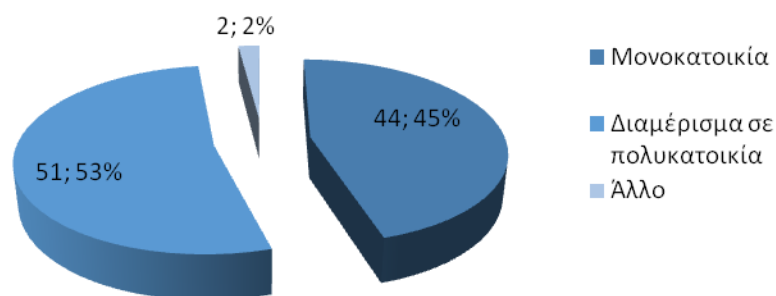
Στον Πίνακα 4.8 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται τα στοιχεία που αφορούν την κατοικία διαμονής του κάθε νοικοκυριού. Από τους 97 ερωτηθέντες οι 44 διαμένουν σε μονοκατοικία (45,4%), οι 51 σε διαμέρισμα πολυκατοικίας (52,6) και δύο άτομα επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (2%) ένας εκ των οποίων συμπλήρωσε ότι διαθέτει δική του οικοδομή. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων διαμένει σε διαμέρισμα όπως είναι λογικό καθώς η Πτολεμαΐδα ναι μεν ανήκει στην επαρχία αλλά αποτελεί αστικό κέντρο της περιοχής και του δήμου στον οποίο ανήκει. Ωστόσο, ο αριθμός των συμμετεχόντων που διαμένει σε μονοκατοικία είναι εξίσου υψηλός γεγονός που δε συναντά κανείς σε μεγαλύτερα αστικά κέντρα όπως είναι η Αθήνα ή η Θεσσαλονίκη. Ακόμη, η επιλογή της μονοκατοικίας αποτελεί κοινωνική ένδειξη των επιθυμιών των διαμενόντων στην πόλη.

Πίνακας 4.8 Ερώτηση 8

Ερώτηση 8: Στοιχεία κατοικίας	
Μονοκατοικία	44
Διαμέρισμα σε πολυκατοικία	51
Άλλο	2
Καμία απάντηση	-
Σύνολο	97

Γράφημα 4.8 Ερώτηση 8

Ερώτηση 8: Στοιχεία κατοικίας

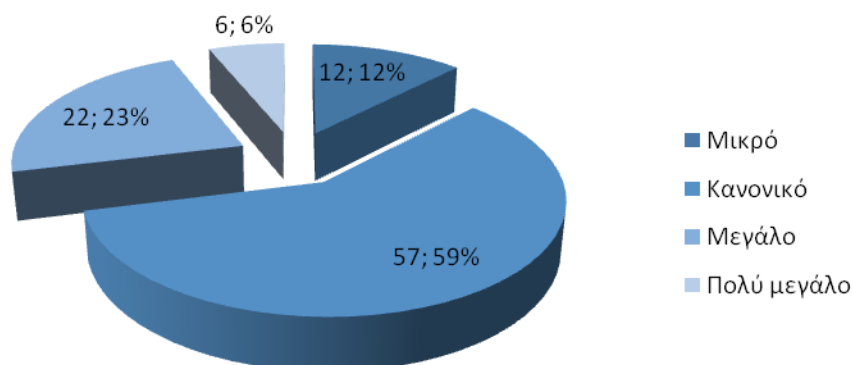
Στον Πίνακα 4.9 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζεται η κρίση των συμμετεχόντων σχετικά με το μέγεθος της οικίας τους (με βάση το εμβαδόν). Από τους 97 συμμετέχοντες οι 12 δηλώνουν ότι είναι μικρό (12,4%), οι 57 κανονικό (58,8), οι 22 μεγάλο (22,7) και οι 6 πολύ μεγάλο (6,1%). Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων είναι ικανοποιημένη από το μέγεθος του σπιτιού όπου διαμένει αναλογικά και με τα μέλη τα οποία διαβιώνουν σε αυτό. Αρκετοί μάλιστα είναι αυτοί οι οποίοι θεωρούν ότι είναι μεγάλο ή και πολύ μεγάλο.

Πίνακας 4.9 Ερώτηση 9

Ερώτηση 9: Εμβαδόν της κατοικίας	
Μικρό	12
Κανονικό	57
Μεγάλο	22
Πολύ μεγάλο	6
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.9 Ερώτηση 9

Ερώτηση 9: Εμβαδόν της κατοικίας

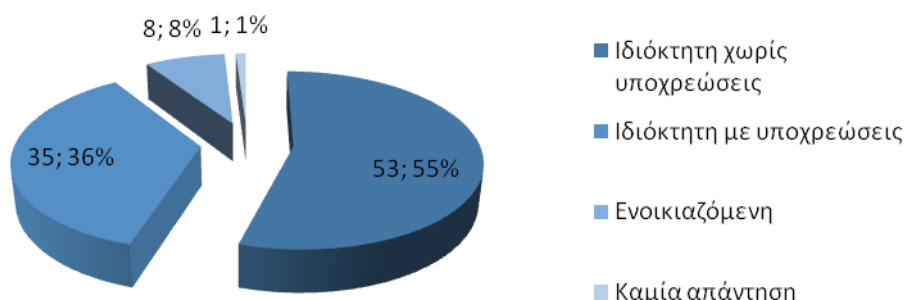
Στον Πίνακα 4.10 και το αντίστοιχο Γράφημα εμφανίζονται τα στοιχεία ιδιοκτησίας της οικίας διαμονής. Από τους 97 ερωτηθέντες οι 53 διαμένουν σε ιδιόκτητη κατοικία χωρίς υποχρεώσεις (54,6%), οι 35 σε ιδιόκτητη κατοικία με υποχρεώσεις (36,1%), οι 8 σε ενοικιαζόμενη (8,2%) και ένα άτομο δε συμπλήρωσε τη συγκεκριμένη ερώτηση. Προκύπτει αρχικά ότι σχεδόν εννέα στους δέκα διαμένουν σε ιδιόκτητη κατοικία. Το ποσοστό αυτό δεν αντικατοπτρίζει τον μέσο όρο των αστικών κέντρων στην Ελλάδα καθώς η πλειοψηφία των κατοίκων αστικών κέντρων νοικιάζουν σπίτι. Αντιλαμβανόμαστε ότι η αγορά κατοικίας αντιμετωπιζόταν τουλάχιστον στο παρελθόν ως επένδυση της πλειοψηφίας των διαμενόντων στην πόλη.

Πίνακας 4.10 Ερώτηση 10

Ερώτηση 10: Η κατοικία σας είναι	
Ιδιόκτητη χωρίς υποχρεώσεις	53
Ιδιόκτητη με υποχρεώσεις	35
Ενοικιαζόμενη	8
Καμία απάντηση	1
Σύνολο	97

Γράφημα 4.10 Ερώτηση 10

Ερώτηση 10: Η κατοικία σας είναι

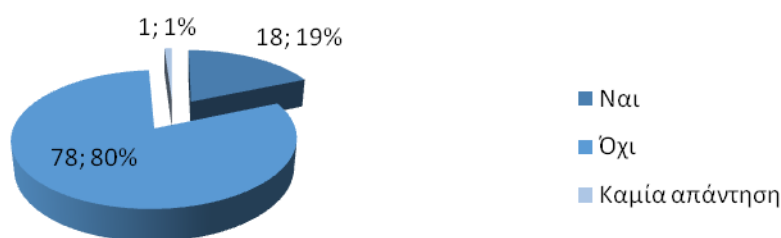
Στον Πίνακα 4.11 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζεται η ύπαρξη ή μη εξοχικής κατοικίας. Από τους 97 συμμετέχοντες οι 18 διαθέτουν εξοχική κατοικία (18,6%), οι 78 δε διαθέτουν (80,4%), ενώ ένα άτομο δε συμπλήρωσε το συγκεκριμένο ερώτημα. Σχεδόν μια στις πέντε οικογένειες – νοικοκυριά διαθέτει εξοχική κατοικία. Πιθανώς το αποτέλεσμα αυτό να σχετίζεται με την τακτική επένδυσης σε ακίνητα η οποία παρατηρήθηκε και στο προηγούμενο ερώτημα.

Πίνακας 4.11 Ερώτηση 11

Ερώτηση 11: Υπάρχει εξοχική κατοικία;	
Ναι	18
Όχι	78
Καμία απάντηση	1
Σύνολο	97

Γράφημα 4.11 Ερώτηση 11

Ερώτηση 11: Υπάρχει εξοχική κατοικία;

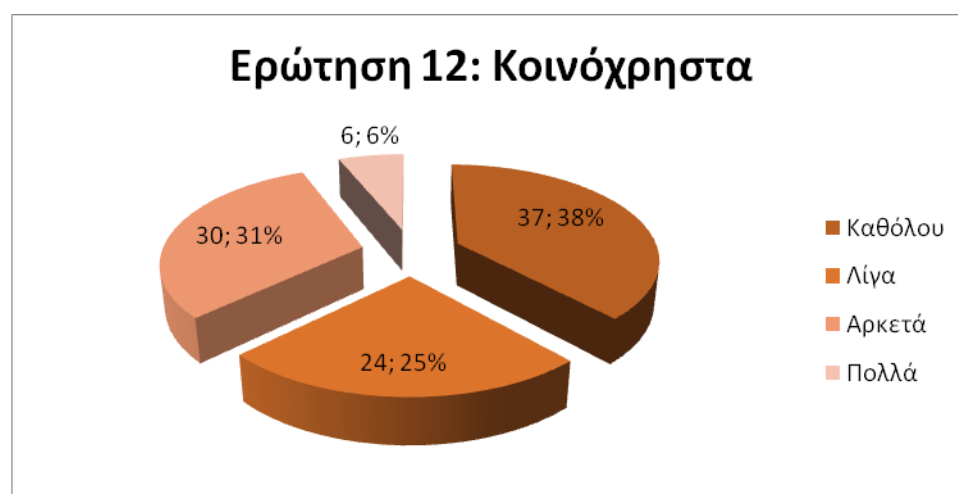

Ο Πίνακας 4.12 και το αντίστοιχο Γράφημα καταγράφει τις δαπάνες των νοικοκυρών για τα κοινόχρηστα. Όπως είναι λογικό όσοι διαμένουν σε μονοκατοικία δεν διαθέτουν κοινόχρηστα ή υπολογίζουν λίγα κοινόχρηστα υπό την έννοια ότι υπάρχει κάποιος κήπος ή κάποια αυλή η οποία χρειάζεται φροντίδα και έχει κάποιο κόστος συντήρησης. Από τους 97 ερωτηθέντες οι 37 δεν πληρώνουν καθόλου κοινόχρηστα (38,1%), οι 24 πληρώνουν λίγα (24,7%), οι 30 πληρώνουν αρκετά (30,9%) και οι 6 πολλά (6,3%).

Πίνακας 4.12 Ερώτηση 12

Ερώτηση 12: Κοινόχρηστα	
Καθόλου	37
Λίγα	24
Αρκετά	30
Πολλά	6
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.12 Ερώτηση 12

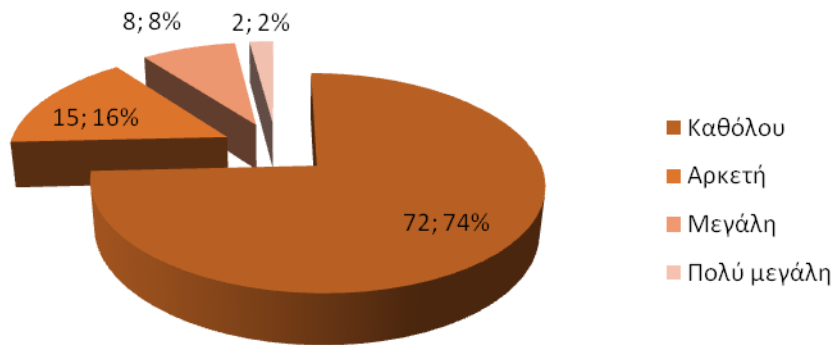
Στον Πίνακα 4.13 και το αντίστοιχο Γράφημα εμφανίζεται το ύψος των δαπανών υπηρεσιών ασφαλείας για την κατοικία σε ετήσια βάση. Οι 72 από τους 97 δεν κάνουν καθόλου δαπάνες ασφαλείας για την κατοικία τους (74,2%), οι 15 δαπανούν αρκετά (15,5%), οι 8 πολλά (8,2%) και οι 2 πάρα πολλά (2,1%).

Πίνακας 4.13 Ερώτηση 13

Ερώτηση 13: Δαπάνη υπηρεσιών ασφαλείας κατοικίας σε ετήσια βάση	
Καθόλου	72
Αρκετή	15
Μεγάλη	8
Πολύ μεγάλη	2
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.13 Ερώτηση 13

Ερώτηση 13: Δαπάνη υπηρεσιών ασφαλείας κατοικίας σε ετήσια βάση

Στον Πίνακα 4.14 και στο αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζεται το ύψος της δαπάνης για θέρμανση τους τελευταίους 12 μήνες. Υπενθυμίζεται ότι η Πτολεμαΐδα είναι μια περιοχή η οποία χαρακτηρίζεται από υψηλές ανάγκες θέρμανσης σε σχέση με άλλες περιοχές π.χ. παραθαλάσσιες ή νησιωτικές. Από τους 97 συμμετέχοντες στην έρευνα οι 9 κρίνουν ότι η δαπάνη για θέρμανση τους τελευταίους 12 μήνες ήταν μικρή (9,3%), οι 45 κανονική (46,4%), οι 31 μεγάλη (32%) και οι 12 πολύ μεγάλη (12,3%). Η πλειοψηφία κρίνει ότι οι δαπάνες του νοικοκυριού για θέρμανση κρίνονται μέσα σε φυσιολογικά πλαίσια. Για να απαντήσει κανείς αυτό το ερώτημα χρειάζεται να λάβει υπόψη του και το εμβαδόν του σπιτιού στο οποίο διαμένει καθώς άλλες απαιτήσεις θέρμανσης έχει ένα διαμέρισμα και άλλες μια μονοκατοικία. Ακόμη, η μορφή θέρμανσης παίζει εξίσου μεγάλο ρόλο. Αυτό σχετίζεται με το επόμενο ερώτημα.

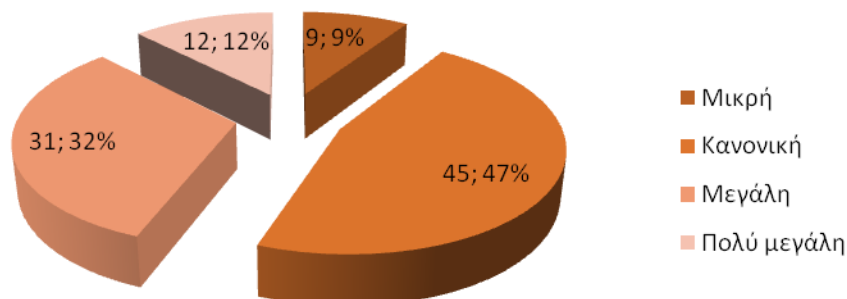
Πίνακας 4 14 Ερώτηση 14

Ερώτηση 14: Δαπάνη θέρμανσης τους τελευταίους 12 μήνες	
Μικρή	9
Κανονική	45
Μεγάλη	31
Πολύ μεγάλη	12
Καμιά απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.14 Ερώτηση 14

Ερώτηση 14: Δαπάνη θέρμανσης τους τελευταίους 12 μήνες

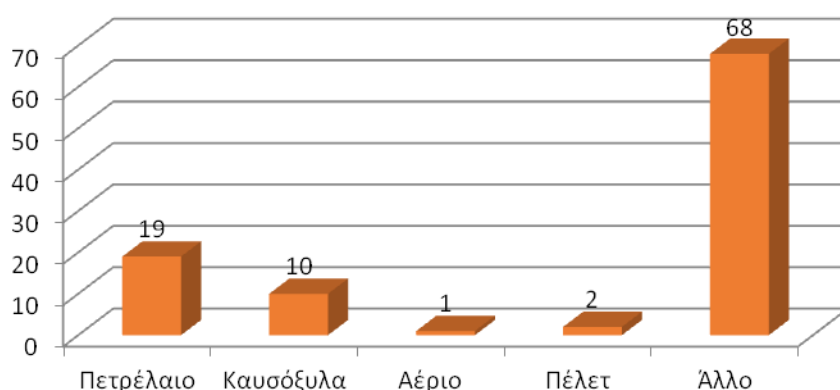
Στον Πίνακα 4.15 και στο αντίστοιχο Γράφημα οι ερωτηθέντες αναφέρουν το είδος της θέρμανσης το οποίο χρησιμοποιεί το νοικοκυριό. Πολλοί συμπλήρωσαν παραπάνω από μια απαντήσεις, καθώς πολλά σπίτια στις μέρες μας διαθέτουν παραπάνω από μια μορφές θέρμανσης και χρησιμοποιούν αναλόγως κυρίως του κόστους το αντίστοιχο μέσο θέρμανσης που τους εξυπηρετεί και τους συμφέρει περισσότερο. Οι 19 στους 97 δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν πετρέλαιο, οι 10 καυσόξυλα, ένας φυσικό αέριο, δύο πέλετ, ενώ η πλειοψηφία δηλαδή 68 άτομα δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν άλλη μορφή θέρμανσης και συγκεκριμένα την τηλεθέρμανση. Η τηλεθέρμανση στην Πτολεμαΐδα προσφέρεται μέσω της Δημοτικής Επιχείρησης Τηλεθέρμανσης της πόλης (www.tpt.gr). Με αυτή εξοικονομείται συγκριτικά με το πετρέλαιο μεγάλο κόστος για τους καταναλωτές ενώ παράλληλα είναι πιο οικολογικός τρόπος θέρμανσης.

Πίνακας 4.15 Ερώτηση 15

Ερώτηση 15: Τι είδους θέρμανση έχει η κατοικία σας;	
Πετρέλαιο	19
Καυσόξυλα	10
Αέριο	1
Πέλετ	2
Άλλο	68
Καμία απάντηση	-
Σύνολο	N/A

Γράφημα 4.15 Ερώτηση 15

Ερώτηση 15: Τι είδους θέρμανση έχει η κατοικία σας;

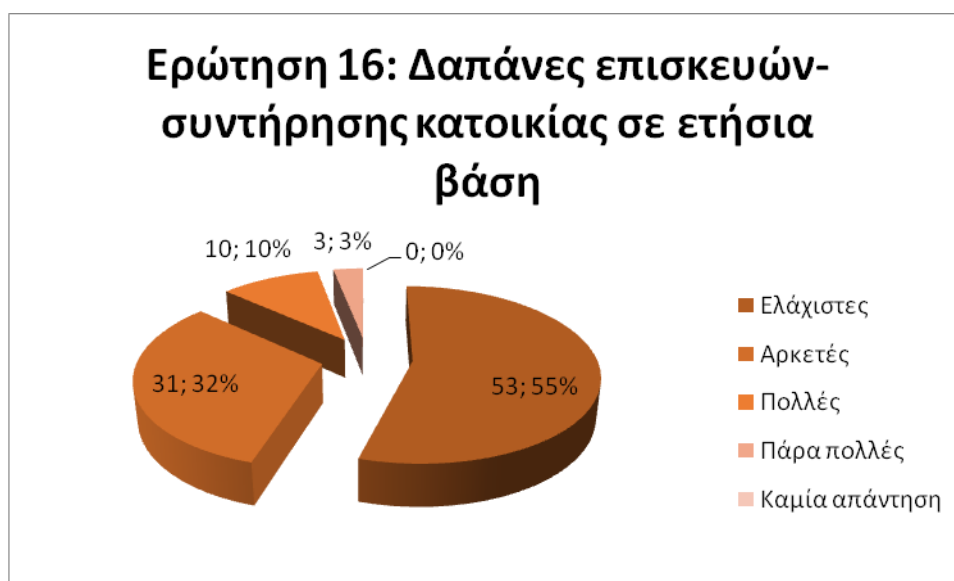

Στον Πίνακα 4.16 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες επισκευών – συντήρησης της κατοικίας σε ετήσια βάση. Από τους 97 συμμετέχοντες οι 53 δηλώνουν ότι οι δαπάνες είναι ελάχιστες (54,6%), οι 31 αρκετές (32%), οι 10 πολλές (10,3%) και οι 3 πάρα πολλές (3,1%). Παρά το γεγονός ότι οι 88 στους 97 διαθέτουν ιδιόκτητη κατοικία όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο ερώτημα, οι 53 κρίνουν τις δαπάνες που απαιτούνται για τη συντήρηση και την επισκευή του σπιτιού τους ως ελάχιστες και οι 31 αρκετές. Τα έξοδα συντήρησης και επισκευών των σπιτιών, βέβαια, σχετίζονται και με την ποιότητα των κατασκευαστικών υλικών και την δουλειά των εργατών και μαστόρων που έχουν κατασκευάσει την εκάστοτε κατοικία.

Πίνακας 4.16 Ερώτηση 16

Ερώτηση 16: Δαπάνες επισκευών-συντήρησης κατοικίας σε ετήσια βάση	
Ελάχιστες	53
Αρκετές	31
Πολλές	10
Πάρα πολλές	3
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.16 Ερώτηση 16

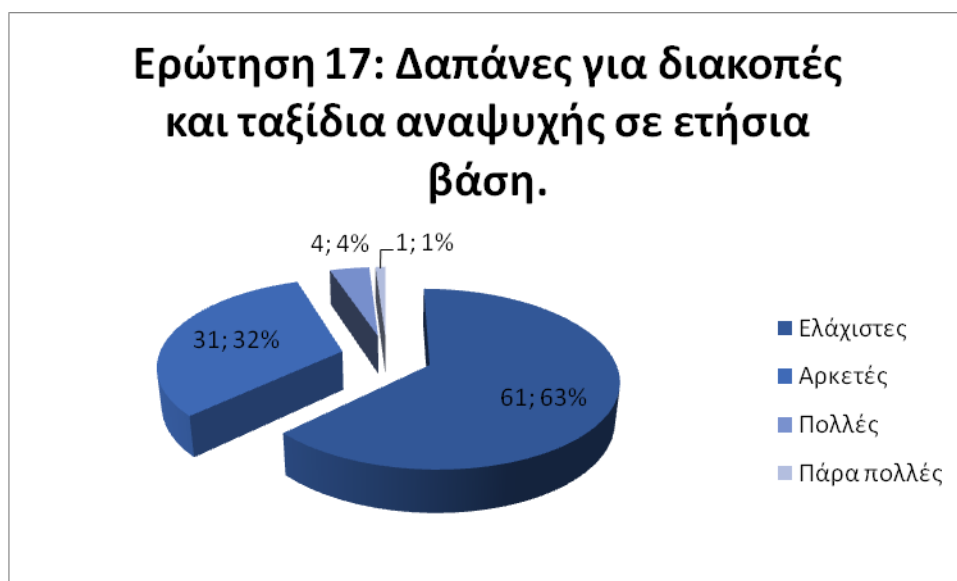

Στον Πίνακα 4.17 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες για διακοπές και ταξίδια αναψυχής σε ετήσια βάση. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δηλαδή οι 61 στους 97 κρίνουν ελάχιστες αυτές τις δαπάνες (63%), οι 31 αρκετές (32%), οι 4 πολλές (4%) και ένας πάρα πολλές (1%). Τα ταξίδια αποτελούν υπηρεσία πολυτελείας και όχι βασικό αγαθό. Επομένως, όσοι είναι οικονομικά πιο εύρωστοι είναι σε θέση και να ταξιδέψουν και να κάνουν διακοπές. Ωστόσο, σήμερα σε σχέση με παλαιότερα το κόστος των ταξιδιών έχει μειωθεί κυρίως λόγω των πολλών μεταφορικών επιλογών που έχουν οι καταναλωτές.

Πίνακας 4.17 Ερώτηση 17

Ερώτηση 17: Δαπάνες για διακοπές και ταξίδια αναψυχής σε ετήσια βάση.	
Ελάχιστες	61
Αρκετές	31
Πολλές	4
Πάρα πολλές	1
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.17 Ερώτηση 17

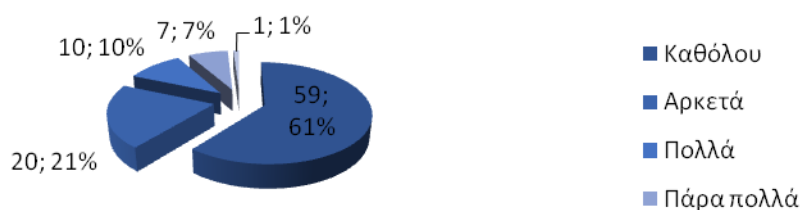
Στον Πίνακα 4.18 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες εκπαίδευσης και φροντιστηρίων σε ετήσια βάση. Το ερώτημα αυτό αφορά τα νοικοκυριά που έχουν ανήλικα παιδιά. Οι 59 στους 97 δεν ξοδεύουν καθόλου για εκπαίδευση και φροντιστήρια (60,8%), οι 20 αρκετά (20,6%), οι 10 πολλά (10,3%), οι 7 πάρα πολλά (7,3%) και ένα άτομο δεν απάντησε στο συγκεκριμένο ερώτημα (1%).

Πίνακας 4.18 Ερώτηση 18

Ερώτηση 18: Δαπάνες εκπαίδευσης-φροντιστηρίων σε ετήσια βάση	
Καθόλου	59
Αρκετά	20
Πολλά	10
Πάρα πολλά	7
Καμία απάντηση	1
Σύνολο	97

Γράφημα 4.18 Ερώτηση 18

Ερώτηση 18: Δαπάνες εκπαίδευσης-φροντιστηρίων σε ετήσια βάση

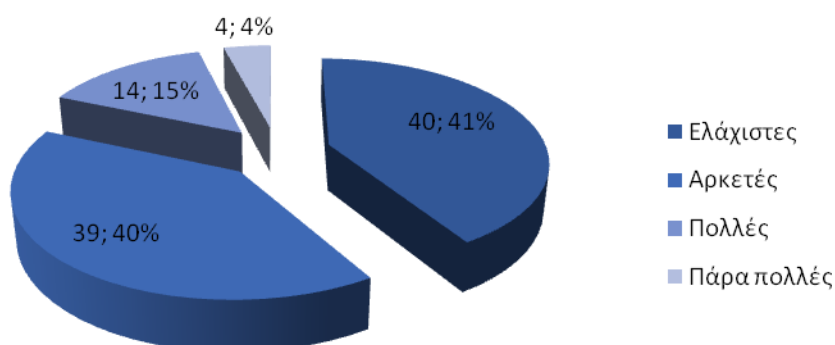
Στον Πίνακα 4.19 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες υγείας σε ετήσια βάση. Οι 40 στους 97 δηλώνουν ότι οι δαπάνες είναι ελάχιστες (41,2%), οι 39 αρκετές (40,2%), οι 14 πολλές (14,4%) και οι 4 πάρα πολλές (4,2%). Η ηλικία όλων των μελών των νοικοκυριών δεν εξετάστηκε ως ερώτημα στο παρόν ερωτηματολόγιο. Ωστόσο, μπορεί κανείς να υποθέσει ότι οι δαπάνες υγείας αφορούν κυρίως τις μεγαλύτερες ηλικίες εξαιτίας των προβλημάτων υγείας που προκύπτουν λόγω γήρατος. Για αυτό και ένα μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων κάνει ελάχιστες δαπάνες για την υγεία του.

Πίνακας 4.19 Ερώτηση 19

Ερώτηση 19: Δαπάνες υγείας σε ετήσια βάση	
Ελάχιστες	40
Αρκετές	39
Πολλές	14
Πάρα πολλές	4
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.19 Ερώτηση 19

Ερώτηση 19: Δαπάνες υγείας σε ετήσια βάση

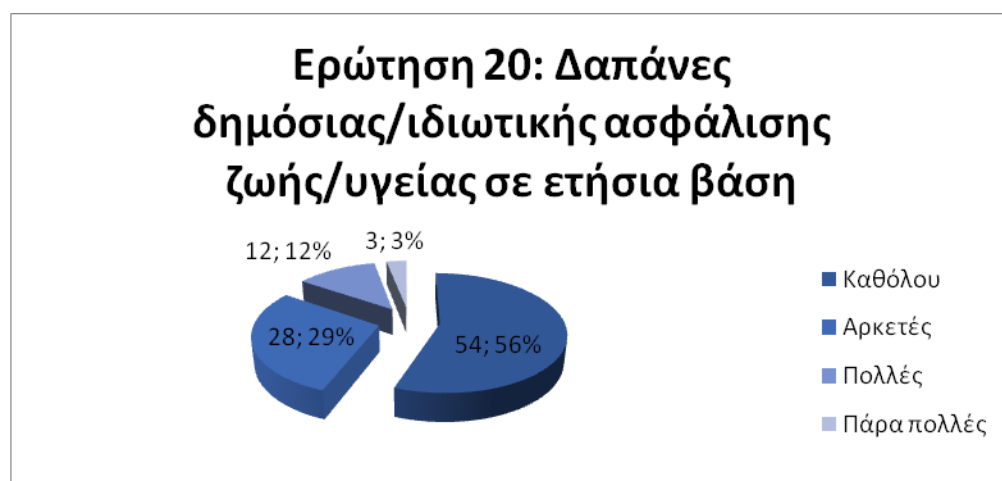

Στον Πίνακα 4.20 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες δημόσιας και ιδιωτικής ασφάλισης ζωής ή και υγείας σε ετήσια βάση. Από τους 97 συμμετέχοντες οι 54 δεν έχουν καθόλου δαπάνες για ασφάλιση ζωής και υγείας (55,7%), οι 28 αρκετές (28,9%), οι 12 πολλές (12,4%) και οι 3 πάρα πολλές (3%). Οι εργαζόμενοι έχουν ασφάλιση την οποία καλύπτει ο εργοδότης τους, ενώ και οι άνεργοι έχουν από τον ΟΑΕΔ επομένως το συγκεκριμένο ερώτημα αφορά κυρίως την ιδιωτική ασφάλιση. Προκύπτει ότι πάνω από τους μισούς συμμετέχοντες δεν έχουν κάποιο πρόγραμμα υγείας ή ασφάλισης ζωής. Μέσα στην οικονομική κρίση οι ασφαλιστικές υπηρεσίες θεωρήθηκαν από αρκετά νοικοκυριά έξοδο το οποίο μπορεί να εξοικονομηθεί για πιο βασικές ανάγκες όπως η πληρωμή λογαριασμών τύπου ΔΕΚΟ και τρόφιμα.

Πίνακας 4.20 Ερώτηση 20

Ερώτηση 20: Δαπάνες δημόσιας/ιδιωτικής ασφάλισης ζωής/υγείας σε ετήσια βάση	
Καθόλου	54
Αρκετές	28
Πολλές	12
Πάρα πολλές	3
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.20 Ερώτηση 20

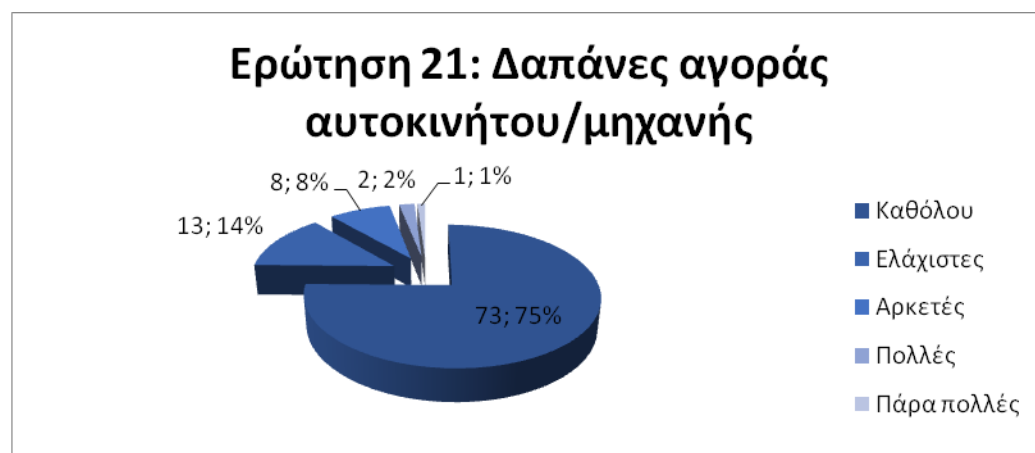

Στον Πίνακα 4.21 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες αγοράς αυτοκινήτου/ μηχανής. Και πάλι το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα της αγοράς είναι οι τελευταίοι 12 μήνες όπως και στα προηγούμενα ερωτήματα. Παρατηρούμε ότι 73 άτομα δεν έχουν προβεί σε αγορά αυτοκινήτου ή μηχανής τον τελευταίο χρόνο (75,3%), οι 13 έχουν προχωρήσει αλλά με ελάχιστα έξοδα (13,4%), οι 8 έχουν προβεί σε αρκετά έξοδα (8,2%), οι 2 σε πολλά (2,1%) και ένας σε πάρα πολλά (1%).

Πίνακας 4.21 Ερώτηση 21

Ερώτηση 21: Δαπάνες αγοράς αυτοκινήτου/μηχανής	
Καθόλου	73
Ελάχιστες	13
Αρκετές	8
Πολλές	2
Πάρα πολλές	1
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.21 Ερώτηση 21

Στον Πίνακα 4.22 εμφανίζονται οι δαπάνες επισκευής και συντήρησης του αυτοκινήτου. Οι 27 στους 97 δηλώνουν ότι κάνουν ελάχιστα έξοδα για το αυτοκίνητο (27,8%), οι 51 αρκετά (52,6%), οι 14 πολλά (14,4%), οι 4 πάρα πολλά (4,2%) και ένα άτομο δεν απάντησε το συγκεκριμένο ερώτημα (1%). Συνήθως τα παλαιότερα αμάξια έχουν μεγαλύτερες ανάγκες συντήρησης. Το ίδιο ισχύει όμως και για τα αυτοκίνητα μεγάλου κυβισμού ακόμη και αν είναι καινούρια σχετικά. Από τη συγκεκριμένη ερώτηση προκύπτει ότι η πλειοψηφία των νοικοκυριών κάνει αρκετά έξοδα για να συντηρήσει το αμάξι/α του νοικοκυριού.

Πίνακας 4.22 Ερώτηση 22

Ερώτηση 22: Δαπάνες επισκευής, συντήρησης αυτοκινήτου	
Ελάχιστες	27
Αρκετές	51
Πολλές	14

Πάρα πολλές	4
Καμία απάντηση	1
Σύνολο	97

Γράφημα 4.22 Ερώτηση 22

Στον Πίνακα 4.23 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται τα τέλη κυκλοφορίας που σχετίζονται και με τη συντήρηση του αυτοκινήτου εμμέσως. Παρατηρούμε ότι 4 άτομα δεν πλήρωσαν καθόλου τέλη κυκλοφορίας (λόγω μη κατοχής αυτοκινήτου) (4,1%), 58 άτομα πλήρωσαν αρκετά τέλη κυκλοφορίας (59,8%), 24 πολλά (24,7%) και 11 πάρα πολλά (11,4%). Από αυτό το ερώτημα προκύπτει ότι 35 άτομα πληρώνουν πολύ υψηλά ποσά για τα τέλη κυκλοφορίας γεγονός που συνεπάγεται ότι έχουν αυτοκίνητα είτε υψηλού κυβισμού είτε με άλλου τύπου κριτήρια που τα κατατάσσουν σε πιο πολυτελείς εκδόσεις σε σχέση με τα συμβατικά.

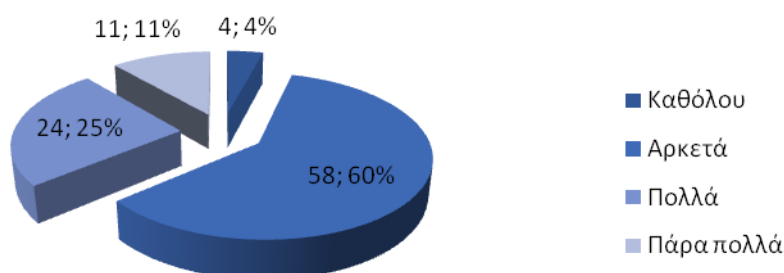
Πίνακας 4 23 Ερώτηση 23

Ερώτηση 23: Τέλη κυκλοφορίας	
Καθόλου	4
Αρκετά	58
Πολλά	24
Πάρα πολλά	11
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.23 Ερώτηση 23

Ερώτηση 23: Τέλη κυκλοφορίας

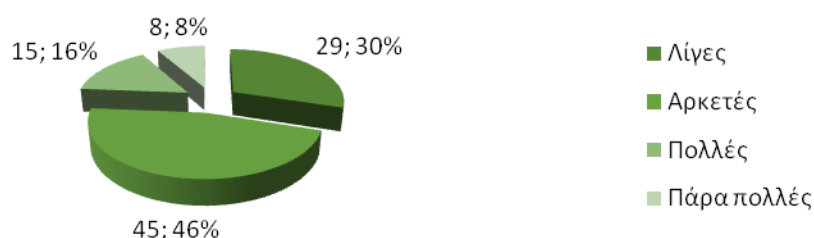
Στον Πίνακα 4.24 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες ένδυσης και υπόδηση του νοικοκυριού. Παρατηρούμε ότι οι 29 στους 97 δηλώνουν λίγες δαπάνες αυτής της κατηγορίας (29,9%), οι 45 αρκετές (46,4%), οι 15 πολλές (15,5%) και οι 8 πάρα πολλές (8,2%). Φαίνεται ότι τα είδη ένδυσης και υπόδησης αποτελούν σημαντικό έξοδο των νοικοκυριών.

Πίνακας 4.24 Ερώτηση 24

Ερώτηση 24: Δαπάνες ένδυσης υπόδησης	
Λίγες	29
Αρκετές	45
Πολλές	15
Πάρα πολλές	8
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.24 Ερώτηση 24

Ερώτηση 24: Δαπάνες ένδυσης υπόδησης

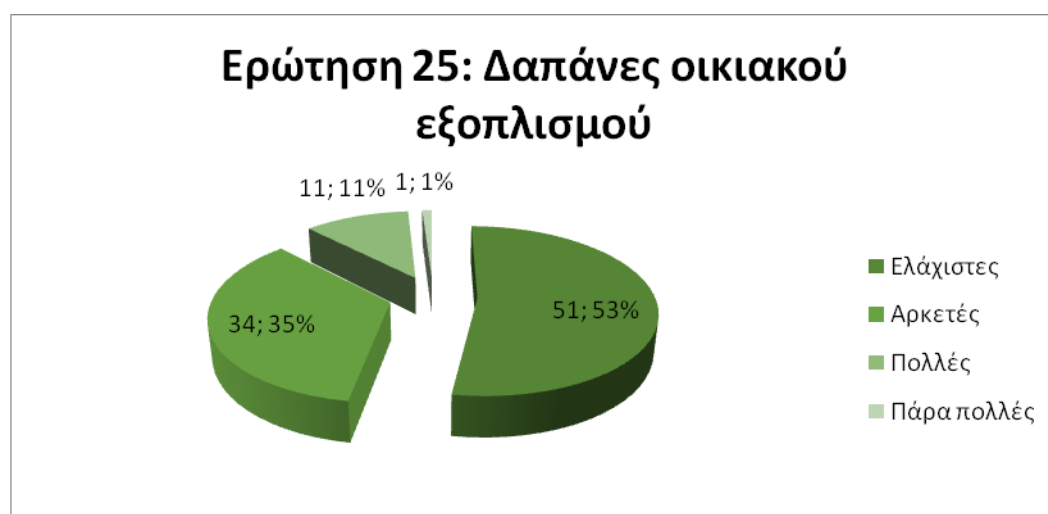

Στον Πίνακα 4.25 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες οικιακού εξοπλισμού. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν όλα εκείνα τα αγαθά που χρειάζονται σε ένα σπίτι για την καθημερινή του λειτουργία (π.χ. πιάτα, ποτήρια, μαχαιροπίρουνα κλπ). Οι 51 δήλωσαν ελάχιστες δαπάνες οικιακού εξοπλισμού (52,6%), οι 34 αρκετές (35%), οι 11 πολλές (11,4%) και ένα άτομο πάρα πολλές (1%).

Πίνακας 4.25 Ερώτηση 25

Ερώτηση 25: Δαπάνες οικιακού εξοπλισμού	
Ελάχιστες	51
Αρκετές	34
Πολλές	11
Πάρα πολλές	1
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.25 Ερώτηση 25

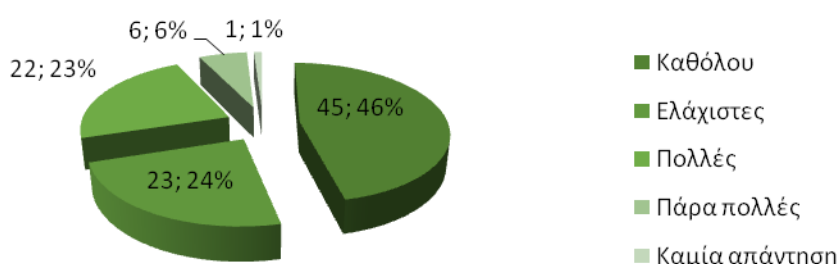
Στον Πίνακα 4.26 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες για είδη καπνού. Σήμερα πολλοί πρώην καπνιστές χρησιμοποιούν ηλεκτρονικά τσιγάρα υποκαθιστώντας τα παραδοσιακά στην προσπάθειά τους να μειώσουν τις δαπάνες. Οι 45 στους 97 δεν έχουν καθόλου έξοδα για είδη καπνού (46,4%), οι 23 ελάχιστα (23,8%), οι 22 πολλά (22,7%), οι 6 πάρα πολλά (6,1%) και ένα άτομο δεν απάντησε στο συγκεκριμένο ερώτημα (1%).

Πίνακας 4.26 Ερώτηση 26

Ερώτηση 26: Δαπάνες για είδη καπνού	
Καθόλου	45
Ελάχιστες	23
Πολλές	22
Πάρα πολλές	6
Καμία απάντηση	1
Σύνολο	97

Γράφημα 4.26 Ερώτηση 26

Ερώτηση 26: Δαπάνες για είδη καπνού

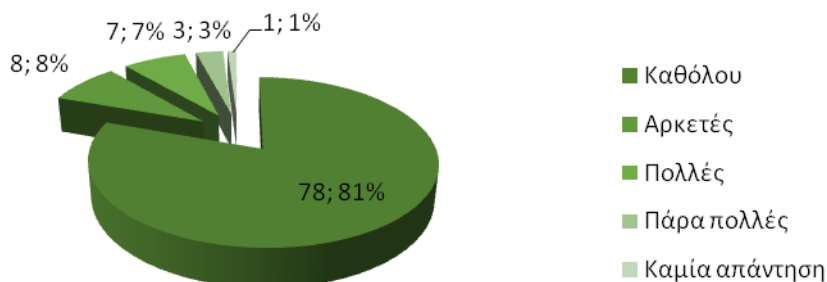
Στον Πίνακα 4.27 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες για βρεφικά είδη και παρόμοια αγαθά. Το συγκεκριμένο ερώτημα αφορά μόνο τα νοικοκυριά με βρέφη. Οι 78 στους 97 δεν έχουν τέτοια έξοδα (80,4%), οι 8 έχουν αρκετά (8,2%), οι 7 πολλά (7,2%), οι 3 πάρα πολλές (3,2%) και ένα άτομο δεν απάντησε το συγκεκριμένο ερώτημα (1%).

Πίνακας 4.27 Ερώτηση 27

Ερώτηση 27: Δαπάνες για βρεφικά είδη κλπ	
Καθόλου	78
Αρκετές	8
Πολλές	7
Πάρα πολλές	3
Καμία απάντηση	1
Σύνολο	97

Γράφημα 4.27 Ερώτηση 27

Ερώτηση 27: Δαπάνες για βρεφικά είδη κλπ

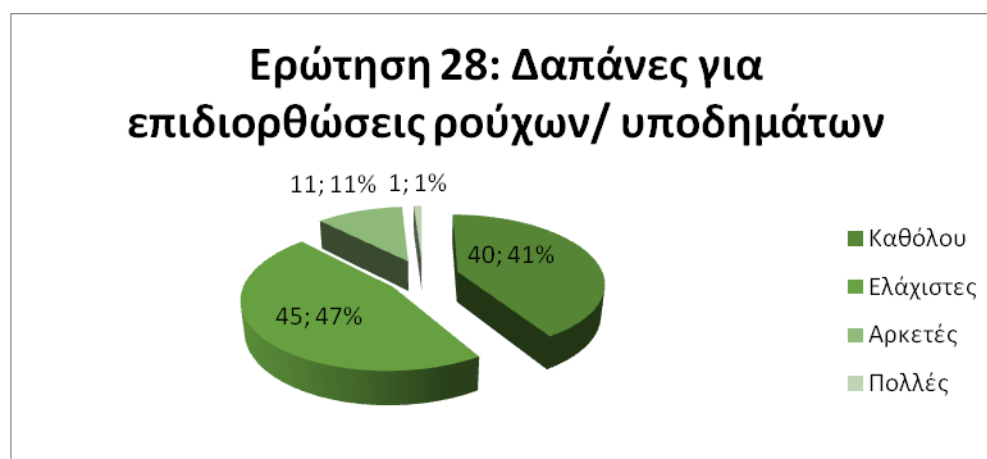

Στον Πίνακα 4.28 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες για επιδιορθώσεις ρούχων και υποδημάτων. Οι 40 στους 97 δεν έχουν καθόλου τέτοιες δαπάνες (41,2%), οι 45 ελάχιστες (46,4%), οι 11 αρκετές (11,4%) και ένα άτομο πολλές (1%). Παρατηρούμε ότι παρά το γεγονός ότι η πλειοψηφία προχωρά σε αρκετές αγορές ενδυμάτων και υποδημάτων, εξίσου μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων προχωρά και σε επιδιορθώσεις ρούχων και υποδημάτων αντί να τα αντικαταστήσει με νέα.

Πίνακας 4.28 Ερώτηση 28

Ερώτηση 28: Δαπάνες για επιδιορθώσεις ρούχων/ υποδημάτων	
Καθόλου	40
Ελάχιστες	45
Αρκετές	11
Πολλές	1
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.28 Ερώτηση 28

Στον Πίνακα 4.29 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες για επισκευή οικιακών συσκευών όπως είναι ο φούρνος, το πλυντήριο κλπ. Παρατηρούμε ότι οι 58 στους 97 προβαίνουν σε ελάχιστες δαπάνες αυτού του είδους (59,8%), οι 35 σε αρκετές (36,1%), οι 3 σε πολλές (3,1%) και ένα άτομο σε πάρα πολλές (1%).

Πίνακας 4.29 Ερώτηση 29

Ερώτηση 29: Δαπάνες για επισκευή οικιακών συσκευών	
Ελάχιστες	58
Αρκετές	35
Πολλές	3
Πάρα πολλές	1

Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.29 Ερώτηση 29

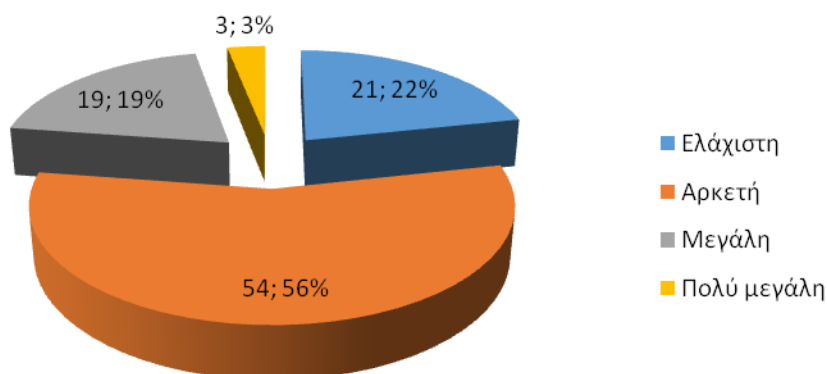
Στον Πίνακα 4.30 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες ύδρευσης των νοικοκυριών. Οι 21 έχουν ελάχιστες δαπάνες ύδρευσης (21,7%), οι 54 αρκετές (55,7%), οι 19 μεγάλες (19,6%) και οι 3 πολύ μεγάλες (3%). Η πλειοψηφία κρίνει τη δαπάνη ύδρευσης αρκετή.

Πίνακας 4.30 Ερώτηση 30

Ερώτηση 30: Δαπάνη ύδρευσης	
Ελάχιστη	21
Αρκετή	54
Μεγάλη	19
Πολύ μεγάλη	3
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.30 Ερώτηση 30

Ερώτηση 30: Δαπάνη ύδρευσης

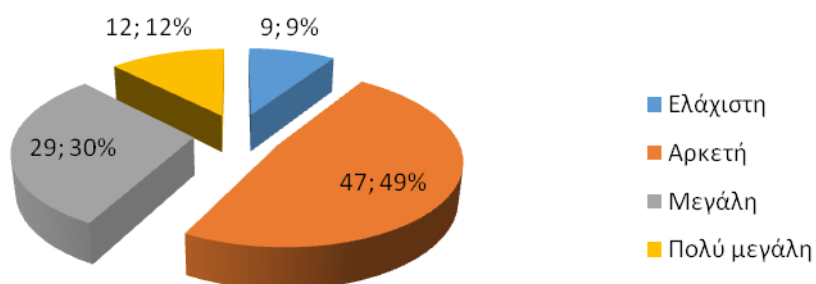
Στον Πίνακα 4.31 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζεται η δαπάνη ηλεκτρικού ρεύματος. Οι 9 κρίνουν τη δαπάνη αυτή ελάχιστη (9,3%), οι 47 αρκετή (48,5%), οι 29 μεγάλη (29,9%) και οι 12 πολύ μεγάλη (12,3%). Αξίζει να αναφερθεί ότι πολλοί κάτοικοι της Πτολεμαΐδας είτε απασχολούνται οι ίδιοι είτε κάποιο μέλος της οικογένειάς τους στη Δ.Ε.Η.. Παρόλ'αυτά προκύπτει από την παρούσα έρευνα ότι η πλειοψηφία κρίνει αρκετά έως και μεγάλα τα έξοδα που αφορούν την κατανάλωση του ηλεκτρικού ρεύματος.

Πίνακας 4.31 Ερώτηση 31

Ερώτηση 31: Δαπάνη ηλεκτρικού ρεύματος	
Ελάχιστη	9
Αρκετή	47
Μεγάλη	29
Πολύ μεγάλη	12
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.31 Ερώτηση 31

Ερώτηση 31: Δαπάνη ηλεκτρικού ρεύματος

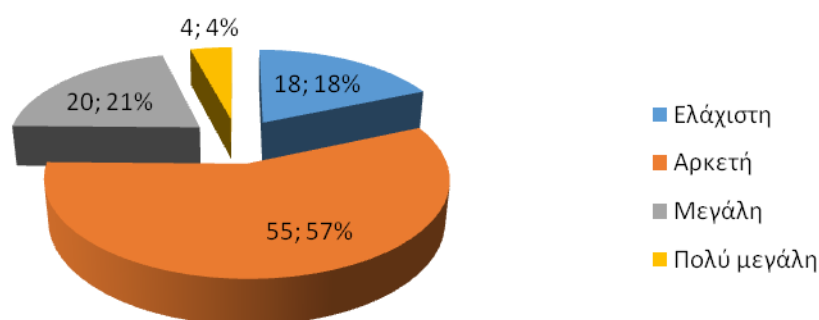
Στον Πίνακα 4.32 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζεται η δαπάνη τηλεφωνίας/ διαδικτύου/ τηλεφώνου δηλαδή τα τηλεπικοινωνιακά έξοδα του νοικοκυριού. Οι 18 στους 97 θεωρούν ελάχιστα τα συγκεκριμένα έξοδα (18,6%), οι 55 αρκετά (56,7%), οι 20 μεγάλα (20,6%) και οι 4 πολύ μεγάλα (4,1%). Και πάλι η πλειοψηφία κρίνει τα έξοδα τηλεπικοινωνιών αρκετά στο σύνολο του νοικοκυριού.

Πίνακας 4.32 Ερώτηση 32

Ερώτηση 32: Δαπάνη τηλεφωνίας/διαδικτύου/τηλεφώνου	
Ελάχιστη	18
Αρκετή	55
Μεγάλη	20
Πολύ μεγάλη	4
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4 32 Ερώτηση 32

Ερώτηση 32: Δαπάνη τηλεφωνίας/διαδικτύου/τηλεφώνου

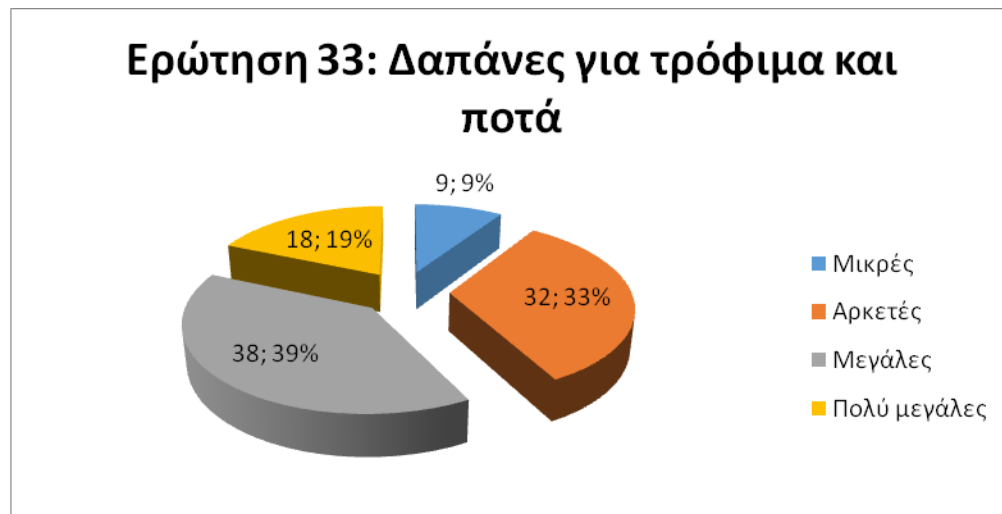

Στον Πίνακα 4.33 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες για τρόφιμα και ποτά. Οι 9 στους 97 δηλώνουν μικρές δαπάνες (9,3%), οι 32 αρκετές (33%), οι 38 μεγάλες (39,2%) και οι 18 πολύ μεγάλες (18,5%). Όπως είναι λογικό τα τρόφιμα αποτελούν μεγάλο μέρος των δαπανών ενός μέσου νοικοκυριού. Η οικονομική κρίση επιβάρυνε ακόμη πιο πολύ το μέγεθος των εξόδων όχι τόσο λόγω της αύξησης των τιμών των τροφίμων (λόγω πληθωρισμού και αύξησης ΦΠΑ) αλλά λόγω της μείωσης του εισοδήματος και του γεγονότος ότι τα τρόφιμα αποτελούν βασικό είδος ανάγκης. Σχεδόν το 60% των συμμετεχόντων θεωρούν μεγάλα ή πολύ μεγάλα τα έξοδα για τα τρόφιμα και τα ποτά.

Πίνακας 4.33 Ερώτηση 33

Ερώτηση 33: Δαπάνες για τρόφιμα και ποτά	
Μικρές	9
Αρκετές	32
Μεγάλες	38
Πολύ μεγάλες	18
Καμιά απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.33 Ερώτηση 33

Στον Πίνακα 4.34 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες για υλικά καθαριότητας και απορρυπαντικά. Οι 11 στους 97 τις κρίνουν μικρές (11,3%), οι 38 αρκετές (39,2%), οι 37 μεγάλες (38,2%) και οι 11 πολύ μεγάλες (11,3%). Η καθαριότητα του σπιτιού επίσης αποτελεί ένα μεγάλο έξοδο ενός νοικοκυριού. Επίσης, τα απορρυπαντικά συνήθως συμφέρουν σε μεγάλες συσκευασίες για να έχουν διάρκεια αλλά τα ποσά που απαιτούνται για την αγορά τους δεσμεύουν μέρος των χρημάτων που διαχειρίζεται σε ετήσια βάση ένα νοικοκυριό.

Πίνακας 4 34 Ερώτηση 34

Ερώτηση 34: Δαπάνες για υλικά καθαριότητας και απορρυπαντικά	
Μικρές	11
Αρκετές	38
Μεγάλες	37
Πολύ μεγάλες	11
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.34 Ερώτηση 34

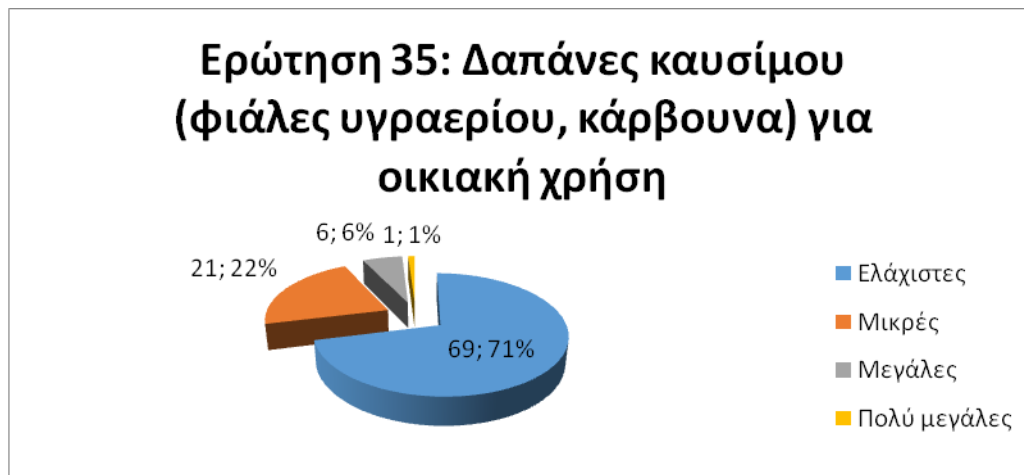
Στον Πίνακα 4.35 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες καυσίμου όπως για παράδειγμα οι φιάλες υγραερίου ή τα κάρβουνα τα οποία χρησιμοποιούν τα νοικοκυριά για οικιακή χρήση. Προκύπτει ότι 69 συμμετέχοντες έχουν ελάχιστες τέτοιες δαπάνες (71,1%), οι 21 μικρές (21,7%), οι 6 μεγάλες (6,2%) και ένας πολύ μεγάλες (1%).

Πίνακας 4.35 Ερώτηση 35

Ερώτηση 35: Δαπάνες καυσίμου (φιάλες υγραερίου, κάρβουνα) για οικιακή χρήση	
Ελάχιστες	69
Μικρές	21
Μεγάλες	6

Πολύ μεγάλες	1
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.35 Ερώτηση 35

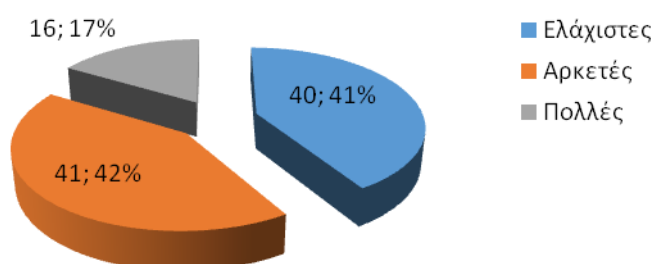
Στον Πίνακα 4.36 και το αντίστοιχο Γράφημα παρουσιάζονται οι δαπάνες για φάρμακα και φαρμακευτικά είδη. Οι 40 στους 97 έχουν ελάχιστες δαπάνες (41,2%), οι 41 αρκετές (42,3%) και οι 16 πολλές (16,5%). Οι δαπάνες για φάρμακα και φαρμακευτικά είδη όπως και οι δαπάνες για την υγεία που αναφέρθηκαν νωρίτερα συνήθως αφορούν μεγαλύτερης ηλικίας άτομα. Επομένως αυτό το ερώτημα σχετίζεται και με τη σύνθεση των ηλικιών των ατόμων που διαμένουν σε ένα νοικοκυριό.

Πίνακας 4.36 Ερώτηση 36

Ερώτηση 36: Δαπάνες για φάρμακα και φαρμακευτικά είδη	
Ελάχιστες	40
Αρκετές	41
Πολλές	16
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.36 Ερώτηση 36

Ερώτηση 36: Δαπάνες για φάρμακα και φαρμακευτικά είδη

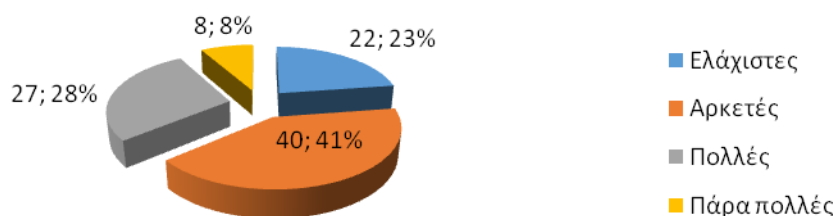
Στον Πίνακα 4.37 παρουσιάζονται οι δαπάνες για τα υπόλοιπα είδη νοικοκυριού που δεν αναφέρθηκαν στις προηγούμενες κατηγορίες. Οι 22 στους 97 δηλώνουν ελάχιστες δαπάνες (22,7%), οι 40 αρκετές (41,2%), οι 27 πολλές (27,8%) και οι 8 πάρα πολλές (8,3%).

Πίνακας 4.37 Ερώτηση 37

Ερώτηση 37: Δαπάνες για λοιπά είδη νοικοκυριού	
Ελάχιστες	22
Αρκετές	40
Πολλές	27
Πάρα πολλές	8
Καμία απάντηση	0
Σύνολο	97

Γράφημα 4.37 Ερώτηση 37

Ερώτηση 37: Δαπάνες για λοιπά είδη νοικοκυριού

Στον Πίνακα 4.38 και το αντίστοιχο Γράφημα καταγράφονται οι απαντήσεις που αφορούν την ποσότητα κατανάλωσης προϊόντων παραγωγής των ίδιων των νοικοκυριών. Παρατηρούμε ότι οι 39 στους 97 δεν καταναλώνουν καθόλου δικά τους προϊόντα δηλαδή μάλλον δεν παράγουν (40,2%), οι 40 ελάχιστη (41,2%), οι 13

αρκετή (13,4%), οι 4 μεγάλη ποσότητα (4,2%) και ένα άτομο δεν απάντησε το συγκεκριμένο ερώτημα (1%).

Πίνακας 4.38 Ερώτηση 38

Ερώτηση 38: Καταναλώνετε προϊόντα δικής σας παραγωγής; Αν ναι σε τι ποσότητα;	
Καθόλου	39
Ελάχιστη	40
Αρκετή	13
Μεγάλη	4
Καμιά απάντηση	1
Σύνολο	97

Γράφημα 4.38 Ερώτηση 38

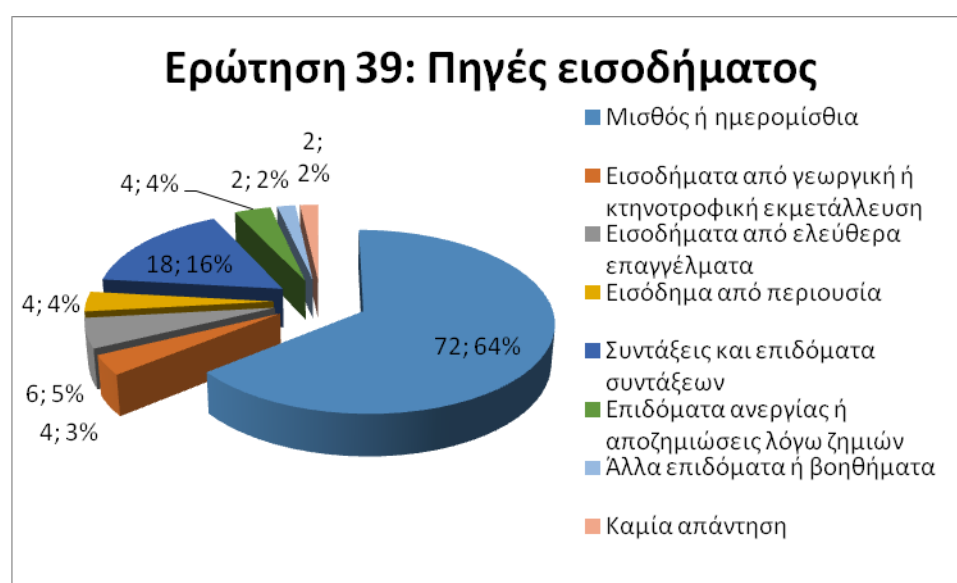

Στον Πίνακα 4.39 παρουσιάζονται οι πηγές εισοδήματος των συμμετεχόντων στην έρευνα. Στο συγκεκριμένο ερώτημα οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν και παραπάνω από μια απαντήσεις καθώς δήλωσαν τις πηγές εισοδήματος του νοικοκυριού. Παρατηρούμε ότι οι 72 είναι αμειβόμενοι με μισθό ή ημερομίσθιο, οι 4 έχουν εισοδήματα από γεωργική ή κτηνοτροφική εκμετάλλευση, οι 6 έχουν εισοδήματα από ελεύθερα επαγγέλματα, οι 4 εισόδημα από περιουσία, οι 18 έχουν συντάξεις και επιδόματα συντάξεων, οι 4 λαμβάνουν επιδόματα ανεργίας ή αποζημιώσεις λόγω ζημιών, οι 2 λαμβάνουν άλλα επιδόματα ή βοηθήματα και δύο άτομα δεν απάντησαν καθόλου (πιθανώς λόγω μη λήψης κάποιου εισοδήματος ή άγνοια αυτής της πληροφορίας εντός του νοικοκυριού).

Πίνακας 4.39 Ερώτηση 39

Ερώτηση 39: Πηγές εισοδήματος	
Μισθός ή ημερομίσθια	72
Εισοδήματα από γεωργική ή κτηνοτροφική εκμετάλλευση	4
Εισοδήματα από ελεύθερα επαγγέλματα	6
Εισόδημα από περιουσία	4
Συντάξεις και επιδόματα συντάξεων	18
Επιδόματα ανεργίας ή αποζημιώσεις λόγω ζημιών	4
Άλλα επιδόματα ή βοηθήματα	2
Καμία απάντηση	2
Σύνολο	N/A

Γράφημα 4.39 Ερώτηση 39

Στον Πίνακα 4.40 παρουσιάζονται οι μέσοι όροι όλων των ερωτημάτων του ερωτηματολογίου της παρούσας έρευνας τα οποία αφορούσαν διαβαθμισμένες ερωτήσεις και όχι πολλαπλής επιλογής. Από τους μέσους όρους μπορεί να γίνει καλύτερα αντιληπτό ποιες δαπάνες θεωρούνται από τους συμμετέχοντες στην έρευνα μεγαλύτερες και περισσότερες συγκριτικά με τις εξεταζόμενες. Ακόμη, προκύπτουν ορισμένα εκτιμώμενα δημογραφικά στοιχεία για κάθε νοικοκυριό. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι κάθε εξεταζόμενο νοικοκυριό διαθέτει σχεδόν δύο απασχολούμενα μέλη (1,8), σχεδόν δύο παιδιά (1,92) και διαθέτει σπίτι λίγο μεγαλύτερο από το κανονικό (2,23). Όσον αφορά τις δαπάνες προκύπτει ότι τα κοινόχρηστα είναι λίγο πιο πάνω από το κανονικό (2,23), η δαπάνη υπηρεσιών ασφαλείας κατοικίας είναι ελάχιστη έως μηδαμινή (1,38), η δαπάνη θέρμανσης περισσότερη από το κανονικό (2,47), οι δαπάνες επισκευών – συντήρησης κατοικίας ελάχιστες (1,62), οι δαπάνες για διακοπές και ταξίδια αναψυχής λίγα (1,43), οι δαπάνες εκπαίδευσης – φροντιστηρίων ελάχιστα (1,62), οι δαπάνες υγείας αρκετές (1,8), οι δαπάνες δημόσιας/ιδιωτικής ασφάλισης ζωής/υγείας ελάχιστες (1,63), οι δαπάνες αγοράς αυτοκινήτου/ μηχανής σχεδόν καθόλου (1,4), οι δαπάνες επισκευής και συντήρησης του αυτοκινήτου αρκετές (1,93), τα τέλη κυκλοφορίας αρκετά έως πολλά (2,43), οι δαπάνες ένδυσης – υπόδησης αρκετές (2,02), οι δαπάνες οικιακού

εξοπλισμού λίγες (1,61), οι δαπάνες για είδη καπνού ελάχιστες (1,87), οι δαπάνες για βρεφικά είδη κλπ ελάχιστα (1,31), οι δαπάνες για επιδιορθώσεις ρούχων – υποδημάτων ελάχιστες (1,72), οι δαπάνες για επισκευές οικιακών συσκευών λίγες (1,45), οι δαπάνες ύδρευσης αρκετές (2,04), η δαπάνη ηλεκτρικού ρεύματος αρκετά μεγάλη (2,45), η δαπάνη τηλεφωνίας/ διαδικτύου/ τηλεφώνου αρκετή (2,1), οι δαπάνες για τρόφιμα και ποτά αρκετά μεγάλες (2,67), οι δαπάνες για υλικά καθαριότητας και απορρυπαντικά αρκετά μεγάλες (2,49), οι δαπάνες καυσίμου για οικιακή χρήση ελάχιστες (1,37), οι δαπάνες για φάρμακα και φαρμακευτικά είδη αρκετές (1,75), οι δαπάνες για τα υπόλοιπα είδη του νοικοκυριού αρκετές (2,22) και η κατανάλωση προϊόντων δικής τους παραγωγής ελάχιστη έως αρκετή (1,79).

Πίνακας 4.40 Μέσοι όροι ερωτημάτων

Ερωτήματα με διαβάθμιση	Μ.Ο.
Απασχολούμενα μέλη	1,8
Αριθμός παιδιών	1,92
Εμβαδόν κατοικίας	2,23
Κοινόχρηστα	2,05
Δαπάνη υπηρεσιών ασφαλείας κατοικίας σε ετήσια βάση	1,38
Δαπάνη θέρμανσης τους τελευταίους 12 μήνες	2,47
Δαπάνες επισκευών - συντήρησης κατοικίας σε ετήσια βάση	1,62
Δαπάνες για διακοπές και ταξίδια αναψυχής σε ετήσια βάση	1,43
Δαπάνες εκπαίδευσης - φροντιστηρίων σε ετήσια βάση	1,62
Δαπάνες υγείας σε ετήσια βάση	1,81
Δαπάνες δημόσιας/ιδιωτικής ασφάλισης ζωής/υγείας σε ετήσια βάση	1,63
Δαπάνες αγοράς αυτοκινήτου/μηχανής	1,4
Δαπάνες επισκευής, συντήρησης αυτοκινήτου	1,93
Τέλη κυκλοφορίας	2,43
Δαπάνες ένδυσης – υπόδησης	2,02
Δαπάνες οικιακού εξοπλισμού	1,61
Δαπάνες για είδη καπνού	1,87
Δαπάνες για βρεφικά είδη κλπ	1,31
Δαπάνες για επιδιορθώσεις ρούχων - υποδημάτων	1,72
Δαπάνες για επισκευή οικιακών συσκευών	1,45
Δαπάνη ύδρευσης	2,04
Δαπάνη ηλεκτρικού ρεύματος	2,45
Δαπάνη τηλεφωνίας/διαδικτύου/ τηλεφώνου	2,1
Δαπάνες για τρόφιμα και ποτά	2,67
Δαπάνες για υλικά καθαριότητας και απορρυπαντικά	2,49
Δαπάνες καυσίμου (φιάλες υγραερίου, κάρβουνα) για οικιακή χρήση	1,37
Δαπάνες για φάρμακα και φαρμακευτικά είδη	1,75
Δαπάνες για λοιπά είδη νοικοκυριού	2,22
Κατανάλωση προϊόντων ίδιας παραγωγής	1,79

4.2. Συγκριτική Ανάλυση

Στο σημείο αυτό κρίθηκε σκόπιμο να συγκριθούν τα στοιχεία που προέκυψαν από την έρευνα της γράφουσας με τα στοιχεία που έχουν δημοσιευτεί από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. για τα αντίστοιχα μεγέθη μέτρησης. Όπως αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο υπάρχουν στατιστικά στοιχεία για το έτος 2017, ενώ για κάποια μεγέθη όπως το μέσο θέρμανσης τα στοιχεία προέρχονται από έρευνα της ΕΛ.ΣΤΑΤ. που αφορά το οικονομικό έτος 2014.

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το έτος 2017 οι καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών σε ποσοστιαίο καταμερισμό μεταξύ των κατηγοριών εμφανίζονται στον Πίνακα 4.41.

Πίνακας 4 41 Στατιστικά στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ. για καταναλωτικές δαπάνες νοικοκυριών έτους 2017

Κατηγορίες καταναλωτικών δαπανών νοικοκυριών	2017
Είδη διατροφής	20,4%
Οινοπνευματώδη ποτά και καπνός	3,8%
Είδη ένδυσης και υπόδησης	5,8%
Διαρκή αγαθά	4,4%
Στέγαση	14,1%
Υγεία	7,3%
Μεταφορές	12,9%
Επικοινωνίες	4,2%
Αναψυχή και πολιτισμός	4,7%
Εκπαίδευση	3,2%
Ξενοδοχεία, καφενεία, εστιατόρια	10,5%
Διάφορα αγαθά και υπηρεσίες	8,8%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2017

Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα της έρευνας με αυτά τα στατιστικά στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι συμβαδίζουν και συνάδουν με την εικόνα του δείγματος της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο ποσοστό δαπανών σύμφωνα με την έρευνα της ΕΛ.ΣΤΑΤ. καταλαμβάνουν τα τρόφιμα, η στέγαση και οι μεταφορές. Στην παρούσα έρευνα οι δαπάνες με την υψηλότερη

βαθμολογία άρα αυτές που θεωρούνται μεγαλύτερες από τους συμμετέχοντες είναι οι δαπάνες θέρμανσης, τα τέλη κυκλοφορίας, οι δαπάνες ηλεκτρικού ρεύματος, οι δαπάνες για τρόφιμα και ποτά όπως επίσης και οι δαπάνες για υλικά καθαριότητας και απορρυπαντικά. Ως δαπάνες στέγασης στην έρευνα της ΕΛ.ΣΤΑΤ. μπορεί να θεωρήσει κανείς όλους τους λογαριασμούς ΔΕΚΟ δηλαδή τις δαπάνες για ύδρευση, ηλεκτρικό ρεύμα, τηλεπικοινωνίες, ενώ στην κατηγορία των μεταφορών σίγουρα συνυπολογίζονται τα τέλη κυκλοφορίας αυτοκινήτου και μηχανής καθώς επίσης και τα έξοδα επισκευής και συντήρησης για αυτά.

Όσον αφορά τις υπόλοιπες δαπάνες το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό καταλαμβάνουν τα διάφορα αγαθά και υπηρεσίες στα οποία μπορούν να συνυπολογιστούν τα απορρυπαντικά και τα υπόλοιπα είδη καθαριότητας τα οποία πράγματι όπως αναφέρθηκε και παραπάνω καταλαμβάνουν σημαντικό μερίδιο των συνολικών καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών. Και στην παρούσα έρευνα η αξιολόγηση από τους συμμετέχοντες για αυτού του είδους τα έξοδα ήταν υψηλή (2,22).

Ωστόσο, στην έρευνα της ΕΛ.ΣΤΑΤ. οι δαπάνες που αφορούν ξενοδοχεία, καφενεία και εστιατόρια αφορούν το 10,5% των συνολικών δαπανών των νοικοκυριών. Οι συμμετέχοντες στην παρούσα εργασία στην πόλη της Πτολεμαΐδας έχουν βαθμολογήσει με 1,43 τις δαπάνες για διακοπές και ταξίδια αναψυχής. Όμως, δεν υπήρχε ξεχωριστό ερώτημα στο διανεμηθέν ερωτηματολόγιο σχετικά με δαπάνες σε καφενεία και εστιατόρια.

Όσον αφορά στις υπόλοιπες δαπάνες συνάδουν με τα εθνικά ποσοστά που αναφέρονται από την ΕΛ.ΣΤΑΤ.. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα έχουν βαθμολογήσει σχετικά χαμηλά τις δαπάνες για τα είδη ένδυσης και υπόδησης, τα διαρκή αγαθά, τον καπνό, την υγεία, την εκπαίδευση όχι όμως και τις τηλεπικοινωνίες.

Όσον αφορά το κύριο μέσο θέρμανσης τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. που παρουσιάστηκαν στο πρώτο κεφάλαιο οριοθετούν την εξής κατανομή:

- καλοριφέρ πετρελαίου 35,3%
- καλοριφέρ φυσικού αερίου 8,8%
- σόμπα πετρελαίου 3%
- σόμπα υγραερίου 1,8%
- σόμπα καυσόξυλων 12,4%
- θερμοσυσσωρευτές 2,1%
- ηλεκτρικές συσκευές 13%
- κλιματισμός 12,2%
- άλλα είδη θέρμανσης 9,7%
- καθόλου θέρμανση 1,6%.

Στην Πτολεμαΐδα ωστόσο καθώς ανήκει και στην Βόρεια Ελλάδα όπου το κλίμα είναι πιο κρύο και οι ανάγκες θέρμανσης διαφέρουν σε σχέση με μέρη παραθαλάσσια και μεγαλύτερα αστικά κέντρα η κατανομή των μέσων θέρμανσης είναι πολύ διαφορετική. Το πετρέλαιο είναι απαγορευτικό για τέτοιες περιοχές και ως εκ τούτου αποτελεί τη δεύτερη και όχι την πρώτη επιλογή για τους κατοίκους της Πτολεμαΐδας. Στην περιοχή και εξαιτίας της ύπαρξης και ανάπτυξης της αντίστοιχης δημοτικής επιχείρησης ευδοκίμει η τηλεθέρμανση. Η τηλεθέρμανση αποτελεί την πρώτη επιλογή ως μέσου θέρμανσης για την κατοικία τους. Ωστόσο, αυτό αποτελεί ιδιαιτερότητα της περιοχής και δεν θα μπορούσε να συγκριθεί με άλλα αστικά κέντρα που δε διαθέτουν τις προϋποθέσεις ύπαρξης της τηλεθέρμανσης.

Συμπεράσματα – Προτάσεις – Περιορισμοί Έρευνας

Η παρούσα εργασία ασχολήθηκε με τη διερεύνηση των καταναλωτικών αναγκών μιας περιοχής και συγκεκριμένα της Πτολεμαΐδας. Εξετάστηκαν στατιστικά στοιχεία τόσο για την Ευρώπη όσο και για την Ελλάδα. Μελετήθηκε εκτενής βιβλιογραφία σχετικά με τη διεξαγωγή αντίστοιχων ερευνών καθώς και τις παραμέτρους εξέτασης. Από την έρευνα προέκυψε ότι η πλειοψηφία των νοικοκυριών στην Πτολεμαΐδα έχει δύο παιδιά και δύο απασχολούμενα μέλη. Το γεγονός ότι κατά μέσο όρο υπάρχει παραπάνω από ένα παραγωγικό μέλος σε κάθε νοικοκυριό είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό δεδομένου της υψηλής ανεργίας που χαρακτηρίζει την Περιφερειακή Ενότητα της Κοζάνης όπου ανήκει και η Πτολεμαΐδα. Ακόμη, επικρατεί στους κατοίκους η αντίληψη ότι οι κατοικίες όπου διαμένουν ξεπερνούν σε μέγεθος το κανονικό γεγονός που υποδηλώνει ένα υψηλό επίπεδο ποιότητας ζωής στην πόλη.

Οι κάτοικοι της πόλης θεωρούν ως πιο υψηλές τις δαπάνες για κοινόχρηστα, θέρμανση, τέλη κυκλοφορίας, ένδυση – υπόδηση, ύδρευση, ηλεκτρικό ρεύμα, τηλεπικοινωνίες, τρόφιμα και ποτά, υλικά καθαριότητας και απορρυπαντικά και τα υπόλοιπα είδη νοικοκυριού. Από την άλλη, κρίνουν ως ελάχιστα ή λίγα τα έξοδα για την ασφάλεια της κατοικίας τους, επισκευή και συντήρηση του σπιτιού, διακοπές και ταξίδια αναψυχής, εκπαίδευση, υγεία, ασφάλιση ζωής ή και υγείας, αγοράς αυτοκινήτου ή μηχανής, επισκευή και συντήρηση αυτοκινήτου, οικιακό εξοπλισμό, είδη καπνού, βρεφικά είδη, επιδιορθώσεις ρούχων και υποδημάτων, επισκευές οικιακών συσκευών, καύσιμα για οικιακή χρήση, φάρμακα και φαρμακευτικά είδη.

Κύριος περιορισμός της παρούσας εργασίας είναι η χρήση μικρού δείγματος αλλά και περιορισμένου βεληνεκούς στην πόλη της Πτολεμαΐδας. Οι κάτοικοι της Πτολεμαΐδας είναι αρκετά περισσότεροι και η έρευνα για να μπορεί να ανταποκρίνεται στην πραγματική δήλωση δαπανών των νοικοκυριών της περιοχής και να μπορεί να αναχθεί σε γενικευμένη έρευνα απαιτεί μεγαλύτερο δείγμα συμμετεχόντων. Σε περίπτωση μελλοντικής αύξησης του δείγματος αυξάνει και την αξιοπιστία και εγκυρότητα της έρευνας για γενικευμένα συμπεράσματα ώστε να προκύψουν πιο ασφαλή συμπεράσματα για τις καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών.

Ένας άλλος περιορισμός της έρευνας αφορά την χρήση του ερωτηματολογίου με περιορισμένο αριθμό ερωτημάτων για τη διευκόλυνση των συμμετεχόντων στην ταχεία συμπλήρωσή του. Ωστόσο, θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμο να γίνει αναλυτικότερη διερεύνηση των δαπανών με την χρήση απόλυτων ποσών σε ευρώ και για επαναλαμβανόμενα χρονικά διαστήματα (π.χ. ανά εβδομάδα για χρονικό διάστημα ενός μήνα) ώστε να προκύψουν ακόμη πιο κοντά στην πραγματικότητα δεδομένα. Η παρούσα έρευνα αφορά την άποψη των ίδιων των καταναλωτών σε σχέση με τις δαπάνες που πραγματοποιεί το σύνολο του νοικοκυριού στο οποίο διαμένουν και όχι τις πραγματικές δαπάνες.

Μια πρόταση για μελλοντική έρευνα είναι η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου της παρούσας έρευνας με ακόμη πιο ακριβή τρόπο και η διεξαγωγή της έρευνας σε επαναλαμβανόμενα χρονικά διαστήματα για να επιτευχθεί ακόμη μεγαλύτερη επιτυχία του αποτελέσματος και να κερδίσει η έρευνα σε αξιοπιστία. Ενδεχομένως θα μπορούσε να εφαρμοστεί και σε πιο διευρυμένη περιοχή ή στο σύνολο της Δημοτικής Ενότητας στην οποία ανήκει η Πτολεμαΐδα.

Μια άλλη πρόταση θα ήταν να εφαρμοστεί η ίδια έρευνα στην πόλη της Κοζάνης η οποία ανήκει στην ίδια Περιφερειακή Ενότητα και να γίνει σύγκριση των αποτελεσμάτων μιας και έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Τα αποτελέσματα μιας τέτοιας έρευνας πιθανώς να ενδιέφερε και τις τοπικές αρχές.

Βιβλιογραφία

- Aguiar, M., Hurst, E. (2005). Consumption versus expenditure. *Journal of Political Economy*, 113, 919-948.
- Arulampalam, W. (2001). Is unemployment really scaring? Effects of unemployment experiences on wages. *Economic Journal*, 111, 585-606.
- Atkinson, A., Brzozowski, M., Crossley, T. (2006). Measurement Errors in Recall Food Consumption Data. *Working Paper 06/21* Institute for Fiscal Studies.
- Atkinson, A.B., Piketty, T. (2007). *Top Incomes over the 20th Century: a contrast between Continental Europe and English – speaking countries*. Oxford: Oxford University Press.
- Atkinson, A.B., Brandolini, A. (2011). On the identification of the “middle class”. In J.c. Gorninck & M. Jaentti (eds), *Inequality and the status of the middle class*. Stanford: Stanford University Press.
- Beegle, K., De Weerd, J., Friedman, J., Gibson, J. (2012). Methods of household consumption measurement through surveys: Experimental results from Tanzania. *Journal of Development Economics*, 98, 3-18.
- Browne, J., Levell, P. (2010). The distributional effect of tax and benefit reforms to be introduced between June 2010 and April 2014: a first assessment. IFS Briefing Note BN108. London: Institute for Fiscal Studies.
- Chen, S., Ravallion, M. (2010). The development world is poorer than we thought, but no less successful in the fight against poverty. *Quarterly Journal of Economics*, 125 (4), 1577-1625.
- Cowell, F.A. (2011). *Measuring Inequality*. 3rd Edition. LSE Perspectives in Economic Analysis. Oxford University Press.
- Crossley, T.F., Low, H., O’Dea, C. (2013). Household Consumption through Recent Recessions. *Fiscal Studies*, 34 (2), 203-229.
- Diris, R., Vandenbroucke, F., Verbist, G. (2014). Child poverty: what can social spending explain in Europe?. Discussion Paper DPS14.20, Center for Economic Studies, KU Leuven, Belgium.
- Fiedler, J.L., Lividini, K., Bermudez, O.I., Smitz, M.-F. (2012). Household Consumption and Expenditures Surveys (HCES): A primer for food and nutrition analysts in low- and middle-income countries. *Food and Nutrition Bulletin*, 33 (3), 170-184.
- Gerstberger, C., Yaneva, D. (2013). Analysis of EU – 27 household final consumption expenditure – Baltic countries and Greece still suffering most from the economic and financial crisis. *Eurostat Statistics in focus* 2/2013.
- Gibson, J. (1999). Are Poverty Comparisons Robust to Changes in Household Survey Methods?. *Mimeo*.
- Gibson, J. (2006). Statistical tools and estimation methods for poverty measures based on cross-sectional household surveys. In: Morduch, Jonathan (Ed.), *Handbook on Poverty Statistics*. United Nations Statistics Division.
- Girod, B., de Haan, P. (2009). GHG reduction potential of changes in consumption patterns and higher quality levels: Evidence from Swiss household consumption survey. *Energy Policy*, 37, 5650-5661.
- International Household Survey Network (IHSN) (2012). Διαθέσιμο από: <http://www.ihsn.org/>.

- Lanjouw, J., Lanjouw, P. (2001). How to compare apples and oranges: poverty measurement based on different definitions of consumption. *Review of Income and Wealth*, 47 (1), 25-42.
- OECD (2014). *National accounts at a Glance*. Paris: OECD.
- OFCE, IMK, ECLM (2014). *Independent Annual Growth Survey 2015: Third Report*, www.iags-project.org/documents/iags_report2015.pdf.
- Ravaillon, M. (2012). Global poverty measurement: Current practices and future challenges. Paper presented at *the National Academy of Sciences sponsored workshop: a sustainability challenge: Food security for all*. Washington, DC: The Keck Center, 2011. Διαθέσιμο από: http://sites.nationalacademies.org/PGA/sustainability/foodsecurity/PGA_060826.
- Santamouris, M., Kapsis, K., Korres, D., Livada, I., Pavlou, C., Assimakopoulos, M.N. (2007). On the relation between the energy and social characteristics of the residential sector. *Energy and Buildings*, 39, 893-905.
- Santamouris, M., Paravantis, J.A., Founda, D., Koloktsa, D., Michalakou, P., Papadopoulos, A.M., Kontoulsi, N., Tzavali, A., Stigka, E.K., Ioannidis, Z., Mehilli, A., Matthiessen, A., Servou, E. (2013). Financial crisis and energy consumption: A household survey in Greece. *Energy and Buildings*, 65, 477-487.
- Sardianou, E. (2008). Estimating space heating determinants: an analysis of Greek households. *Energy and Buildings*, 40, 1084-1093.
- Scott, C., Amenuvegbe, B. (1991). Recall loss and recall duration: an experimental study in Ghana. *Inter-Stat*, 4 (1), 31-55.
- Tafere, K., Taffesse, A.S., Tamiru, S. (2010). Food Demand Elasticities in Ethiopia: Estimates Using Household Income Consumption Expenditure (HICE) Survey Data. *Ethiopia Strategy Support Program 2 (ESSP2)*, No11, EDRI.
- Tax Heaven (2018). Πόσα χρήματα δαπάνησαν τα νοικοκυριά το 2017 – Αύξηση σε σύγκριση με το 2016. 4/10/2018 Διαθέσιμο από: <https://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/42292>.
- Wang, Z., Yang, L. (2014). Indirect carbon emissions in household consumption: evidence from the urban and rural area in China. *Journal of Cleaner Production*, 78, 94-103.
- World Bank (2006). Bosnia and Herzegovina: HBS – LSMS Comparison. Eastern Europe and Central Asia Poverty Reduction and Economic Management Unit. *Mimeo*.
- ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2013). Οι Δήμοι σε αριθμούς. Αθήνα, ΕΕΤΑΑ, ΔιΑΠ, Μάιος 2013.
- ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2014). Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2013. Δελτίο Τύπου 12/9/2014.
- ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2015). ΕΛΛΑΣ με αριθμούς. Ελληνική Στατιστική Αρχή.
- ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2017) – Δελτίο Τύπου Υπολογιζόμενος Πληθυσμός και Μεταναστευτικές Ροές της Χώρας έτους 2016 στις 29/12/2017 (Διαθέσιμο από: <http://www.statistics.gr/documents/20181/a0e3a66c-80a9-46ac-a6e5-ec57e748935b>).
- Έμβολος (2017). Αυξήθηκαν οι δαπάνες για διατροφή και στέγαση το 2016, σύμφωνα με την έρευνα των οικογενειακών προϋπολογισμών της ΕΛΣΤΑΤ. Διαθέσιμο από: <https://emvolos.gr/afxithikan-dapanes-gia-diatrofi-ke-stegasi-2016-symfona-tin-erevna-ton-ikogeniakon-proypologismon-tis-elstat/>.
- ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (2017). Ετήσια Έρευνα «Εισόδημα – Δαπάνες Νοικοκυριών», Νο 6, Αθήνα, Ιανουάριος 2018.
- Καπλάνογλου, Γ. (2016). Ανισότητα και φτώχεια στην εποχή της κρίσης, 2008-2013. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 34, 109-130.
- Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2014). Επιχειρησιακό Σχέδιο Ειδικού Αναπτυξιακού Προγράμματος (Ε.Α.Π.). Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας 2012-2016,

στο πλαίσιο του Τέλους Ανάπτυξης». Διαθέσιμο από:
http://archive.pdm.gov.gr/images/stories/arxeia/eap_eishghsh.pdf.

Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2015α). Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας 2015-2019. Διαθέσιμο από: <http://www.pdm.gov.gr/wp-content/uploads/2016/02/sxedio-stratigikou-sxediasmou-pdm-2015-2019.pdf>.

Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2015β). Σχέδιο Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας 2014-2020. Διαθέσιμο από: <http://www.pepdym.gr/upload/5pep/ris3/strat/1bas.pdf>.

Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (2015γ). Σχέδιο Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης – Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας 2014-2020. Ιούλιος 2015

Ερωτηματολόγιο καταναλωτικής συμπεριφοράς

1. Αριθμός μελών νοικοκυριού

- μέχρι 2
- μέχρι 4
- μέχρι 7

2. Απασχολούμενα μέλη

- 1
- 2
- 3
- περισσότερα από τρία

3. Φύλο

- Άρρενες
- Θύλη

4. Αριθμός παιδιών

- 1
- 2
- 3
- 4 και πάνω

5. Ηλικίες παιδιών

- ανήλικα
- 18-25

- 25-30
- 30 και πλέον

6. Βαθμίδα εκπαίδευσης

- Δημοτικό
- Γυμνάσιο
- Λύκειο
- Πανεπιστήμιο/ΤΕΙ
- Μεταπτυχιακό
- Άλλο:

7. Ασφάλιση

- Δημοσίου
- ΟΓΑ
- ΙΚΑ
- ΤΕΒΕ
- Άλλο:

8. Στοιχεία κατοικίας

- Μονοκατοικία
- Διαμέρισμα σε πολυκατοικία
- Άλλο:

9. Εμβαδόν της κατοικίας σας. 1: μικρό 2: κανονικό 3: μεγάλο 4: πολύ μεγάλο

1   2   3   4

μικρό   πολύ μεγάλο

---

10. Η κατοικία σας είναι

- Ιδιόκτητη χωρίς υποχρεώσεις
- Ιδιόκτητη με υποχρεώσεις

Ενοικιαζόμενη

11.Υπάρχει εξοχική κατοικία

ναι όχι

12.Κοινόχρηστα. 1:καθόλου 2:λίγα 3:αρκετά 4:πολλά

καθόλου   πολλά

13.Δαπάνη Υπηρεσιών ασφαλείας κατοικίας σε ετήσια βάση.

1:καθόλου 2:αρκετή 3:μεγάλη 4:πολύ μεγάλη

1 2 3 4

καθόλου   πολύ μεγάλη

14.Δαπάνη θέρμανσης τους τελευταίους 12 μήνες.

1:μικρή 2:κανονική 3:μεγάλη 4:πολύ μεγάλη

1 2 3 4

μικρή   πολύ μεγάλη

15.Τι είδος θέρμανση έχει η κατοικία σας;

Πετρέλαιο

Καυσόξυλα

Αέριο

Πέλετ

Άλλο:

16.Δαπάνες επισκευών - συντήρησης κατοικίας, σε ετήσια βάση.

1:ελάχιστες 2:αρκετές 3:πολλές 4: πάρα πολλές

1 2 3 4

ελάχιστες   πάρα πολλές

17. Δαπάνες για διακοπές και ταξίδια αναψυχής σε ετήσια βάση.

1:ελάχιστες 2:αρκετές 3:πολλές 4:πάρα πολλές

1 2 3 4

ελάχιστες   πάρα πολλές

18. Δαπάνες εκπαίδευσης - Φροντιστηρίων σε ετήσια βάση. 1:καθόλου

2:αρκετά 3:πολλά 4:πάρα πολλά

1 2 3 4

καθόλου   πάρα πολλά

19. Δαπάνες υγείας σε ετήσια βάση.

1:ελάχιστες 2:αρκετές 3:πολλές 4:πάρα πολλές

1 2 3 4

ελάχιστες   πάρα πολλές

20. Δαπάνες δημόσιας/ιδιωτικής ασφάλισης ζωής/υγείας σε ετήσια βάση.

1:καθόλου 2:αρκετές 3:πολλές 4:πάρα πολλές

1 2 3 4

καθόλου   πάρα πολλές

21. Δαπάνες αγοράς αυτοκινήτου/μηχανής.

1:καθόλου 2:ελάχιστες 3:αρκετές 4:πολλές 5:πάρα πολλές

1 2 3 4 5

καθόλου   πάρα πολλές

22. Δαπάνες επισκευής, συντήρησης αυτοκινήτου.

1:ελάχιστες 2:αρκετές 3:πολλές 4:πάρα πολλές

1 2 3 4

ελάχιστες   πάρα πολλές

23.Τέλη κυκλοφορίας. 1:καθόλου 2:αρκετά 3:πολλά 4:πάρα πολλά

1 2 3 4

καθόλου   πάρα πολλά

24.Δαπάνες ένδυσης υπόδησης. 1:λίγες 2:αρκετές 3:πολλές 4:πάρα πολλές

1 2 3 4

λίγες   πάρα πολλές

25.Δαπάνες οικιακού εξοπλισμού.

1:ελάχιστες 2:αρκετές 3:πολλές 4:πάρα πολλές

1 2 3 4

ελάχιστες   πάρα πολλές

26.Δαπάνες για είδη καπνού.

1:καθόλου 2:ελάχιστες 3:πολλές 4:πάρα πολλές

1 2 3 4

καθόλου   πάρα πολλές

27.Δαπάνες για βρεφικά είδη κλπ.

1:καθόλου 2:αρκετές 3:πολλές 4:πάρα πολλές

1 2 3 4

καθόλου   πάρα πολλές

28.Δαπάνες για επιδιορθώσεις ρούχων υποδημάτων.

1:καθόλου 2:ελάχιστες 3:αρκετές 4:πολλές

1 2 3 4

καθόλου   πολλές

29.Δαπάνες για επισκευή οικιακών συσκευών.

1:ελάχιστες 2:αρκετές 3:πολλές 4:πάρα πολλές

1 2 3 4

ελάχιστες   πάρα πολλές

30.Δαπάνη ύδρευσης.

1:ελάχιστη 2:αρκετή 3:μεγάλη 4:πολύ μεγάλη

1 2 3 4

ελάχιστη   πολύ μεγάλη

31.Δαπάνη ηλεκτρικού ρεύματος.

1:ελάχιστη 2:αρκετή 3:μεγάλη 4:πολύ μεγάλη

1 2 3 4

ελάχιστη   πολύ μεγάλη

32.Δαπάνη τηλεφωνίας/διαδικτύου/τηλεφώνου.

1:ελάχιστη 2:αρκετή 3:μεγάλη 4:πολύ μεγάλη

1 2 3 4

ελάχιστη   πολύ μεγάλη

33.Δαπάνες για τρόφιμα και ποτά; 1:μικρές 2:αρκετές 3:μεγάλες 4:πολύ μεγάλες

1 2 3 4

μικρές   πολύ μεγάλες

**34.Δαπάνες για υλικά καθαριότητας και απορρυπαντικά. 1:μικρές
2:αρκετές 3:μεγάλες 4:πολύ μεγάλες**

1 2 3 4

μικρές   πολύ μεγάλες

**35.Δαπάνες καυσίμου (φιάλες υγραερίου, κάρβουνα) για οικιακή χρήση.
1:ελάχιστες 2:μικρές 3:μεγάλες 4:πολύ μεγάλες**

1 2 3 4

ελάχιστες   πολύ μεγάλες

**36.Δαπάνες για Φάρμακα και φαρμακευτικά είδη; 1:ελάχιστες 2:αρκετές
3:πολλές**

1 2 3

ελάχιστες   πολλές

**37.Δαπάνες για Λοιπά είδη νοικοκυριού. 1:ελάχιστες 2:αρκετές 3:πολλές
4:πάρα πολλές**

1 2 3 4

ελάχιστες   πάρα πολλές

**38.Καταναλώνετε προϊόντα δική σας παραγωγής; Αν ναι, σε τι ποσότητα;
1:καθόλου 2:ελάχιστη 3:αρκετή 4:μεγάλη**

1 2 3 4

καθόλου   μεγάλη

---

39. Πηγές εισοδήματος

- Μισθός ή ημερομίσθια
- Εισοδήματα από γεωργική ή κτηνοτροφική εκμετάλλευση
- Εισοδήματα από ελεύθερα επαγγέλματα
- Εισόδημα από περιουσία
- Συντάξεις και επιδόματα συντάξεων
- Επιδόματα ανεργίας ή αποζημιώσεις λόγω ζημιών
- Άλλα επιδόματα ή βοηθήματα

[,,"83847558124€	0	mail_form_submit	8384755812461€
------------------	---	------------------	----------------

Υποβολή
